

**КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА**

Б. О. ОПРЯ

РЕЛІГІЙНИЙ ТУРИЗМ

навчально-методичний посібник
для студентів 4 курсу природничо-економічного факультету
спеціальностей 241 Готельно-ресторанна справа та 242 Туризм

Кам'янець-Подільський
2022

УДК 338.48-6:2(075.8)

ББК 65.433.5+86я73

О-62

*Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
Кам'янець-Подільського національного університету
(протокол № 14 від 25 листопада 2021 року)*

Рецензенти:

Боровець І. І. – кандидат історичних наук, доцент кафедри
всесвітньої історії Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка.

Лисак В. Ю. – кандидат економічних наук, доцент кафедри
менеджменту Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка.

Заходим М. В. – кандидат економічних наук, доцент кафедри
економіки, підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
Подільського державного аграрно-технічного університету.

Опря Б. О.

О-62

Релігійний туризм: навчально-методичний посібник для студентів 4
курсу природничо-економічного факультету спеціальностей 241
Готельно-ресторанна справа та 242 Туризм. Кам'янець-Подільський:
ТОВ «Друкарня «Рута», 2022. 154 с.

Навчально-методичний посібник призначений для студентів 4 курсу
природничо-економічного факультету спеціальностей 241 Готельно-ресторанна
справа та 242 Туризм. Він містить робочу програму навчальної дисципліни,
плани практичних занять і методичні рекомендації до їх виконання, питання і
тести для поточного і підсумкового контролю, завдання для самостійної роботи
і методичні рекомендації до їх виконання, словник, список рекомендованої
літератури.

УДК 338.48-6:2(075.8)

ББК 65.433.5+86я73

© Опря Б.О., 2022

ВСТУП

Релігійний туризм є важливою складовою туристичної галузі та спрямований на організацію подорожей, що здійснюються з метою духовного збагачення. Історично саме розвиток паломництва зумовив практику організації туристичних подорожей, розвиток інфраструктури з обслуговування потреб паломників. Релігійний туризм виник значно пізніше. Зростання культурного рівня населення, технічний прогрес, розвиток транспорту, економічна стабільність дали можливість подорожувати більшій частині населення і одними з перших об'єктів, які викликали цікавість та бажання особисто їх відвідати, стали сакральні пам'ятки. Розуміння сутності релігійного туризму, специфіки культурно-історичного контексту його становлення та розвитку, особливостей функціонування організацій, що спеціалізуються на релігійних турах є необхідним елементом підготовки фахівців у сфері туристичної діяльності.

Навчальна дисципліна «Релігійний туризм» є ваговою складовою у процесі підготовки працівників туристичної галузі та готельно-ресторанного бізнесу. Вона вивчається згідно з навчальним планом підготовки фахівців першого рівня вищої освіти «бакалавр» спеціальностей 242 Туризм та 241 Готельно-ресторанна справа для всіх форм навчання.

Метою викладання навчальної дисципліни «Релігійний туризм» є всебічне вивчення теоретико-методологічних та практичних аспектів формування релігійного туристичного продукту, розкриття особливостей туристичної діяльності під час релігійних подорожей та з'ясування впливу релігії на розвиток релігійного та паломницького туризму.

Основними завданнями дисципліни є:

- з'ясувати об'єктивні передумови і причини становлення організованого релігійного туризму;
- опанувати етапи розвитку релігійного туризму у світі та в Україні;
- виявити зв'язок між формуванням конфесійного простору та об'єктами релігійного туризму;

- розкрити особливості практичної організації релігійних турів;
- з'ясувати тенденції та перспективи розвитку релігійного туризму в контексті сучасних глобалізаційних процесів;
- з'ясувати головні аспекти паломництва як явища культури;
- розкрити сутність ретроспекції та сучасного стану паломництва та релігійного туризму;
- розкрити вплив релігії на розвиток різних форм туризму;
- дослідити туристичний потенціал релігійних центрів іудаїзму;
- дослідити туристичний потенціал релігійних центрів християнських конфесій;
- дослідити туристичний потенціал релігійних центрів ісламу;
- дослідити туристичний потенціал релігійних центрів індуїзму;
- дослідити туристичний потенціал релігійних центрів буддизму;
- дослідити туристичний потенціал релігійних центрів релігій Далекого Сходу.

Зміст навчальної дисципліни «Релігійний туризм» реалізується в процесі опрацювання трьох блоків: теоретичного, практичного та самостійної роботи студентів.

Теоретичний блок: включає вивчення у лекційному курсі загальних принципів планування та організації релігійних туристичних подорожей для різних вікових категорій. Також розглядається предмет, завдання, етапи розвитку релігійного туризму. Студенти ознайомлюються з найвідомішими центрами і об'єктами релігійного та паломницького туризму.

Практичний блок: передбачає винесення на більш вузьке, але глибоке вивчення окремих аспектів паломництва як явища культури та фактори сакральної географії світу. Він також має завданням виявити творчі здібності студентів та продовжити розвиток їхнього логічного мислення та ораторського мистецтва.

Самостійна робота: передбачає розвиток вміння студентів підібрати необхідні джерела та літературу для теми практичних занять, концентрувати увагу на основних її пунктах, робити власні аргументовані висновки, систематизувати й аналізувати джерела інформації. Самостійна робота спрямована на формування

самостійності студентів та засвоєння ними сукупності знань, формування відповідних вмінь та навичок.

Навчально-методичний посібник містить робочу програму навчальної дисципліни, плани практичних занять і методичні рекомендації до їх виконання, перелік основних сакральних об'єктів релігійного туризму, словник, список рекомендованої літератури.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. **Мета вивчення навчальної дисципліни «Релігійний туризм»** – всебічне вивчення теоретично-методологічних та практичних аспектів формування релігійного туристичного продукту, розкриття особливостей туристичної діяльності під час релігійних подорожей та з'ясування впливу релігії на розвиток релігійного та паломницького туризму.

2. Обсяг дисципліни:

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік навчання	4	4
Семестр навчання	7	7
Кількість кредитів ЄКТС	4	4
Загальний обсяг годин	120	120
Кількість годин навчальних занять	40	14
Лекційні заняття	18	6
Практичні заняття	22	8
Семінарські заняття		
Лабораторні заняття		
Самостійна та індивідуальна робота	80	106
Форма підсумкового контролю	залік	залік

3. Статус дисципліни – вибіркова.

4. **Передумови для вивчення дисципліни:** основи туризмознавства, історія туризму, світова культура та мистецтво, технологія туристичної діяльності.

5. Програмні компетентності навчання:

Інтегральна компетентність: здатність комплексно розв'язувати складні професійні задачі та практичні проблеми у сфері туризму і рекреації як в процесі навчання, так і в процесі роботи, що передбачає

застосування теорій і методів системи наук, які формують туризм, і характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

K01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

K02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

K03. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

K04. Здатність до критичного мислення, аналізу та синтезу.

K05. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

K06. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

K07. Здатність працювати в міжнародному контексті.

K08. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.

K09. Вміння виявляти, ставити і вирішувати проблеми.

K10. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

K11. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

K12. Навички міжособистісної взаємодії.

K13. Здатність планувати та управляти часом.

K14. Здатність працювати в команді та автономно.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

K15. Знання та розуміння предметної області та розуміння специфіки професійної діяльності.

K16. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

K17. Здатність аналізувати рекреаційно-туристичний потенціал територій.

K18. Здатність аналізувати діяльність суб'єктів індустрії туризму на всіх рівнях управління.

K19. Розуміння сучасних тенденцій і регіональних пріоритетів розвитку туризму в цілому та окремих його форм і видів.

K20. Розуміння процесів організації туристичних подорожей і комплексного туристичного обслуговування (готельного, ресторанного, транспортного, екскурсійного, рекреаційного).

K21. Здатність розробляти, просувати, реалізовувати та організовувати споживання туристичного продукту.

K22. Розуміння принципів, процесів і технологій організації роботи суб'єкта туристичної індустрії та її підсистем.

K23. Здатність забезпечувати безпеку туристів у звичайних та складних форс-мажорних обставинах.

K24. Здатність здійснювати моніторинг, інтерпретувати, аналізувати та систематизувати туристичну інформацію, уміння презентувати туристичний інформаційний матеріал.

K25. Здатність використовувати в роботі туристичних підприємств інформаційні технології та офісну техніку.

K26. Здатність визначати індивідуальні туристичні потреби, використовувати сучасні технології обслуговування туристів та вести претензійну роботу.

K27. Здатність до співпраці з діловими партнерами і клієнтами, уміння забезпечувати з ними ефективні комунікації.

K28. Здатність працювати у міжнародному середовищі на основі позитивного ставлення до несхожості до інших культур, поваги до різноманітності та мультикультурності, розуміння місцевих і професійних традицій інших країн, розпізнавання міжкультурних проблем у професійній практиці.

K29. Здатність діяти у правовому полі, керуватися нормами законодавства.

K30. Здатність працювати з документацією та здійснювати розрахункові операції суб'єктом туристичного бізнесу.

6. Очікувані результати навчання з дисципліни:

ПР01. Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці основні положення туристичного законодавства, національних і міжнародних стандартів з обслуговування туристів.

ПР02. Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії туризму, організації туристичного процесу та туристичної діяльності суб'єктів ринку туристичних послуг, а також світоглядних та суміжних наук.

ПР03. Знати і розуміти основні форми і види туризму, їх поділ.

ПР04. Пояснювати особливості організації рекреаційно-туристичного простору.

- ПР05. Аналізувати рекреаційно-туристичний потенціал території.
- ПР06. Застосовувати у практичній діяльності принципи і методи організації та технології обслуговування туристів.
- ПР07. Розробляти, просувати та реалізовувати туристичний продукт.
- ПР08. Ідентифікувати туристичну документацію та вміти правильно нею користуватися.
- ПР09. Організувати процес обслуговування споживачів туристичних послуг на основі використання сучасних інформаційних, комунікаційних і сервісних технологій та дотримання стандартів якості і норм безпеки.
- ПР10. Розуміти принципи, процеси і технології організації роботи суб'єкта туристичного бізнесу та окремих його підсистем (адміністративно-управлінська, соціально-психологічна, економічна, техніко-технологічна).
- ПР11. Володіти державною та іноземною (-ними) мовою (мовами) на рівні, достатньому для здійснення професійної діяльності.
- ПР12. Застосовувати навички продуктивного спілкування зі споживачами туристичних послуг.
- ПР13. Встановлювати зв'язки з експертами туристичної та інших галузей.
- ПР14. Проявляти повагу до індивідуального і культурного різноманіття.
- ПР15. Проявляти толерантність до альтернативних принципів та методів виконання професійних завдань.
- ПР16. Діяти у відповідності з принципами соціальної відповідальності та громадянської свідомості.
- ПР17. Управляти своїм навчанням з метою самореалізації в професійній туристичній сфері.
- ПР18. Адекватно оцінювати свої знання і застосовувати їх в різних професійних ситуаціях.
- ПР19. Аргументовано відстоювати свої погляди у розв'язанні професійних завдань.
- ПР20. Виявляти проблемні ситуації і пропонувати шляхи їх розв'язання.
- ПР21. Приймати обґрунтовані рішення та нести відповідальність за результати своєї професійної діяльності.
- ПР22. Професійно виконувати завдання в невизначених та екстремальних ситуаціях

7. Засоби діагностики результатів навчання:

реферати, есе, презентації результатів виконаних завдань та досліджень, студентські презентації та виступи на наукових конференціях, залік.

8. Програма навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	разом	у тому числі				
		лекційні заняття	практичні заняття	семінарські	лабораторні	самостійна робота
Змістовий модуль 1						
Загально-теоретичні аспекти релігійного туризму						
Вступ. Предмет і завдання курсу «Релігійний туризм».		2				
Паломництво як явище культури.			2			
Релігійний туризм як об'єкт вивчення основ практичної організації поїздок.					6	
Особливості розвитку релігійного туризму в Україні.		2				
Фактори паломницького руху.			2			
Функції релігії в суспільстві.					6	
Історико-географічні аспекти паломництва.			2			
Типологія сучасних релігій.					6	
Українське паломництво до Святої Землі.			2			
Православ'я: прихильники, територія і туристична інфраструктура.					6	
Православне паломництво в країнах СНД.					6	
Разом за змістовим модулем 1	36	4	8		30	
Змістовий модуль 2						

Особливості розвитку релігійного туризму в окремих релігійних центрах						
Релігійні центри іудаїзму.		2				
Сакральна географія світу.			2			
Католицизм.					6	
Релігійний туризм у різних християнських конфесіях.		2				
Центри паломництва християнського світу.			2			
Протестантизм. Несторіанство. Монофісіство.					6	
Поширення несторіанства і монофісіства.					4	
Заагльнохристиянські центри паломництва.		2				
Центри паломництва інших релігій.			2			
Співвідношення віруючих у країнах Європи.					6	
Паломництво в ісламі.		2				
Сучасна ситуація з релігійним туризмом і паломництвом.			2			
Чисельність мусульман в світі.					4	
Релігійний туризм в індуїзмі.		2				
Сучасна георелігійна ситуація в Україні.			2			
Характеристика території поширення індуїзму.					6	
Релігійні центри буддизму.		2				
Сакральна географія України.			2			
Чисельність буддистів у світі.					4	
Об'єкти поклоніння у релігіях Далекого Сходу.		2				
Сучасний стан українського ринку паломництва та релігійного туризму.			2			
Стародавні релігійні пам'ятки.					6	
Монастирі України.					4	
Церкви України.					4	

Разом за змістовим модулем 2	78	14	14			50	
Разом годин	120	18	22			80	

9. Форми поточного та підсумкового контролю: оцінка роботи студентів на практичних заняттях, перевірка завдань самостійної роботи, модульна контрольна робота, залік.

10. Критерії оцінювання результатів навчання:

Критерії оцінювання знань, умінь і навичок студентів на навчальних заняттях

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах (за 12-бальною шкалою)	Критерії оцінювання
Початковий (понятійний)	1	Студент володіє навчальним матеріалом дисципліни на рівні засвоєння окремих термінів; відповідає на запитання, які потребують відповіді «так» або «ні».
	2	Студент недостатньо усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності; робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні «так» або «ні»; може самостійно знайти в підручнику відповідь.
	3	Студент намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі закономірності; робить спроби виконання вправ і завдань репродуктивного характеру; за допомогою викладача виконує прості вправи за готовим алгоритмом.
Середній (репродуктивний)	4	Студент володіє найпростішими знаннями; здатний виконати вправи і завдання за зразком; орієнтується в термінах, поняттях, визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі.
	5	Студент розуміє суть навчальної дисципліни; може дати визначення окремих понять, категорій (однак з окремими помилками); вміє працювати з підручником; вміє самостійно опрацьовувати частину навчального матеріалу; виконує прості вправи і завдання за алгоритмом, але окремі висновки є нелогічними та непослідовними.

	6	Студент розуміє основні положення навчального матеріалу; може поверхнево аналізувати явища туризму та рекреалогії; робить певні висновки: відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час виконання вправ і завдань за алгоритмом; вміє послуговуватися додатковими джерелами.
Достатній (алгоритмічно-дієвий)	7	Студент логічно і правильно відтворює навчальний матеріал; оперує базовими поняттями; встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок; застосовувати теоретичні знання в стандартних ситуаціях; самостійно користуватися додатковими джерелами; правильно використовувати термінологію; складати таблиці, схеми, діаграми, карти, картосхеми.
	8	Знання студента досить повні: студент вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; вміє аналізувати, робити висновки; відповідь логічна, повна, обґрунтована, однак з окремими неточностями; вміє самостійно працювати; може підготувати реферат і обґрунтувати його положення.
	9	Студент вільно володіє вивченим матеріалом; застосовує знання в дещо змінених ситуаціях; вміє аналізувати і систематизувати інформацію; робить аналітичні висновки; використовує докази у власній аргументації; чітко тлумачить поняття, категорії; може самостійно опрацьовувати матеріал; має сформовані типові навички.
Високий (творчо-професійний)	10	Студент володіє глибокими і міцними знаннями та використовує їх у нестандартних ситуаціях; робить аргументовані висновки; практично оцінює сучасний стан рекреаційної галузі; може сприймати іншу позицію як альтернативну; знає суміжні географічні та економічні дисципліни; використовує знання, аналізуючи різні явища, процеси, які відбуваються в рекреалогії.
	11	Студент володіє узагальненими знаннями з навчальної дисципліни; аргументовано використовує здобуті знання в нестандартних ситуаціях; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх; ставити і розв'язувати проблеми; застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, круглі столи тощо); спроможний за допомогою викладача підготувати

		виступ на студентську наукову конференцію; самостійно вивчити матеріал; визначити програму своєї пізнавальної діяльності; оцінювати різноманітні явища, процеси в рекреалогії.
	12	Студент має глибокі, системні, дієві знання; виявляє неординарні творчі здібності в навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні завдання та проблемні ситуації; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ, процесів у рекреалогії; вміє ставити і розв'язувати проблеми; вміє самостійно здобувати і використовувати інформацію; займається науково-дослідною роботою; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й схильності; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах; спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію.

Поточний і модульний контроль (100 балів)						Залік
Змістовий модуль 1 (50 балів)			Змістовий модуль 2 (50 балів)			
Поточний контроль	МКР	Сам. робота	Поточний контроль	МКР	Сам. робота	100
20	20	10	20	20	10	

Таблиця відповідності шкал оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти

Рейтингова оцінка з кредитного модуля	Оцінка за шкалою ECTS	Рекомендовані системою ECTS статистичні значення (у %)	Екзаменаційна оцінка за національною шкалою	Національна залікова оцінка
90-100 і більше	A (відмінно)	10	відмінно	зараховано
82-89	B (дуже добре)	25	добре	

75-81	С (добре)	30	задовільно	не зараховано
67-74	D (задовільно)	25		
60-66	E (достатньо)	10		
35-59	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)		незадовільно	не зараховано
34 і менше	F (незадовільно з обов'язковим проведенням додаткової роботи щодо вивчення навчального матеріалу кредитного модуля)			

12. Рекомендована література:

Основна:

1. Любіцева О. О., Романчук С. П. Паломництво та релігійний туризм. Київ, 2011.
2. Сапелкіна З. П. Релігійний туризм. Київ, 2009.
3. Мальська М. П. Кризовий менеджмент у туризмі: теорія, методологія, практика. Київ, 2020.
4. Войналович В. А. Туризм як один із засобів задоволення духовних потреб віруючих. Київ, 1998.
5. Патійчук В. О., Якубович Р. П. Релігійно-паломницький туризм як один із чинників регіонального розвитку економіки України. Київ, 2017.

Додаткова:

1. Бабкин А. В. Специальные виды туризма Ростов-на-Дону, 2008.
2. Патійчук В. А. Современные проблемы развития паломнического туризма в Украине // Туризм и общественная география: вчера, сегодня, завтра. Гжель, 2014.
3. Патійчук В. Класифікація релігійно-паломницьких турів за різноякісними ознаками // Наук. вісн. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Географічні науки. 2015. № 14 (315).
4. Сапелкіна З. П. Релігія і культура. Релігійний туризм. Київ, 2012.
5. Патійчук В. Функціональні особливості організації релігійно-паломницьких турів // Наук. вісн. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Географічні науки. 2015. № 15 (316).
6. Кудла Н. Є. Управління якістю у туризмі. Київ, 2015.
7. Прасул Ю. І., Пономарьова А. В. Організація туристичних походів. Харків, 2010.
8. Сокол Т. Г. Основи туристичної діяльності. Київ, 2006.
9. Христов Т. Т. Религиозный туризм. Москва, 2008.
10. Мальська М. П., Бордун О. Ю. Організація та планування туристичних підприємств. Київ, 2017.
11. Краховецький Я. Богослов'я та духовність ікони. Львів, 2002.
12. . Вайнтруб И.В. Священные лики инквизиций. Київ, 2001.
13. Яхно Т.П., Зіник С.П. Пріоритетні напрямки розвитку туристичних послуг в Україні // Науковий вісник НЛТУ України. Випуск 21.6, 2011.
14. Парфіненко А.Ю. Туристичне країнознавство. Харків, 2009.
15. Васильев Л. С. История религии Востока. Екатеринбург, 2007.

16. Елисеєв В. И., Елисеєв Д. В. Цивілізація класического Китаю. Екатеринбург, 2007.
17. Керимов Г.М. Шариат: Закон життя мусульман. Санкт-Петербург, 2007.
18. Васильєв Л.С. Історія релігій Востока. Москва, 1983.
19. Лубський В. І., Теремко В. І. Релігієзнавство. Київ, 2005.
20. Арестов В. М. Нетрадиційні релігії. Київ, 1990.

13. Рекомендовані джерела інформації:

Законодавчі та нормативно-правові документи:

1. Конституція України (офіц. текст за станом на 1 січня 2006 р.) / Верховна Рада України. – К.: Мін-во Юстиції України, 2006. – 124 с.
2. Господарський кодекс України (офіц. текст: за станом на 20 січня 2007 р.) / Верховна Рада України. – Х.: Одиссей, 2007. – 240с.
3. Кодекс законів про працю України з постатейними матеріалами (офіц. текст за станом на 1 черв. 2006 р.) / Верховна Рада України. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 306 с.
4. Закон України «Про туризм»: (офіц. текст: за станом на 06 жовтня 2011 р.) / Верховна Рада України. – К.: Парламентське вид-во, 2011. – 32 с.
5. Закон України “Про курорти”: (офіц. текст: за станом на 15 вересня 2006 р.) / Верховна Рада України. – К.: Парламентське вид-во, 2006. – 18 с.
6. Закон України «Про захист прав споживачів»: (офіц. текст: за станом на 20 лютого 2004 р.) / Верховна Рада України. – К.: Парламентське вид-во, 2004. – 31 с.
7. Закон України «Про пожежну безпеку»: (офіц. текст: за станом на 18 вересня 2011 р.) / Верховна Рада України. – Х.: Форт, 2003. - 24 с.
8. Закон України «Про благоустрій населених пунктів. Про державну статистику»: (офіц. текст: за станом на 20 жовтня 2008 р.) / Верховна Рада України. – К.: Парламентське вид-во, 2008. – 40 с.
9. Про Закон України «Про стандартизацію»: (офіц. текст: за станом на 17 травня 2001 р.) / Верховна Рада України. – К.: Держстандарт України, 2001. - 27 с.
10. Закон України «Про страхування»: (офіц. текст: за станом на 10 березня 2005 р.) / Верховна Рада України. – К.: Парламентське вид-во, 2005. – 42 с.

11. Про затвердження Порядку встановлення категорій готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання): [постанова КМУ від 29 липня 2009 року № 803] // *Новости турбізнесу*. – 2009. – № 15. – С. 8.
12. Про затвердження Порядку надання послуг з тимчасового розміщення (проживання): [постанова КМУ від 15 березня 2006 року № 297] // *Офіційний вісник України*. – 2006. – № 11. С. 170.
13. Послуги туристичні. Класифікація готелів: ДСТУ 4269:2003. – [Введ. в дію 01.07.2004]. – К.: Держстандарт України, 2004. – 9 с.
14. Послуги туристичні. Засоби розміщення. Загальні вимоги: ДСТУ 4268:2003. – [Введ. в дію 01.07.2004]. – К.: Держстандарт України, 2004. – 54 с.
15. Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення: ДСТУ 4527:2006. – [Введ. в дію 01.10.2006]. – К.: Держстандарт України, 2006. – 30с.
16. Управління якістю і елементами якості. Частина 2. Вказівки по послугах: ДСТУ ISO 9004-2-96. – [Введ. в дію 27.11.1996]. – К.: Держстандарт України, 1996. – 16 с.

Інформаційні ресурси:

1. Живе телебачення: веб-сайт. [Електронний ресурс] Режим доступу :URL:<https://www.youtube.com/user/pressugcc/featured>.
2. Історичний туризм (історико-культурний туризм) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://pidruchniki.com/1299101043566/turizm/internet-turizm>
3. Бабкін О. В. Спеціальні види туризму [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://infotour.in.ua/babkin09.htm>
4. Археологічний туризм в Україні [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.eco-mir.net/show/1219/>
5. Кляп М. П. Сучасні різновиди туризму [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/93406-etnchniy-turizm-nostalghchniy-turizm-etnografchniy-turizm.html>
6. Релігійно-інформаційна служба України “RISU”: веб-сайт [Електронний ресурс] Режим доступу: URL. <https://risu.org.ua/>
7. Державне агентство України з туризму та курортів (Держтуризмкурорт). [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://tourism.gov.ua> .

8. Міністерство економіки України. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>.
9. Міністерство інфраструктури України. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.mtu.gov.ua/>
10. Українське біблійне товариство: веб-сайт. [Електронний ресурс] Режим доступу: URL: <http://ukrbs.org/>
11. Державний комітет статистики України. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
12. Нормативні акти України. [Електронний ресурс] Режим доступу: www.nau.kiev.ua.
13. Християнський портал Кіріос: веб-сайт. URL: [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.kyrios.org.ua/>
14. Християнський сайт “Джерело”: веб-сайт. [Електронний ресурс] Режим доступу: URL: <https://jereho.info/>
15. Християнський сайт “Терноцвіт”: веб-сайт. [Електронний ресурс] Режим доступу: URL: <https://ternotsvit.at.ua/>

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ І МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ЇХ ВИКОНАННЯ

ТЕМА 1

ПАЛОМНИЦТВО ЯК ЯВИЩЕ КУЛЬТУРИ

Мета практичного заняття: дослідити загальні поняття та аспекти паломництва як явища культури.

План практичного заняття

1. Традиція паломництва.
2. Спільні та відмінні риси паломництва і релігійного туризму.
3. Есе на тему: «Моє бачення перспектив розвитку паломництва в Україні».

І. ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Академічне релігієзнавство. Підручник / За ред. проф. А. Колодного. Київ, 2000.
2. Александрова А. Ю. Международный туризм А. Ю. Александрова. Москва, 2001.
3. Академічне релігієзнавство / За ред. А. Колодного. Київ, 2000.
4. Браславець О. Київ католицький. Київ православний : Путівник. Київ, 2001.
5. Сапелкіна З. П. Релігійний туризм. Київ, 2009.
6. Вайнтруб И. В. Священные лики цивилизаций. Київ, 2001.
7. Назарук В. К. Україна духовна. Київ, 2006.
8. Любіцева О. О., Романчук С. П. Напрямки розвитку релігійного туризму в Україні. Київ, 2002.
9. Докаш В. Загальне релігієзнавство. Київ, 2018.
10. Назарук В. К. Україна духовна / В. К. Назарук. – К., 2006. – 317 с.
11. Релігієзнавство : підручник / За ред. М. М. Заковича. Київ, 2000.
12. Ваннер К., Буйських Ю. Антропология религии: студии від Прикарпаття до Кавказу. Київ, 2020.
13. Любіцева О. О., Романчук С. П. Паломництво та релігійний туризм. Київ, 2011.
14. Протеро С. Вісім релігій, що панують у світі: чому їхні відмінності мають значення. Київ, 2020.

II. ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Бабін Б. В. Розвиток традиційних релігій корінних народів України як фактор їх національної самобутності // Наука. Релігія. Суспільство. 2003. №2.
2. Войналович В. А. Туризм як один із засобів задоволення духовних потреб віруючих // Туристично-краєзнавчі дослідження : збірник наукових статей. Київ, 1998.
3. Дудкіна О. П. Релігійне паломництво як перспективний вид туризму // Туристичні ресурси України : збірник наукових статей. Київ, 1996.
4. Історія і теорія релігії та вільнодумства / За заг. редакцією М. М. Заковича. Київ, 1993.
5. Ковальчук А. С. Географія релігії в Україні. Львів, 2003.
6. Любіцева О. О., Романчук С. П. Християнське паломництво до Святої Землі // Туристично-краєзнавчі дослідження. Випуск. 3. Київ, 2000.
7. Зеленюк Ю. А. Релігійний туризм як комунікаційний засіб виховання людської особистості // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». Випуск 23. Київ, 2013.
8. Пазенок В. С., Федорченко В. К. Філософія туризму. Київ, 2004.
9. Релігієзнавчий словник / За ред. А. Колодного, Б. Лобовика. Київ, 1996.
10. Монастирський В. Релігійний туризм України: тенденції організації в «Ювілейний рік Божого молосердя» // ResearchGate. November 2018/
11. Ключ І. Г. Релігійний туризм: історія і сучасність // ОНЕУ. Одеса, 2019.
12. Лебедєв І.В. Туризм і рекреація як фактори формування людського капіталу // Сучасні проблеми та перспективи розвитку туристичної галузі. Одеса, 2017.
13. Бабін Б. В. Розвиток традиційних релігій корінних народів України як фактор їх національної самобутності // Наука. Релігія. Суспільство. №2 2003.
14. Павлов С. В., Мезенцев К. В., Любіцева О. О. Географія релігій. Київ, 1999.

Методичні рекомендації

У першому питанні слід розглянути поняття «паломництва» як подорожі невіддільної від сакральних місць, тобто від місцевостей або об'єктів, яким надаються сакральні функції. Студенту слід знати, що сакральні об'єкти поділяються за трьома рівнями: світовим, регіональним, місцевим. У цьому ж питанні варто розглянути основну мотивацію через яку люди як в давні часи так і сьогодні долають тисячі кілометрів тощо.

Друге питання слід присвятити характеристиці спільних та відмінних рис паломництва і релігійного туризму. Варто розглянути спільні риси: об'єкти показу, час подорожі, інфраструктуру, формальності; та відмінні – мотивацію, мету подорожі, форму організації, сутність та зміст екскурсій, форму подачі екскурсійного матеріалу.

При написанні есе варто насамперед визначити мету роботи, окреслити головні завдання для її досягнення та підібрати належні аргументи для доведення своєї позиції. В есе потрібно звернути увагу на те які саме перспективи розвитку паломництва в Україні та які є перепони на шляху функціонування. Висловити своє бачення щодо перспективних напрямів українського паломництва тощо. Важливим при розгляді даного питання є неформальне спілкування між студентами та викладачем, обмін думками, спостереженнями, аргументами щодо визначеної теми есе.

Питання для самоконтролю:

- 1.Розкрийте зміст паломництва як явища культури.
- 2.Розкрийте зміст поняття «сакральність».
- 3.Чому паломництво зараз розглядають разом з релігійним туризмом?
- 4.Коли зародився релігійний туризм?

ТЕМА 2

ФАКТОРИ ПАЛОМНИЦЬКОГО РУХУ

Мета практичного заняття: з'ясувати особливості факторів паломницького руху.

План практичного заняття

1. Сучасна георелігійна ситуація.
2. Головні християнські свята.
3. Сакральні святині та центри.

I. ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Войналович В.А. Туризм як один із засобів задоволення духовних потреб віруючих // Туристично-краєзнавчі дослідження: збірник наук. праць. Київ, 1998.
2. Біблійний атлас / Перс. та упоряд.: Терешкова З. О., Хорошко С. С. Київ, 1994.
3. Академічне релігієзнавство / За ред. А. Колодного. Київ, 2000.
4. Браславець О. Київ католицький. Київ православний : Путівник. Київ, 2001.
5. Сапелкіна З. П. Релігійний туризм. Київ, 2009.
6. Вайнтруб И. В. Священные лики цивилизаций. Київ, 2001.
7. Назарук В. К. Україна духовна. Київ, 2006.
8. Любіцева О. О., Романчук С. П. Напрямки розвитку релігійного туризму в Україні. Київ, 2002.
9. Докаш В. Загальне релігієзнавство. Київ, 2018.
10. Назарук В. К. Україна духовна / В. К. Назарук. – К., 2006. – 317 с.
11. Релігієзнавство : підручник / За ред. М. М. Заковича. Київ, 2000.
12. Ваннер К., Буйських Ю. Антропология религии: студии від Прикарпаття до Кавказу. Київ, 2020.
13. Любіцева О. О., Романчук С. П. Паломництво та релігійний туризм. Київ, 2011.
14. Протеро С. Вісім релігій, що панують у світі: чому їхні відмінності мають значення. Київ, 2020.

II. ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Бабін Б. В. Розвиток традиційних релігій корінних народів України як фактор їх національної самобутності // Наука. Релігія. Суспільство. 2003. №2.
2. Войналович В. А. Туризм як один із засобів задоволення духовних потреб віруючих // Туристично-краєзнавчі дослідження: збірник наукових статей. Київ, 1998.
3. Дудкіна О. П. Релігійне паломництво як перспективний вид туризму // Туристичні ресурси України : збірник наукових статей. Київ, 1996.
4. Історія і теорія релігії та вільнодумства / За заг. редакцією М. М. Заковича. Київ, 1993.
5. Ковальчук А. С. Географія релігії в Україні. Львів, 2003.
6. Любіцева О. О., Романчук С. П. Християнське паломництво до Святої Землі // Туристично-краєзнавчі дослідження. Випуск. 3. Київ, 2000.
7. Зеленюк Ю. А. Релігійний туризм як комунікаційний засіб виховання людської особистості // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». Випуск 23. Київ, 2013.
8. Пазенок В. С., Федорченко В. К. Філософія туризму. Київ, 2004.
9. Релігієзнавчий словник / За ред. А. Колодного, Б. Лобовика. Київ, 1996.
10. Монастирський В. Релігійний туризм України: тенденції організації в «Ювілейний рік Божого милосердя» // ResearchGate. November 2018/
11. Ключ І. Г. Релігійний туризм: історія і сучасність // ОНЕУ. Одеса, 2019.
12. Лебедєв І.В. Туризм і рекреація як фактори формування людського капіталу // Сучасні проблеми та перспективи розвитку туристичної галузі. Одеса, 2017.
13. Бабін Б. В. Розвиток традиційних релігій корінних народів України як фактор їх національної самобутності // Наука. Релігія. Суспільство. №2 2003.
14. Павлов С. В., Мезенцев К. В., Любіцева О. О. Географія релігій. Київ, 1999.

Методичні рекомендації

Готуючись до першого питання, студент повинен дати характеристику одному з основних чинників, які сприяють розвиткові паломництва з давніх часів і дотепер та формують сучасний ринок

релігійного туризму, а саме релігійність та георелігійну ситуацію, що визначають загальний попит на даний вид подорожування та його географію тощо.

Друге питання потребує детального аналізу головних релігійних свят, котрі задають певну ритміку паломницького руху. Студенту слід знати, що християнські свята за важливістю в канонах віри поділяються на великі, середні та малі і відрізняються за характером богослужіння. Детально варто розглянути свята: православні, католицькі, мусульманські, іудейські.

При підготовці до третього питання студенту потрібно охарактеризувати сакральні святині та центри, які концентрують потоки паломників й релігійних туристів, формуючи не тільки географію потоків, а й регіональні ринки послуг для паломників та туристів. Студент повинен знати, що сакральні центри ієрархізовані в залежності від значення в релігійному житті тих подій та явищ, які з ними пов'язані тощо.

Питання для самоконтролю:

1. Яким чином релігійні свята визначають розвиток паломництва?
2. Яким чином географія сакральних центрів впливає на паломництво?
3. Які тенденції притаманні розвиткові релігійної сфери?
4. Яка зі світових релігій є найдавнішою?

ТЕМА 3

ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ПАЛОМНИЦТВА

Мета практичного заняття: дослідити особливості історичних та географічних аспектів паломництва.

План практичного заняття

1. Паломництво у давні часи.
2. Паломництво у середні віки.
3. Паломництво на теренах України (X-XXI ст.).

I. ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Божук Т. Релігійний туризм: становлення і функціонування // Географія і туризм: європейський досвід: Мат. III міжнар. конф. Львів, 2009.
2. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. Чернівці: Книги-XXI, 2003.
3. Академічне релігієзнавство / За ред. А. Колодного. Київ, 2000.
4. Браславець О. Київ католицький. Київ православний : Путівник. Київ, 2001.
5. Сапелкіна З. П. Релігійний туризм. Київ, 2009.
6. Вайнтруб И. В. Священные лики цивилизаций. Київ, 2001.
7. Назарук В. К. Україна духовна. Київ, 2006.
8. Любіцева О. О., Романчук С. П. Напрямки розвитку релігійного туризму в Україні. Київ, 2002.
9. Докаш В. Загальне релігієзнавство. Київ, 2018.
10. Назарук В. К. Україна духовна / В. К. Назарук. – К., 2006. – 317 с.
11. Релігієзнавство : підручник / За ред. М. М. Заковича. Київ, 2000.
12. Ваннер К., Буйських Ю. Антропология религии: студии від Прикарпаття до Кавказу. Київ, 2020.
13. Любіцева О. О., Романчук С. П. Паломництво та релігійний туризм. Київ, 2011.
14. Протеро С. Вісім релігій, що панують у світі: чому їхні відмінності мають значення. Київ, 2020.

II. ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Бабін Б. В. Розвиток традиційних релігій корінних народів України як фактор їх національної самобутності // Наука. Релігія. Суспільство. 2003. №2.
2. Войналович В. А. Туризм як один із засобів задоволення духовних потреб віруючих // Туристично-краєзнавчі дослідження : збірник наукових статей. Київ, 1998.
3. Дудкіна О. П. Релігійне паломництво як перспективний вид туризму // Туристичні ресурси України : збірник наукових статей. Київ, 1996.
4. Історія і теорія релігії та вільнодумства / За заг. редакцією М. М. Заковича. Київ, 1993.
5. Ковальчук А. С. Географія релігії в Україні. Львів, 2003.
6. Любіцева О. О., Романчук С. П. Християнське паломництво до Святої Землі // Туристично-краєзнавчі дослідження. Випуск. 3. Київ, 2000.
7. Зеленюк Ю. А. Релігійний туризм як комунікаційний засіб виховання людської особистості // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». Випуск 23. Київ, 2013.
8. Пазенок В. С., Федорченко В. К. Філософія туризму. Київ, 2004.
9. Релігієзнавчий словник / За ред. А. Колодного, Б. Лобовика. Київ, 1996.
10. Монастирський В. Релігійний туризм України: тенденції організації в «Ювілейний рік Божого милосердя» // ResearchGate. November 2018/
11. Ключ І. Г. Релігійний туризм: історія і сучасність // ОНЕУ. Одеса, 2019.
12. Лебедєв І.В. Туризм і рекреація як фактори формування людського капіталу // Сучасні проблеми та перспективи розвитку туристичної галузі. Одеса, 2017.
13. Бабін Б. В. Розвиток традиційних релігій корінних народів України як фактор їх національної самобутності // Наука. Релігія. Суспільство. №2 2003.
14. Павлов С. В., Мезенцев К. В., Любіцева О. О. Географія релігій. Київ, 1999.

Методичні рекомендації

Підготовка першого питання передбачає дослідження паломництва у давні часи, адже воно є складовою релігійного процесу, його історія така ж давня, як історія релігії. Паломництво здійснювали

в Давній Греції і Римі. Студенту варто з'ясувати в чому особливість релігійних подорожей у стародавньому світі.

Друге питання потребує дослідження історії розвитку паломництва у середні віки. Слід з'ясувати, що виступило приводом для початку хрестових походів. За часів Середньовіччя існували певні привілеї, пільги та проблеми у паломників, студент повинен дізнатися про усі ці особливості релігійних подорожей тощо.

При підготовці до третього питання необхідно проаналізувати паломництво на теренах України в X-XXI ст. Паломницька традиція, ритуали залишаються незмінними сторіччями, оскільки становлять основи віри, тільки політичні події можуть вплинути на кількість паломників, ускладнюючи чи спрощуючи подорож до святинь. При підготовці даного питання студент має проаналізувати особливості історичного розвитку в Україні та як ті чи інші події впливали на паломництво.

Питання для самоконтролю:

1. В які місця здійснювалось паломництво у давні часи?
2. Чому Папа Римський виступив ініціатором хрестових походів?
3. Чи існувало паломництво в Київській Русі?
4. Чи існує паломництво в Україні у XXI ст.?

ТЕМА 4

УКРАЇНСЬКЕ ПАЛОМНИЦТВО ДО СВЯТОЇ ЗЕМЛІ

Мета практичного заняття: дослідити передумови та етапи розвитку українського паломництва до Святої Землі.

План практичного заняття

1. Паломництво в Україні з IV ст. н. е.
2. Активізація паломництва з XI ст.
3. Паломництво на початку XVIII ст.
4. Паломництво українців у XIX ст. - на початку XXI ст.

I. ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Мальська М. П. Туризм у міжнародному і національному вимірах. Історія і сучасність. Львів, 2008
2. Шаблій О. І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії. Львів, 2001
3. Академічне релігієзнавство / За ред. А. Колодного. Київ, 2000.
4. Браславець О. Київ католицький. Київ православний : Путівник. Київ, 2001.
5. Сапелкіна З. П. Релігійний туризм. Київ, 2009.
6. Вайнтруб И. В. Священные лики цивилизаций. Київ, 2001.
7. Назарук В. К. Україна духовна. Київ, 2006.
8. Любіцева О. О., Романчук С. П. Напрямки розвитку релігійного туризму в Україні. Київ, 2002.
9. Докаш В. Загальне релігієзнавство. Київ, 2018.
10. Назарук В. К. Україна духовна / В. К. Назарук. – К., 2006. – 317 с.
11. Релігієзнавство : підручник / За ред. М. М. Заковича. Київ, 2000.
12. Ваннер К., Буйських Ю. Антропология религии: студії від Прикарпаття до Кавказу. Київ, 2020.
13. Любіцева О. О., Романчук С. П. Паломництво та релігійний туризм. Київ, 2011.
14. Протеро С. Вісім релігій, що панують у світі: чому їхні відмінності мають значення. Київ, 2020.

II. ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Бабін Б. В. Розвиток традиційних релігій корінних народів України як фактор їх національної самобутності // Наука. Релігія. Суспільство. 2003. №2.
2. Войналович В. А. Туризм як один із засобів задоволення духовних потреб віруючих // Туристично-краєзнавчі дослідження : збірник наукових статей. Київ, 1998.
3. Дудкіна О. П. Релігійне паломництво як перспективний вид туризму // Туристичні ресурси України : збірник наукових статей. Київ, 1996.
4. Історія і теорія релігії та вільнодумства / За заг. редакцією М. М. Заковича. Київ, 1993.
5. Ковальчук А. С. Географія релігії в Україні. Львів, 2003.
6. Любіцева О. О., Романчук С. П. Християнське паломництво до Святої Землі // Туристично-краєзнавчі дослідження. Випуск. 3. Київ, 2000.
7. Зеленюк Ю. А. Релігійний туризм як комунікаційний засіб виховання людської особистості // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». Випуск 23. Київ, 2013.
8. Пазенок В. С., Федорченко В. К. Філософія туризму. Київ, 2004.
9. Релігієзнавчий словник / За ред. А. Колодного, Б. Лобовика. Київ, 1996.
10. Монастирський В. Релігійний туризм України: тенденції організації в «Ювілейний рік Божого милосердя» // ResearchGate. November 2018/
11. Ключ І. Г. Релігійний туризм: історія і сучасність // ОНЕУ. Одеса, 2019.
12. Лебедєв І.В. Туризм і рекреація як фактори формування людського капіталу // Сучасні проблеми та перспективи розвитку туристичної галузі. Одеса, 2017.
13. Бабін Б. В. Розвиток традиційних релігій корінних народів України як фактор їх національної самобутності // Наука. Релігія. Суспільство. №2 2003.
14. Павлов С. В., Мезенцев К. В., Любіцева О. О. Географія релігій. Київ, 1999.

Методичні рекомендації

Підготовка до першого питання передбачає з'ясування особливостей паломництва в Україні з IV ст. н. е. Студенту варто проаналізувати джерела: Іполита Римського (III ст.), Євсевія

Кесарійського (IV ст.), Євкерія Лионського (кінець IV - початок V ст.), Єпифанія Кипрського (VIII ст.), каталоги апостолів тощо.

Друге питання потребує визначення основних причин активізації паломництва з XI ст. У даному питанні потрібно проаналізувати, як вплинуло прийняття християнства в Київській Русі, розповсюдження Святого Письма на паломницький рух в українських землях. Особливу увагу слід приділити біографіям двох найвідоміших паломників: св. Антонію засновнику Києво-Печерського монастиря та Варлааму ігумену монастиря св. Дмитрія у Києві.

При підготовці до третього питання слід висвітлити історію паломництва на початку XVIII ст. У той час Україна пережила епоху громадянських війн і руїни; Гетьманщина знаходилася під жорстким контролем Російської імперії. Правобережна Україна мала вихід до святих місць через Італію та Австрію, проте і там були певні нюанси. Студенту необхідно простежити, чи існувало паломництво на українських землях в даний період.

Четверте питання потребує висвітлення паломництва українців у XIX – на початку XXI ст. Російсько-турецькі війни другої половини XVIII – першої половини XIX ст. не покращили ситуацію щодо паломництва так само, як і військові дії в Архіпелазі, Єгипті, Палестині під час наполеонівських воєн. Перша світова війна, революція 1917 р. позбавили звичайних українців на тривалий період від такого факту як паломництво. Однак паломницький рух не припинив свого існування, потрібно з'ясувати яким чином останній відбувався тощо.

Питання для самоконтролю:

1. Які Ви знаєте шляхи по Святій Землі українських паломників?
2. Як вплинуло прийняття християнства у Київській Русі на паломників?
3. Хто такий В. Б. Барський?
4. Куди у 1848 р. здійснив паломництво М. В. Гоголь?

ТЕМА 5

САКРАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ

Мета практичного заняття: дослідити умови функціонування сакральної географії.

План практичного заняття

1. Свята Земля.
2. Природа Святої Землі.
3. Історико-географічна характеристика Святої Землі.

I. ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Мальська М. П. Міжнародний туризм і сфера послуг: Підручник. Київ, 2008.
2. Gaworecki Wlasylaw W. Turystyka. Warszawa: Polskie Wyd-wo Ekonomiczne, 2003.
3. Академічне релігієзнавство / За ред. А. Колодного. Київ, 2000.
4. Браславець О. Київ католицький. Київ православний : Путівник. Київ, 2001.
5. Сапелкіна З. П. Релігійний туризм. Київ, 2009.
6. Вайнтруб И. В. Священные лики цивилизаций. Київ, 2001.
7. Назарук В. К. Україна духовна. Київ, 2006.
8. Любіцева О. О., Романчук С. П. Напрямки розвитку релігійного туризму в Україні. Київ, 2002.
9. Докаш В. Загальне релігієзнавство. Київ, 2018.
10. Назарук В. К. Україна духовна / В. К. Назарук. – К., 2006. – 317 с.
11. Релігієзнавство : підручник / За ред. М. М. Заковича. Київ, 2000.
12. Ваннер К., Буйських Ю. Антропология религии: студии від Прикарпаття до Кавказу. Київ, 2020.
13. Любіцева О. О., Романчук С. П. Паломництво та релігійний туризм. Київ, 2011.
14. Протеро С. Вісім релігій, що панують у світі: чому їхні відмінності мають значення. Київ, 2020.

II. ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Бабін Б. В. Розвиток традиційних релігій корінних народів України як фактор їх національної самобутності // Наука. Релігія. Суспільство. 2003. №2.
2. Войналович В. А. Туризм як один із засобів задоволення духовних потреб віруючих // Туристично-краєзнавчі дослідження : збірник наукових статей. Київ, 1998.
3. Дудкіна О. П. Релігійне паломництво як перспективний вид туризму // Туристичні ресурси України : збірник наукових статей. Київ, 1996.
4. Історія і теорія релігії та вільнодумства / За заг. редакцією М. М. Заковича. Київ, 1993.
5. Ковальчук А. С. Географія релігії в Україні. Львів, 2003.
6. Любіцева О. О., Романчук С. П. Християнське паломництво до Святої Землі // Туристично-краєзнавчі дослідження. Випуск. 3. Київ, 2000.
7. Зеленюк Ю. А. Релігійний туризм як комунікаційний засіб виховання людської особистості // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». Випуск 23. Київ, 2013.
8. Пазенок В. С., Федорченко В. К. Філософія туризму. Київ, 2004.
9. Релігієзнавчий словник / За ред. А. Колодного, Б. Лобовика. Київ, 1996.
10. Монастирський В. Релігійний туризм України: тенденції організації в «Ювілейний рік Божого молосердя» // ResearchGate. November 2018/
11. Ключ І. Г. Релігійний туризм: історія і сучасність // ОНЕУ. Одеса, 2019.
12. Лебедєв І.В. Туризм і рекреація як фактори формування людського капіталу // Сучасні проблеми та перспективи розвитку туристичної галузі. Одеса, 2017.
13. Бабін Б. В. Розвиток традиційних релігій корінних народів України як фактор їх національної самобутності // Наука. Релігія. Суспільство. №2 2003.
14. Павлов С. В., Мезенцев К. В., Любіцева О. О. Географія релігій. Київ, 1999.

Методичні рекомендації

Перше питання передбачає характеристику Святої Землі, де відбувалися найголовніші події Святого Письма, події, пов'язані з земним життям Ісуса Христа. Студенту слід знати, що даний регіон

відомий під назвою Палестина. Практично вся Свята Земля за нашого часу знаходиться в межах держави Ізраїль тощо.

Готуючись до другого питання слід проаналізувати природу Святої Землі. Студент повинен знати, що клімат регіону загалом відноситься до сухого середземноморського типу з жарким посушливим літом та м'якою дощовою зимою. У цьому ж питанні слід розглянути особливості трьох головних структурних меридіональних зон: берегової рівнини, центрального гірського пасма і западини Гхор.

Третє питання висвітлює історико-географічну характеристику Святої Землі. При підготовці даного питання варто розглянути історію сакрального центру – м. Єрусалима, який зараз є центром трьох світових релігій: іудаїзму, християнства, ісламу. Студенту слід проаналізувати сакральні пам'ятки: Гробниці Рахілі, Храм Успіння Пресвятої Діви на пагорбі Сіон, Лавру Сави Освяченого, гору Сіон, Храм Гробу Господнього, Мечеть Омари тощо.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте характеристику природних умов Святої Землі.
2. Назвіть основні віхи історії євреїв.
3. Чим характерне м. Єрусалим?
4. Які Ви знаєте місця скорботи християн?

ТЕМА 6

ЦЕНТРИ ПАЛОМНИЦТВА ХРИСТИЯНСЬКОГО СВІТУ

Мета практичного заняття: проаналізувати основні центри паломництва християнського світу.

План практичного заняття

1. Місто-держава – Ватикан.
2. Церква в Лурді.
3. Базилика Пресвятої Діви Фатімської.
4. Католицька святиня – Пресвята Діва Гуадалупська.
5. Центри поклоніння Пресвятій Діві Марії.
6. Центри католицького паломництва: Сантьяго-де Компостела, Неаполь, Ассизі, Барі, Кельн та інші.
7. Монастирський осередок – Афон.

I. ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Яроцький П.Л. Паломницький (релігійний) туризм в Україні: перспективи розвитку. Київ, 2004.
2. Філософія туризму: Навчальний посібник / В. Пазенок, В. Федорченко. Київ, 2009.
3. Академічне релігієзнавство / За ред. А. Колодного. Київ, 2000.
4. Браславець О. Київ католицький. Київ православний : Путівник. Київ, 2001.
5. Сапелкіна З. П. Релігійний туризм. Київ, 2009.
6. Вайнтруб И. В. Священные лики цивилизаций. Київ, 2001.
7. Назарук В. К. Україна духовна. Київ, 2006.
8. Любіцева О. О., Романчук С. П. Напрямки розвитку релігійного туризму в Україні. Київ, 2002.
9. Докаш В. Загальне релігієзнавство. Київ, 2018.
10. Назарук В. К. Україна духовна / В. К. Назарук. – К., 2006. – 317 с.
11. Релігієзнавство : підручник / За ред. М. М. Заковича. Київ, 2000.
12. Ваннер К., Буйських Ю. Антропология религии: студии від Прикарпаття до Кавказу. Київ, 2020.
13. Любіцева О. О., Романчук С. П. Паломництво та релігійний туризм. Київ, 2011.

14. Протеро С. Вісім релігій, що панують у світі: чому їхні відмінності мають значення. Київ, 2020.

II. ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Бабін Б. В. Розвиток традиційних релігій корінних народів України як фактор їх національної самобутності // Наука. Релігія. Суспільство. 2003. №2.
2. Войналович В. А. Туризм як один із засобів задоволення духовних потреб віруючих // Туристично-краєзнавчі дослідження : збірник наукових статей. Київ, 1998.
3. Дудкіна О. П. Релігійне паломництво як перспективний вид туризму // Туристичні ресурси України : збірник наукових статей. Київ, 1996.
4. Історія і теорія релігії та вільнодумства / За заг. редакцією М. М. Заковича. Київ, 1993.
5. Ковальчук А. С. Географія релігії в Україні. Львів, 2003.
6. Любіцева О. О., Романчук С. П. Християнське паломництво до Святої Землі // Туристично-краєзнавчі дослідження. Випуск. 3. Київ, 2000.
7. Зеленюк Ю. А. Релігійний туризм як комунікаційний засіб виховання людської особистості // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». Випуск 23. Київ, 2013.
8. Пазенок В. С., Федорченко В. К. Філософія туризму. Київ, 2004.
9. Релігієзнавчий словник / За ред. А. Колодного, Б. Лобовика. Київ, 1996.
10. Монастирський В. Релігійний туризм України: тенденції організації в «Ювілейний рік Божого молосердя» // ResearchGate. November 2018/
11. Ключ І. Г. Релігійний туризм: історія і сучасність // ОНЕУ. Одеса, 2019.
12. Лебедев І.В. Туризм і рекреація як фактори формування людського капіталу // Сучасні проблеми та перспективи розвитку туристичної галузі. Одеса, 2017.
13. Бабін Б. В. Розвиток традиційних релігій корінних народів України як фактор їх національної самобутності // Наука. Релігія. Суспільство. №2 2003.
14. Павлов С. В., Мезенцев К. В., Любіцева О. О. Географія релігій. Київ, 1999.

Методичні рекомендації

Підготовка до першого питання передбачає аналіз історії міста-держави Ватикану – резиденції глави католицької церкви Папи Римського. У даному питанні також слід проаналізувати роль Папи, котрий обирається довічно з числа кардиналів та здійснює виконавчу, судову, законодавчу владу у Ватикані тощо.

Друге питання потребує характеристики невеличкого міста на півдні Франції, де у сторіччя явлення образу Пресвятої Діви Марії селянській дівчинці Бернадетті облаштовано підземний храм, біля гроту розташовані також дві церкви. Студенту варто проаналізувати чому це місце являється одним з головних центрів паломництва.

При підготовці до третього питання слід висвітлити історію невеличкого с. Фатіма, що знаходиться у Португалії. Студенту необхідно знати історію явлення Пресвятої Діви Марії трьом дітям та розповідь про побудову базиліки Пресвятої Діви Фатімської тощо.

Четверте питання висвітлює історію католицької святині Пресвятої Діви Гуадалупської (Індіти) – найбільш шанованої католицької святині Західної півкулі. Студенту слід знати оповідь про явлення Божої Матері індіанському жебраку Хуану Дієго.

При підготовці до п'ятого питання студенту необхідно дізнатися історію храмів, де зберігаються так звані «Чорні Мадонни» адже саме вони є центрами поклоніння Пресвятій Діви Марії.

Шосте питання передбачає аналіз центрів католицького паломництва таких як Сантьяго-де Компостела, Неаполь, Ассізі, Барі, Кельн та інші. Всі ці місця відомі паломникам та релігійним туристам усього світу, студенту варто дізнатися чим саме ці місця популярні та яка у них історія виникнення.

Сьоме питання присвячене монастирському осередку Афон, центру православної духовної думки. Студенту при підготовці до даного питання слід звернути увагу і на те, що Афон є зразком черенечого служіння, адже і сьогодні час тут тече за монастирськими канонами, виробленими ще у візантійські часи тощо.

Восьме питання висвітлює історію монастирського центру Греції - Метеора. Студенту слід знати, що це місце особливе – монастирі побудовані на пласких вершинах скель, що забезпечувало монахам усамітнення. На сьогоднішній день функціонує шість монастирів, котрі доступні не лише паломникам, а й туристам.

Дев'яте питання присвячене центру раннього християнства – Антіохії. Студенту слід знати, що саме тут утворилася перша значна

християнська громада і тут вперше учнів Христа назвали християнами тощо.

Десяте питання передбачає вивчення історії центрів православ'я у Росії таких як: Троїцько-Сергієва лавра, Свято-Троїцька Александро-Невська лавра, Свято-Троїцький Сирафимо-Дивєєвський жіночий монастир, Тихвінський Успенський чоловічий монастир, «Золоте кільце Росії» та інші.

Питання для самоконтролю:

1. В якому місці знаходиться Собор святого Марка?
2. В якій країні знаходиться свята Фатіма?
3. Розкажіть про значення Папи Римського для католицької церкви.
4. Чим особливий монастирський осередок Афон?

ТЕМА 7

ЦЕНТРИ ПАЛОМНИЦТВА ІНШИХ РЕЛІГІЙ

Мета практичного заняття: дослідити процес виникнення та функціонування центрів паломництва мусульманства, буддизму, синтоїзму, індуїзму, бахаїзму, джайнізму.

План практичного заняття

1. Центри паломництва мусульманського світу:
 - а) Мекка
 - б) Медина
2. Центри паломництва у буддизмі.
3. Синтоїстські святині.
4. Святині індуїзму.
5. Святині бахаїзму.
6. Святині джайнізму.
7. Сакральні місця давнини.

I. ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бэшем А. Цивилизация древней Индии. Екатеринбург, 2007.
2. Керимов Г. М. Шариат: Закон жизни мусульман. Ответы шариата на проблемы современности. Санкт-Петербург, 2007.
3. Миркина З., Померанц Г. Великие религии мира. Москва, 1995.
4. Браславец О. Київ католицький. Київ православний : Путівник. Київ, 2001.
5. Сапелкіна З. П. Релігійний туризм. Київ, 2009.
6. Вайнтруб И. В. Священные лики цивилизаций. Київ, 2001.
7. Назарук В. К. Україна духовна. Київ, 2006.
8. Любіцева О. О., Романчук С. П. Напрямки розвитку релігійного туризму в Україні. Київ, 2002.
9. Докаш В. Загальне релігієзнавство. Київ, 2018.
10. Назарук В. К. Україна духовна / В. К. Назарук. – К., 2006. – 317 с.
11. Релігієзнавство : підручник / За ред. М. М. Заковича. Київ, 2000.
12. Ваннер К., Буйських Ю. Антропология религии: студии від Прикарпаття до Кавказу. Київ, 2020.
13. Любіцева О. О., Романчук С. П. Паломництво та релігійний туризм. Київ, 2011.

14. Протеро С. Вісім релігій, що панують у світі: чому їхні відмінності мають значення. Київ, 2020.

II. ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Бабін Б. В. Розвиток традиційних релігій корінних народів України як фактор їх національної самобутності // Наука. Релігія. Суспільство. 2003. №2.
2. Войналович В. А. Туризм як один із засобів задоволення духовних потреб віруючих // Туристично-краєзнавчі дослідження : збірник наукових статей. Київ, 1998.
3. Дудкіна О. П. Релігійне паломництво як перспективний вид туризму // Туристичні ресурси України : збірник наукових статей. Київ, 1996.
4. Історія і теорія релігії та вільнодумства / За заг. редакцією М. М. Заковича. Київ, 1993.
5. Ковальчук А. С. Географія релігії в Україні. Львів, 2003.
6. Любіцева О. О., Романчук С. П. Християнське паломництво до Святої Землі // Туристично-краєзнавчі дослідження. Випуск. 3. Київ, 2000.
7. Зеленюк Ю. А. Релігійний туризм як комунікаційний засіб виховання людської особистості // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». Випуск 23. Київ, 2013.
8. Пазенок В. С., Федорченко В. К. Філософія туризму. Київ, 2004.
9. Релігієзнавчий словник / За ред. А. Колодного, Б. Лобовика. Київ, 1996.
10. Монастирський В. Релігійний туризм України: тенденції організації в «Ювілейний рік Божого молосердя» // ResearchGate. November 2018/
11. Ключ І. Г. Релігійний туризм: історія і сучасність // ОНЕУ. Одеса, 2019.
12. Лебедев І.В. Туризм і рекреація як фактори формування людського капіталу // Сучасні проблеми та перспективи розвитку туристичної галузі. Одеса, 2017.
13. Бабін Б. В. Розвиток традиційних релігій корінних народів України як фактор їх національної самобутності // Наука. Релігія. Суспільство. №2 2003.
14. Павлов С. В., Мезенцев К. В., Любіцева О. О. Географія релігій. Київ, 1999.

Методичні рекомендації

Підготовка до першого питання передбачає дослідження центрів паломництва мусульманського світу. У мусульманстві великий хадж чітко регламентований, а центри його визначені, ієрархієзовані і закріплені в догматах віри. Мекка – святиня, до якої звернуті не тільки помисли всіх мусульман, а й їх погляди під час молитви; Медина – другий за значенням священний центр мусульманського паломництва. Студенту слід знати історію виникнення цих двох центрів тощо.

Друге питання потребує з'ясування особливостей центрів паломництва у буддизмі. При необов'язковості паломництва у буддизмі, кількість паломників обраховується десятками мільйонів. Студенту необхідно знати історію заснування найбільшого у світі буддистського монастиря Борободур, печерного храму Аджанти, гори Адамів пік, палацу Потала та ін.

При підготовці до третього питання слід з'ясувати, що являють собою синтоїстські святині. Студенту слід знати, які є найвідоміші святині та в чому суть духовного вчення синтоїзм.

Наступне питання присвячене святиням індуїзму. Індія є центром індуїзму на її території знаходяться тисячі храмів присвячені Шиві, Кришні та Вішну. Особливу увагу варто звернути на історію таких храмів: Айодхья, Матхура, Хардвар, Варанасі, Канчіпурам, Удджайн, Дварка, Рамешварам.

П'яте питання передбачає вивчення святинь бахаїзму. Студенту слід знати, що релігія багаї не є синкретичною релігією (поєднанням релігій), це чітка релігійна традиція, зі своїми власними священними писаннями, вченням, законами й історією, хоча у багатьох аспектах вона зобов'язана цим мусульманській шиїтській традиції, на основі якої була створена. У цьому ж питанні слід розглянути історію виникнення основних багаїських святинь.

Шосте питання стосується святинь джайнізму. У цьому питанні слід розглянути особливості вчення джайми, котрі заперечують надприродні сили і вважають, що людина може покладатися лише на власні сили. Студент також повинен дізнатися про історію гори Шатрунджая, місце кремації Махавіри, сакральні пам'ятки Шравана-Белгола, Каркала, Дхармастхала та ін.

Останнє питання присвячене сакральним місцям давнини, а саме мегалітам. Студенту слід особливу увагу звернути на історію Стоунхенджа, котрий розташований у мальовничій рівнині Солсбері на південному заході Англії тощо.

Питання для самоконтролю:

1. Які пам'ятки паломництва є головними для мусульман?
2. Які Ви знаєте центри буддизму?
3. В чому суть синтоїстського вчення?
4. Які Ви знаєте сакральні місця давнини?

ТЕМА 8

СУЧАСНА СИТУАЦІЯ З РЕЛІГІЙНИМ ТУРИЗМОМ І ПАЛОМНИЦТВОМ

Мета практичного заняття: дослідити і проаналізувати сучасну ситуацію з релігійним туризмом і паломництвом.

План практичного заняття

1. Ізраїль – основний центр релігійного туризму.
2. Паломництво у православних європейських країнах.
3. Паломництво до Саудівської Аравії.
4. Сучасний стан релігійного туризму і паломництва в світі.

I. ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Беликов И. Израиль почти паломничество. Москва, 2020.
2. Торик И. Энциклопедический путеводитель по Израилю. Київ, 2020.
3. Академічне релігієзнавство / За ред. А. Колодного. Київ, 2000.
4. Лубський В.І., Теремко В.І. Релігієзнавство: підручник. Київ, 2005.
5. Сапелкіна З. П. Релігійний туризм. Київ, 2009.
6. Вайнтруб И. В. Священные лики цивилизаций. Київ, 2001.
7. Назарук В. К. Україна духовна. Київ, 2006.
8. Любіцева О. О., Романчук С. П. Напрямки розвитку релігійного туризму в Україні. Київ, 2002.
9. Докаш В. Загальне релігієзнавство. Київ, 2018.
10. Назарук В. К. Україна духовна / В. К. Назарук. – К., 2006. – 317 с.
11. Релігієзнавство : підручник / За ред. М. М. Заковича. Київ, 2000.
12. Ваннер К., Буйських Ю. Антропология религии: студии від Прикарпаття до Кавказу. Київ, 2020.
13. Любіцева О. О., Романчук С. П. Паломництво та релігійний туризм. Київ, 2011.
14. Протеро С. Вісім релігій, що панують у світі: чому їхні відмінності мають значення. Київ, 2020.

II. ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Бабін Б. В. Розвиток традиційних релігій корінних народів України як фактор їх національної самобутності // Наука. Релігія. Суспільство. 2003. №2.
2. Войналович В. А. Туризм як один із засобів задоволення духовних потреб віруючих // Туристично-краєзнавчі дослідження : збірник наукових статей. Київ, 1998.
3. Дудкіна О. П. Релігійне паломництво як перспективний вид туризму // Туристичні ресурси України : збірник наукових статей. Київ, 1996.
4. Історія і теорія релігії та вільнодумства / За заг. редакцією М. М. Заковича. Київ, 1993.
5. Ковальчук А. С. Географія релігії в Україні. Львів, 2003.
6. Любіцева О. О., Романчук С. П. Християнське паломництво до Святої Землі // Туристично-краєзнавчі дослідження. Випуск. 3. Київ, 2000.
7. Зеленюк Ю. А. Релігійний туризм як комунікаційний засіб виховання людської особистості // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». Випуск 23. Київ, 2013.
8. Пазенок В. С., Федорченко В. К. Філософія туризму. Київ, 2004.
9. Релігієзнавчий словник / За ред. А. Колодного, Б. Лобовика. Київ, 1996.
10. Монастирський В. Релігійний туризм України: тенденції організації в «Ювілейний рік Божого милосердя» // ResearchGate. November 2018/
11. Ключ І. Г. Релігійний туризм: історія і сучасність // ОНЕУ. Одеса, 2019.
12. Лебедєв І.В. Туризм і рекреація як фактори формування людського капіталу // Сучасні проблеми та перспективи розвитку туристичної галузі. Одеса, 2017.
13. Бабін Б. В. Розвиток традиційних релігій корінних народів України як фактор їх національної самобутності // Наука. Релігія. Суспільство. №2 2003.
14. Павлов С. В., Мезенцев К. В., Любіцева О. О. Географія релігій. Київ, 1999.

Методичні рекомендації

У першому питанні потрібно охарактеризувати країну Ізраїль, на території якої знаходиться Свята Земля зі святинями християнства, іудаїзму, ісламу та деяких інших релігій. У даному питанні необхідно

розглянути умови туристичного бізнесу в країні та основні сучасні шляхи паломництва.

У другому питанні необхідно з'ясувати особливості паломництва у православних європейських країнах, які ще порівняно недавно були соціалістичними і де паломництво фактично було знищене як традиція, з часами незалежності повернулася й ця духовно-релігійна потреба. Студенту слід проаналізувати роботу релігійних організацій, церков та монастирів, котрі функціонують в даних країнах і співпрацюють з туристичними фірмами, намагаючись впливати на формування потоку паломників та релігійних туристів.

Третє питання потребує висвітлення паломництва до Саудівської Аравії, котре спрямоване до Мекки та Медини. Студент повинен проаналізувати релігійні подорожі в даній країні у сучасному світі та простежити за темпами зростання паломництва серед мусульман.

Наступне питання присвячене дослідженню сучасного стану релігійного туризму і паломництва. Паломництво як особлива релігійна діяльність регулюється перш за все релігійними правовими нормами, оскільки по суті є релігійним обрядом. В правовому відношенні паломництво і діяльність з його організації в цілому регулюються загальними міжнародними і досить однаковими нормами національного законодавства. Студенту варто проаналізувати також зіткнення інтересів туристичного бізнесу, який використовує культові об'єкти як туристичні ресурси, й інтересів релігійних громад, у віданні яких ці об'єкти знаходяться, відновлюються й утримуються їх коштом тощо.

Питання для самоконтролю:

1. Чим особлива країна Ізраїль?
2. Які особливості православного паломництва у релігійних країнах?
3. Чим унікальна Саудівська Аравія?
4. Які Ви знаєте сучасні сакральні пам'ятки?

ТЕМА 9

СУЧАСНА ГЕОРЕЛІГІЙНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ

Мета практичного заняття: дослідити умови функціонування сучасної георелігійної ситуації в Україні.

План практичного заняття

1. Україна – поліконфесійна країна.
2. Старообрядництво.
3. Греко-католицька церква.
4. Протестантизм.
5. Вірменська апостольська церква.
6. Іудаїзм. Хасидизм. Іслам. Караїми.

I. ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Моця О. П., Річка В. М. Київська Русь від язичництва до християнства. Київ, 1996.
2. Яроцький П. Л. Паломницький (релігійний) туризм в Україні: перспективи розвитку. Київ, 2004.
3. Академічне релігієзнавство / За ред. А. Колодного. Київ, 2000.
4. Браславець О. Київ католицький. Київ православний : Путівник. Київ, 2001.
5. Сапелкіна З. П. Релігійний туризм. Київ, 2009.
6. Вайнтруб И. В. Священные лики цивилизаций. Київ, 2001.
7. Назарук В. К. Україна духовна. Київ, 2006.
8. Любіцева О. О., Романчук С. П. Напрямки розвитку релігійного туризму в Україні. Київ, 2002.
9. Докаш В. Загальне релігієзнавство. Київ, 2018.
10. Назарук В. К. Україна духовна / В. К. Назарук. – К., 2006. – 317 с.
11. Релігієзнавство : підручник / За ред. М. М. Заковича. Київ, 2000.
12. Ваннер К., Буйських Ю. Антропология религии: студии від Прикарпаття до Кавказу. Київ, 2020.
13. Любіцева О. О., Романчук С. П. Паломництво та релігійний туризм. Київ, 2011.
14. Протеро С. Вісім релігій, що панують у світі: чому їхні відмінності мають значення. Київ, 2020.

II. ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Бабін Б. В. Розвиток традиційних релігій корінних народів України як фактор їх національної самобутності // Наука. Релігія. Суспільство. 2003. №2.
2. Войналович В. А. Туризм як один із засобів задоволення духовних потреб віруючих // Туристично-краєзнавчі дослідження : збірник наукових статей. Київ, 1998.
3. Дудкіна О. П. Релігійне паломництво як перспективний вид туризму // Туристичні ресурси України : збірник наукових статей. Київ, 1996.
4. Історія і теорія релігії та вільнодумства / За заг. редакцією М. М. Заковича. Київ, 1993.
5. Ковальчук А. С. Географія релігії в Україні. Львів, 2003.
6. Любіцева О. О., Романчук С. П. Християнське паломництво до Святої Землі // Туристично-краєзнавчі дослідження. Випуск. 3. Київ, 2000.
7. Зеленюк Ю. А. Релігійний туризм як комунікаційний засіб виховання людської особистості // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». Випуск 23. Київ, 2013.
8. Пазенок В. С., Федорченко В. К. Філософія туризму. Київ, 2004.
9. Релігієзнавчий словник / За ред. А. Колодного, Б. Лобовика. Київ, 1996.
10. Монастирський В. Релігійний туризм України: тенденції організації в «Ювілейний рік Божого милосердя» // ResearchGate. November 2018/
11. Ключ І. Г. Релігійний туризм: історія і сучасність // ОНЕУ. Одеса, 2019.
12. Лебедев І.В. Туризм і рекреація як фактори формування людського капіталу // Сучасні проблеми та перспективи розвитку туристичної галузі. Одеса, 2017.
13. Бабін Б. В. Розвиток традиційних релігій корінних народів України як фактор їх національної самобутності // Наука. Релігія. Суспільство. №2 2003.
14. Павлов С. В., Мезенцев К. В., Любіцева О. О. Географія релігій. Київ, 1999.

Методичні рекомендації

Підготовка до першого питання передбачає дослідження поліконфесійності України, що є результатом тривалого і складного історичного розвитку. Студенту слід проаналізувати розкол церкви на Українську Православну Церкву (Московського патріархату) та

Українську Православну Церкву (Київського патріархату); окрім цих конфесій потрібно дослідити історію Української автокефальної Православної Церкви тощо.

Готуючись до другого питання, необхідно розглянути історію релігійного руху – старообрядництва. Студенту варто акцентувати увагу на причинах, котрі призвели до виникнення даного руху та на основних осередках старообрядців – безпопівців в Україні.

Третє питання присвячене історії греко-католицької та католицької церкви. При підготовці даного питання необхідно вивчити біографію А. Шептицького, який керував греко-католицькою церквою з 1901 по 1944 рр. та простежити долю церкви до наших днів. При аналізі католицької церкви варто звернути увагу на акт підписання Люблінської унії та його роль у поширенні даної віри на українських землях тощо.

Наступне питання присвячене історії протестантизму, котрий прийшов в Україну із Заходу. Студенту слід звернути увагу на той факт, що протестантизм традиційно займав і займає «ніші» в тих місцях, де населення більш міксоване і де послаблені позиції ортодоксального християнства.

П'яте питання передбачає аналіз Вірменської апостольської церкви (яку називають також Григоріанською). Дана церква вважається однією з так званих давньосхідних православних церков, оскільки не приєдналася до рішень Вселенського Халкедонського собору 451 р. Студенту необхідно дослідити чи є представництва Вірменської церкви на Україні та як вони функціонують тощо.

Шосте питання стосується історії таких релігій як іудаїзм, хасидизм, іслам, караїми та їх появлення на українських землях. Варто зазначити, що відродження релігійного життя – одна з віх становлення незалежності і державності України. Після етапу бурхливого сплеску початку 90-х років ХХ ст. цей процес набирає сталого розвитку з позитивною динамікою. Студенту необхідно зробити аналіз кількості усіх релігійних організацій і громад, що функціонують на сьогоднішній день.

Питання для самоконтролю:

1. Коли виникла Українська автокефальна Православна Церква?
2. Чому в Українській Православній Церкві стався розкол?
3. Хто такий А. Шептицький?
4. Які протестантські течії Ви знаєте?

ТЕМА 10

САКРАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

Мета практичного заняття: дослідити сакральну географію України.

План практичного заняття

1. Центр паломництва загальнодержавного рівня – м. Київ.
2. Пустинь: Китаївська, Голосіївська, Феофанівська.
3. Свято-Успенська Почаївська лавра.
4. Свято-Успенська Святогірська лавра.
5. Мощі та чудотворні ікони у: м. Чернігові, м. Ніжині, м. Прилуки, м. Новгород-Сіверський, м. Охтирка, м. Харкові, м. Полтаві, м. Одесі, Криму, Поділлі, Поліссі, Волині.
6. Католицька сакральна географія.
7. Паломницькі традиції протестантизму та ісламу.

I. ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Вечерський В.В. Українські монастирі. Київ, 2008.
2. Войтович В. Українська міфологія. Київ, 2002
3. Гудинг Д. Світогляд. Київ, 2003.
4. Браславець О. Київ католицький. Київ православний : Путівник. Київ, 2001.
5. Сапелкіна З. П. Релігійний туризм. Київ, 2009.
6. Вайнтруб И. В. Священные лики цивилизаций. Київ, 2001.
7. Назарук В. К. Україна духовна. Київ, 2006.
8. Любіцева О. О., Романчук С. П. Напрямки розвитку релігійного туризму в Україні. Київ, 2002.
9. Докаш В. Загальне релігієзнавство. Київ, 2018.
10. Назарук В. К. Україна духовна / В. К. Назарук. – К., 2006. – 317 с.
11. Релігієзнавство : підручник / За ред. М. М. Заковича. Київ, 2000.
12. Ваннер К., Буйських Ю. Антропология религии: студии від Прикарпаття до Кавказу. Київ, 2020.
13. Любіцева О. О., Романчук С. П. Паломництво та релігійний туризм. Київ, 2011.
14. Протеро С. Вісім релігій, що панують у світі: чому їхні відмінності мають значення. Київ, 2020.

II. ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Бабін Б. В. Розвиток традиційних релігій корінних народів України як фактор їх національної самобутності // Наука. Релігія. Суспільство. 2003. №2.
2. Войналович В. А. Туризм як один із засобів задоволення духовних потреб віруючих // Туристично-краєзнавчі дослідження : збірник наукових статей. Київ, 1998.
3. Дудкіна О. П. Релігійне паломництво як перспективний вид туризму // Туристичні ресурси України : збірник наукових статей. Київ, 1996.
4. Історія і теорія релігії та вільнодумства / За заг. редакцією М. М. Заковича. Київ, 1993.
5. Ковальчук А. С. Географія релігії в Україні. Львів, 2003.
6. Любіцева О. О., Романчук С. П. Християнське паломництво до Святої Землі // Туристично-краєзнавчі дослідження. Випуск. 3. Київ, 2000.
7. Зеленюк Ю. А. Релігійний туризм як комунікаційний засіб виховання людської особистості // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». Випуск 23. Київ, 2013.
8. Пазенок В. С., Федорченко В. К. Філософія туризму. Київ, 2004.
9. Релігієзнавчий словник / За ред. А. Колодного, Б. Лобовика. Київ, 1996.
10. Монастирський В. Релігійний туризм України: тенденції організації в «Ювілейний рік Божого молосердя» // ResearchGate. November 2018/
11. Ключ І. Г. Релігійний туризм: історія і сучасність // ОНЕУ. Одеса, 2019.
12. Лебедєв І.В. Туризм і рекреація як фактори формування людського капіталу // Сучасні проблеми та перспективи розвитку туристичної галузі. Одеса, 2017.
13. Бабін Б. В. Розвиток традиційних релігій корінних народів України як фактор їх національної самобутності // Наука. Релігія. Суспільство. №2 2003.
14. Павлов С. В., Мезенцев К. В., Любіцева О. О. Географія релігій. Київ, 1999.

Методичні рекомендації

Підготовка до першого питання передбачає розгляд історії центру паломництва – м. Києва, котрий в очах православних завжди займав гідну позицію щодо сакральності та духовної привабливості.

Студенту варто проаналізувати усі наявні сакральні пам'ятки, котрі знаходяться на території міста.

Готуючись до другого питання, необхідно проаналізувати Голосіївську, Китаївську і Феофанівську пустині розташовані в різних частинах лісового масиву. Студенту потрібно дослідити храми та мощі святих кожної з вище зазначених пустинь тощо.

Третє питання присвячене історії Свято – Успенської Почаївської лаври, що знаходиться в місті Почаєві. Студенту слід дізнатися якими святинями приваблює до себе Почаївська лавра паломників з усього православного світу.

Четверте питання передбачає вивчення історії Свято-Успенської Святогірської лаври – православному монастирю, що розташований у м. Святогірську. Серед святинь даного монастиря студенту необхідно знати інформацію про: мощі прп. І. Самітника, Святогірську ікону Божої Матері, ікону святителя Миколая тощо.

П'яте питання присвячене історії мощ та чудотворних ікон у : м. Чернігові, м. Ніжині, м. Прилуки, м. Новгород-Сіверську, м. Охтирка, м. Харкові, м. Полтаві, м. Одесі, Криму, Поділлі, Поліссі, Волині. Студенту необхідно дати характеристику основних сакральних пам'яток зазначених вище регіонів.

Шосте питання стосується католицької сакральної географії, котра на теренах України представлена ієрархієзованою структурою центрів, серед яких вирізняються Львів та Зарваниця. Студент має дослідити усі католицькі сакральні об'єкти м. Львова та історію собору Зарваницької Матері Божої тощо.

Останнє питання присвячене паломницьким традиціям протестантизму та ісламу. Протестантизм знайшов поширення на теренах України, хоча й не має паломницької традиції. Студенту слід знати, що лютеранські кірхи є свідомством наявності релігійної громади, та дослідити в яких містах вони функціонують. Іслам на теренах України з'явився пізніше за християнство чи іудаїзм про що можна зробити висновок на підставі літописів. Уданому питанні необхідно знати значні центри ісламу на українських землях такі як: мечеть Джума-Джумі, мечеть Аль-Шамі, мечеті Криму тощо.

Питання для самоконтролю:

1. Які Ви знаєте центри паломництва у м. Києві?
2. Які святині зберігаються у Свято-Успенській Почаївській лаврі?
3. Які Ви знаєте католицькі центри в Україні?
4. Які Ви знаєте центри ісламу в Україні?

ТЕМА 11

СУЧАСНИЙ СТАН УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ПАЛОМНИЦТВА ТА РЕЛІГІЙНОГО ТУРИЗМУ

Мета практичного заняття: дослідити умови та сучасний стан українського ринку щодо паломництва та релігійного туризму.

План практичного заняття

1. Велике та мале паломництво в Україні.
2. Договірні стосунки між Україною та Ізраїлем.
3. Корисна інформація для паломника.
4. Хасидське паломництво в Україні.
5. Центри православного та католицького паломництва.

I. ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Лубський В.І., Теремко В.І. Релігієзнавство: підручник. Київ, 2005.
2. Назарук В. К. Україна духовна. Київ, 2006.
3. Академічне релігієзнавство / За ред. А. Колодного. Київ, 2000.
4. Браславець О. Київ католицький. Київ православний : Путівник. Київ, 2001.
5. Сапелкіна З. П. Релігійний туризм. Київ, 2009.
6. Вайнтруб И. В. Священные лики цивилизаций. Київ, 2001.
7. Назарук В. К. Україна духовна. Київ, 2006.
8. Любіцева О. О., Романчук С. П. Напрямки розвитку релігійного туризму в Україні. Київ, 2002.
9. Докаш В. Загальне релігієзнавство. Київ, 2018.
10. Назарук В. К. Україна духовна / В. К. Назарук. – К., 2006. – 317 с.
11. Релігієзнавство : підручник / За ред. М. М. Заковича. Київ, 2000.
12. Ваннер К., Буйських Ю. Антропология религии: студии від Прикарпаття до Кавказу. Київ, 2020.
13. Любіцева О. О., Романчук С. П. Паломництво та релігійний туризм. Київ, 2011.
14. Протеро С. Вісім релігій, що панують у світі: чому їхні відмінності мають значення. Київ, 2020.

II. ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Бабін Б. В. Розвиток традиційних релігій корінних народів України як фактор їх національної самобутності // Наука. Релігія. Суспільство. 2003. №2.
2. Войналович В. А. Туризм як один із засобів задоволення духовних потреб віруючих // Туристично-краєзнавчі дослідження : збірник наукових статей. Київ, 1998.
3. Дудкіна О. П. Релігійне паломництво як перспективний вид туризму // Туристичні ресурси України : збірник наукових статей. Київ, 1996.
4. Історія і теорія релігії та вільнодумства / За заг. редакцією М. М. Заковича. Київ, 1993.
5. Ковальчук А. С. Географія релігії в Україні. Львів, 2003.
6. Любіцева О. О., Романчук С. П. Християнське паломництво до Святої Землі // Туристично-краєзнавчі дослідження. Випуск. 3. Київ, 2000.
7. Зеленюк Ю. А. Релігійний туризм як комунікаційний засіб виховання людської особистості // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». Випуск 23. Київ, 2013.
8. Пазенок В. С., Федорченко В. К. Філософія туризму. Київ, 2004.
9. Релігієзнавчий словник / За ред. А. Колодного, Б. Лобовика. Київ, 1996.
10. Монастирський В. Релігійний туризм України: тенденції організації в «Ювілейний рік Божого милосердя» // ResearchGate. November 2018/
11. Ключ І. Г. Релігійний туризм: історія і сучасність // ОНЕУ. Одеса, 2019.
12. Лебедєв І.В. Туризм і рекреація як фактори формування людського капіталу // Сучасні проблеми та перспективи розвитку туристичної галузі. Одеса, 2017.
13. Бабін Б. В. Розвиток традиційних релігій корінних народів України як фактор їх національної самобутності // Наука. Релігія. Суспільство. №2 2003.
14. Павлов С. В., Мезенцев К. В., Любіцева О. О. Географія релігій. Київ, 1999.

Методичні рекомендації

Підготовка до першого питання передбачає аналіз великого (за межі країни) та малого паломництва (до численних святинь, що

знаходяться в межах країни). Студенту слід знати які передумови розвитку паломництва існують в Україні тощо.

Друге питання присвячене договірним стосункам між Україною та Ізраїлем. Студенту необхідно з'ясувати чим регламентуються відносини між двома країнами, чи туристичний потік має тенденцію до зростання тощо.

Наступне питання присвячене корисній інформації, котра необхідна паломнику для здійснення релігійної подорожі: що брати з собою і як вдягатися; спілкування; гроші; робота установ; дозвілля; подарунки та сувеніри та ін.

Четверте питання передбачає аналіз хасидського паломництва в Україні, адже концентрація в країні унікальних пам'яток хасидизму є об'єктивним підґрунтям присутності на міжнародному ринку паломництва, а нарощування інфраструктури в діючих сакральних центрах, розширення пропозиції за рахунок розвитку сакральних центрів хасидизму, слабо задіяних сьогодні в паломництві, є об'єктивною підставою для розвитку цього ринкового сегмента. Студенту варто проаналізувати перспективи розвитку українського хасидського паломництва.

П'яте питання потребує аналізу українських центрів православного та католицького паломництва. Студенту необхідно зробити висновок, чи є в Україні достатня ресурсна база для розвитку паломництва та релігійного туризму тощо.

Питання для самоконтролю:

1. До яких сакральних центрів православні українці здійснюють «великі паломництва»?
2. Для яких релігій Україна є центром «великого паломництва»?
3. Що Ви розумієте під поняттям «мале паломництво»?
4. Яка інформація необхідна паломнику для здійснення релігійної подорожі?

ПИТАННЯ ДЛЯ ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Назвіть етапи розвитку туризму.
2. Дайте визначення поняття «релігійний туризм».
3. Дайте визначення поняття «паломництво».
4. Опишіть чим відрізняється релігійний турист від паломника?
5. Охарактеризуйте які релігії Ви знаєте?
6. Опишіть що таке релігійна подорож?
7. Проаналізуйте які об'єкти називають сакральними?
8. Опишіть хто такий Томас Кук?
9. Проаналізуйте які Ви знаєте міжнародні туристичні організації?
10. В якому році була створена WTO?
11. Проаналізуйте які види туризму Ви знаєте?
12. Охарактеризуйте яке місце займає релігійний туризм на сучасному етапі цивілізаційного розвитку?
13. Охарактеризуйте взаємозв'язок між релігією і культурою.
14. Опишіть чи існував туризм в Київській Русі?
15. Проаналізуйте який період розвитку релігійного туризму можна визначити як «антирелігійний»?
16. Охарактеризуйте як називається особа, що здійснює подорож з релігійною метою в межах своєї країни?
17. Скажіть в якому місті знаходиться храм Гробу Господня?
18. Проаналізуйте яке місто в Україні є центром паломництва хасидів?
19. Опишіть які види християнства Ви знаєте?
20. Визначте які основні православні свята Ви знаєте?
21. Охарактеризуйте які основні католицькі свята Ви знаєте?
22. Опишіть які мусульманські свята Ви знаєте?
23. Проаналізуйте які іудейські свята Ви знаєте?
24. Розкрийте зміст поняття «сакральність».
25. Проаналізуйте чому паломництво зараз розглядають разом з релігійним туризмом?
26. Охарактеризуйте які тенденції притаманні розвиткові релігійної сфери?
27. Охарактеризуйте яка з релігій є найдавнішою?
28. Опишіть на чому ґрунтується іудейський календар?
29. Куди зародився релігійний туризм?
30. Дайте характеристику природних умов Святої землі.
31. Назвіть основні віхи історії євреїв.

32. Опишіть чим були викликані Хрестові походи.
33. Назвіть святині Єрусалима.
34. Розкрийте значення діянь святої Єлени для розвитку християнського паломництва.
35. Дайте визначення релігійного туризму.
36. Охарактеризуйте головні функції релігійного туризму.
- 37 Назвіть суб'єкти і об'єкти релігійного туризму.
38. Опишіть які основні різновиди виокремлюють в релігійному туризмі?
39. Охарактеризуйте які країни, на Вашу думку, в першу чергу прагнуть відвідати вчеш-релігієзнавці?
40. Проаналізуйте чи тотожні в українській мові поняття паломництво і прочанство?
41. Назвіть хронологічні рамки періодів розвитку туризму та визначте місце релігійного туризму на кожному з них.
42. Опишіть з яким орденом католицької церкви пов'язано зародження традицій гостинності?
43. Охарактеризуйте, що Ви знаєте про організацію релігійних подорожей фірмою Томаса Кука?
44. Опишіть яке місце займає релігійний туризм на сучасному етапі цивілізаційного розвитку?
43. Охарактеризуйте взаємозв'язок між релігією і культурою.
44. Назвіть які ви відмітили характерні особливості вітчизняного паломництва?
45. Опишіть, що таке великі і малі паломництва українських богомольців?
46. Коли у Києві створено перший притулок для прочан?
47. Коли і ким було створене Православне Палестинське товариство?
48. Який період розвитку релігійного туризму в Україні можна визначити як «антирелігійний туризм»?
49. Назвіть які організації займаються організацією паломництва в Україні на сучасному етапі?
50. Чому іудаїзм, християнство та іслам називають авраміїськими релігіями?
51. Чому іудеї не відновили, зруйнований римлянами храм?
52. Які релігійні центри іудаїзму, на ваш погляд, цікаво відвідати екскурсантам в Україні?
53. В якому напрямку іудаїзму паломництво є обов'язковим?
54. Опишіть де в Україні можна ознайомитися з релігійними пам'ятками караїмізму?

55. Представники яких напрямків християнства практикують паломництва з метою поклоніння святим, їх мощам та іконам?
56. Які ви знаєте центри паломництва, спільні для всіх напрямків християнства?
57. Назвіть центри релігійного туризму для католиків і православних.
58. Опишіть яке місто і чому збирає найбільшу кількість паломників?
59. Назвіть найбільш відомі місця православного прочанства в Україні.
60. Зазначте хто є засновником Києво-Печерського монастиря?
61. Охарактеризуйте паломництво для мусульман?
62. Назвіть та охарактеризуйте основну святиню мусульман Мекку.
63. Хто в Україні займається організацією хаджу для мусульман?
64. Опишіть особливості культової практики індуїзму.
65. Охарактеризуйте специфіку паломництва в індуїзмі.
66. Опишіть духовних вчителів в індуїзмі.
67. Які індуїстські свята є привабливими для туристів?
68. Охарактеризуйте етико-моральні принципи, що забезпечили конфуціанству пріоритетність серед інших релігій, що сповідуються населенням Китаю.
69. За якою ознакою конфуціанство і даосизм відносять до релігійних систем?
70. Опишіть особливості культу в даосизмі і конфуціанстві.
71. Які особливості будівництва храмів в синтоїзмі?
72. В чому особливість свят в синтоїзмі?
73. Яка чисельність буддистів у світі і окремих країнах?
74. Чим являється подорож для буддистських монахів?
75. Назвіть місця паломництва, пов'язані з земним життям Будди.
76. Чи існують жертвоприношення божествам у буддизмі?
77. Які Ви знаєте священні рослини і тварини в буддизмі?
78. Охарактеризуйте релігійну структуру віруючих в Україні.
79. Опишіть конфесійну структуру населення України.
80. Проаналізуйте конфесійну структуру монастирів України.
81. Охарактеризуйте сакральну географію України.
82. Проаналізуйте співвідношення віруючих у країнах Європи.
83. Опишіть християнські святині в країнах Європи.
84. Охарактеризуйте християнських святих, культ яких поширений в країнах Західної Європи.
85. Назвіть основні православні монастирі України.
86. Сформулюйте головні особливості релігійних систем давнього Китаю.

87. Опишіть релігійні традиції Японії.
88. Дайте характеристику ареалу розповсюдження буддизму.
89. Проаналізуйте соціально-політичні передумови формування на території Індії центрів тибетського буддизму.
90. Знайдіть інформацію про відомі у світі ашрами.
91. Опишіть, що таке аюрведа.
92. Охарактеризуйте значення аюрведи для фізичного та духовного здоров'я.
93. Опишіть один з храмових комплексів індуїзму.
94. Охарактеризуйте культові об'єкти ісламу на території України, які представляють інтерес для екскурсантів.
95. Проаналізуйте вплив основних свят і пам'ятних днів мусульман на формування туристичних потоків.
96. Здійсніть аналіз культових об'єктів християнства в різних областях України, які представляють інтерес з релігійної, історичної чи мистецької точки зору.
97. Опишіть українські чудотворні ікони.
98. Охарактеризуйте основні відмінності православного, католицького та протестантського віровчення культу.
99. Опишіть основні музеї Ватикану.
100. Як позначилася історична доля єврейського народу на процесі формування релігійних традицій іудаїзму?

ТЕСТИ ДЛЯ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1) Як у мусульман називають відвідини Мекки?

- а) паломництво
- б) хадж
- в) умра

2) Які з перелічених «чудес світу» були релігійними об'єктами?

- а) висячі сади Семіраміди
- б) Колос Родоський
- в) Єгипетські піраміди

3) Як називається особа, що здійснює подорож з релігійною метою в межах своєї країни?

- а) паломник
- б) прочанин
- в) мандрівник

4) У якій з релігій паломництво є обов'язковою вимогою для усіх віруючих?

- а) християнстві
- б) ісламі
- в) буддизмі
- г) іудаїзмі

5) В якому році в Російській імперії створене «Православне Палестинське Товариство»?

- а) 1822
- б) 1852
- в) 1882

6) Протягом якого часу прочани Києво-Печерської лаври утримувались нею безкоштовно?

- а) двох тижнів
- б) двох днів
- в) двох місяців

7) З якою подією пов'язане припинення паломництва у Святу Землю?

- а) з хрестовими походами
- б) з захопленням турками Константинополя

в)з завоюванням арабами Аравійського півострова

8) Де зародився релігійний рух хасидизм?

- а)в Ізраїлі
- б)в Україні
- в)в США

9) В якому місці знаходиться храм Гробу Господнього?

- а)Віфлеєм
- б)Назарет
- в)Віфанія
- г)Єрусалим

10) Яке місто в Україні є центром паломництва брацлавських хасидів?

- а)Умань
- б)Бердичів
- в)Меджибіж

11) Визначте особливості відносин між церквами сучасного українського православ'я:

- а)взаєморозуміння
- б)жорстке протистояння
- в)нейтральні відносини

12) Визначте роль греко-католицької церкви в історичному минулому України:

- а)засіб возз'єднання Польщі, Угорщини, України
- б)засіб соціального, національного і державного поневолення народу України
- в)засіб возз'єднання Західної України з Радянською Україною

13) Визначте характер діяльності уніатського духовенства під час окупації України німецько-фашистськими загарбниками:

- а)боротьба з окупантами
- б)співпраця з окупантами
- в)дотримання нейтралітету у відносинах з окупантами

14) Визначте характер відносин між православною і греко-католицькою церквами в Україні:

- а) дружні
- б) ворожі
- в) нейтральні
- г) суперечливі

15) Виключіть зайве у переліку назв умовних релігійно-територіальних:

- а) Південний
- б) Південно-східний
- в) Причорноморський
- г) Центральний
- д) Подільсько-Буковинський

16) За останні роки кількість віруючих в Україні:

- а) збільшилась
- б) зменшилась
- в) залишилася колишньою

17) Глава Української Греко-Католицької церкви:

- а) Філарет (Денисенко)
- б) Любомир Гузар
- в) Мефодій (Кудряков)

18) Синод РПЦ надав українській православній церкві статус автономної та

перейменував її в УПЦ:

- а) в 1990 р.
- б) в 1989 р.
- в) в 1992 р.

19) Найбільш численною з усіх християнських конфесій в Україні є:

- а) УАПЦ
- б) УПЦ-МП
- в) УПЦ-КП

20) Реєстрація Греко-католицьких громад дозволена:

- а) з 1989 р.
- б) з 1990 р.

в)ніколи не заборонялася

21) Перша римо-католицька єпархія в Україні з'явилася:

- а)у Львові
- б)в Галичі
- в)в Києві

22) Православна церква в Україні має статус:

- а)державної церкви
- б)відокремленої від держави на рівні з іншими конфесіями
- в).статус основного і політичного суб'єкта суспільства

23) Законодавчо гарантоване право сповідувати будь-яку релігію – це:

- а)свобода віросповідання
- б)свобода релігії
- в)свобода церкви
- г)свобода в релігії

24) Законодавчо закріплене й гарантоване державою право на вільну діяльність церкви – це:

- а)свобода церкви
- б)свобода релігії
- в)свобода віросповідання
- г)свобода в релігії
- д)свобода совісті

25) Здатність особистості формувати свої моральні обов'язки – це:

- а)совість
- б)співчуття
- в)мораль
- г)емоції
- д)розум

26) В якій із держав немає офіційної державної релігії? У:

- а)США
- б)Україні
- в)Греції
- г)Пакистані
- д)Канаді

27) В якому році ООН прийняла резолюцію про альтернативну службу?

- а) 1989 р.
- б) 2000 р.
- в) 1345 р.
- г) 1876 р.
- д) 1945 р.

28) Що створює найкращі умови для свободи совісті?

- а) воля
- б) Світовий Дух
- в) віра
- г) демократія
- д) монархія

29) Право на свободу совісті означає:

- а) мати свою релігію
- б) змінювати релігію
- в) не сповідувати ніякої релігії
- г) право на таємницю совісті
- д) заборону релігії

30) Право на відокремленість майна у релігії – це:

- а) соціально-економічне право
- б) релігійне право
- в) право юридичної особи
- г) право відокремлення

31) Право забезпечувати державну політику у справах церкви надано:

- а) президенту країни
- б) Верховній Раді
- в) відділам у справах релігії обласних адміністрацій
- г) державному комітету у справах релігії
- д) ООН

32) Чи є релігійне виховання громадян обов'язком держави?

- а) ні
- б) так
- в) тільки неповнолітніх
- г) тільки людей похилого віку

33) Як в індуїзмі називається колесо безкінечних перероджень душі в світі?

- а) карма
- б) сансара
- в) дхарма

34) Як називається святе письмо іудаїстів?

- а) Тора
- б) Танах
- в) Кабала

35) В якій релігійній системі розповсюджений культ сонячної богині Аматерасу?

- а) конфуціанство
- б) іудаїзм
- в) синтоїзм
- г) індуїзм

36) В якій країні виникло вчення даосизму?

- а) в Китаї
- б) в Японії
- в) в Греції
- г) в Індії
- д) в Італії

37) Найбільш поширена релігійно-філософська система Китаю – це:

- а) іудаїзм
- б) конфуціанство
- в) даосизм
- г) індуїзм
- д) ламаїзм

38) В якій релігії всі люди рівні перед Богом?

- а) у індуїзмі
- б) у конфуціанстві
- в) у синкхізмі
- г) у синтоїзмі

39) Вчення Конфуція є:

- а) етико-політичним

- б)естетико-політичним
- в)історичним
- г)моральним
- д)економічним

40) Які з цих об'єктів є об'єктами поклоніння в індуїзмі?

- а) падука
- б)ікони
- в)мощі святих
- г)мощі духовних вчителів

41) Коли було зруйновано іудейську святиню – Храм Соломона?

- а)в 586 р. до н.е.
- б)в 167 р. до н.е.
- в)в 70 р. н.е.

42) На яке свято відбувається паломництво брацлавських хасидів?

- а)Рош-а-шон
- б)Песах
- в)Кущів

43) Нашадками якої богині вважаються японські імператори?

- а)Ідзанами
- б)Лаліта Деві
- в)Аматерасу

44) Як називаються священні сандалі духовного вчителя-гуру в індуїзмі?

- а)лінгамі
- б)тіртха
- в)падука

45) Кошерна їжа – це їжа, яка:

- а)освячена перед вживанням
- б)приготована із дотриманням спеціальних правил
- в)не включає м'ясних продуктів (пісна)

46) Гробниця Рахілі є святинєю:

- а)індуїстів
- б)іудеїв

- в) синкхистів
- г) синтоїстів

47) Місце розміщення Ковчега Завіту:

- а) гора Синай
- б) шатер (скинця)
- в) гора Арарат
- г) синагога

48) Термін «синто» означає:

- а) шлях богів
- б) культ імператора
- в) культ сонця

49) До текстів якої релігії належить фрагмент: «... И изрек Бог (к Моисею) все слова сии, говоря: Я Господь, Бог твой, который вывел тебя из земли

Египетской...»

- а) індуїзм
- б) іудаїзм
- в) синкхізм
- г) синтоїзм

50) Міжнародне Товариство Свідомості Крішни належать до напряму в нетрадиційних релігіях:

- а) неохристиянського
- б) сатанинського
- в) неоязичницького
- г) неоорієнтального

51) Неоязичницькі організації мають характер:

- а) наднаціональний
- б) національний
- в) вузькоконфесійний
- г) інтернаціональний

52) «Свідки Ієгови» належать до напряму в нетрадиційних релігіях:

- а) неохристиянського
- б) саєнтологічного
- в) синтетичного

г)неоязичницького

53) Розквіт нетрадиційних культів припадає на:

- а)початок XX ст.
- б)кінець XIX ст.
- в)II половину XX ст.
- г)початок XIX ст.

54) В яких містах України засновані громади Нової церкви?

- а)Київ
- б)Харків
- в)Львів
- г)Одеса
- д)Донецьк

55) В якій книзі В. Шаян пропонує повернутися до коренів української духовності?

- а)«Віра предків наших»
- б)«У світі істини»
- в)«Таємна доктрина»
- г)«Шлях до себе»
- д)«Гласник Божий»

56) Засновником РУНвіри є:

- а)Л. Силенко
- б)Е. Лавей
- в)Ібн Сіна
- г)Ф. Раулен
- д)М. Деві

57) Організація «РУНвіра» є:

- а)неохристиянським культом
- б)сатанистським культом
- в)неязичницьким культом

58) Перший храм іудеїв був присвячений:

- а)Давиду
- б)Соломону
- в)Яхве

59) Іудаїзм являється національною релігією євреїв. Це перша:

а) монотеїстична релігія

б) політеїстична релігія

в) язичницька релігія

60) Ісус ніс свій хрест від місця судилища до Голгофи – місця розп'яття. Цей шлях називається:

а) шлях смутку

б) шлях скорботи

в) шлях страждань

ЗАВДАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ І МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ЇХ ВИКОНАННЯ

Самостійна робота студента – це навчальна діяльність студента у процесі аудиторних занять та у позааурочний навчальний час, яку здійснює студент за завданням та під керівництвом і контролем науково-педагогічного працівника, але без його безпосередньої участі.

Самостійна робота спрямована на досягнення студентом запланованих освітньою програмою результатів навчання, а також на формування вмінь до роботи у навчальній, науковій, професійній галузях, на оволодіння досвідом творчої, дослідницької, виховної, соціально значущої діяльності.

Основні вимоги до організації самостійної роботи студента:

- націленість на успішне досягнення студентом запланованих результатів навчання;
- обґрунтованість необхідності завдань у цілому й конкретного завдання зокрема;
- відкритість завдань, тобто обізнаність студентів із їхнім змістом, можливість проаналізувати правильність та корисність виконаної роботи, поінформованість щодо критеріїв оцінювання самостійної роботи;
- надання студентам достатніх інформаційно-методичних матеріалів успішного виконання завдань самостійної роботи;
- надання студентам можливості виконувати творчі та креативні роботи, не обмежуючи їх виконанням стандартних завдань;
- індивідуалізація самостійної роботи студентів, наявність індивідуальних завдань, які можуть виконувати за бажанням усі студенти або окремі з них, що сприяє самореалізації студента, його професійному саморозвитку;
- нормування завдань для самостійної роботи, яке базується на визначенні витрат часу та трудомісткості різних її видів;
- стандартизація вимог та наявність критеріїв оцінювання самостійної роботи.

Організація самостійної роботи студента передбачає:

- планування обсягу, змісту, завдань, форм і методів контролю над виконанням самостійної роботи студентом;
- розроблення інформаційного та навчально-методичного забезпечення;
- виконання студентом завдань самостійної роботи;

- контроль та оцінювання результатів, їхню систематизацію, оцінювання ефективності самостійної роботи студента.

Загальне планування самостійної роботи студента здійснюється відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців та навчального плану. Формування тематики і завдань самостійної роботи здійснюється на основі робочої програми навчальної дисципліни (силабусу). Тематика самостійної роботи базується на програмовому змісті навчальної дисципліни, враховує його специфіку та рівень складності окремих розділів і тем, їхню інформаційну забезпеченість.

Методичні матеріали до самостійної роботи студентів містять:

- теми (відповідно до робочої програми дисципліни);
- питання для опрацювання та самоконтролю з кожної теми курсу в цілому;
- перелік інформаційних джерел, список рекомендованої літератури, оформлений відповідно до правил бібліографічного опису;
- критерії оцінювання навчальних досягнень студента за результатами виконання самостійної роботи.

Основними видами самостійної роботи студента є:

- опрацювання змісту підручників, посібників;
- опрацювання тексту (конспекту) лекцій;
- опрацювання питань винесених на самостійне вивчення за допомогою рекомендованих джерел;
- підготовка до практичного заняття;
- підготовка до різних видів поточних і підсумкових контрольних заходів (до тестового контролю, контрольної роботи, модульної контрольної роботи, семестрового екзамену);
- підготовка проектів, рефератів, повідомлень, презентацій, статей тощо.

Контроль самостійної роботи студента є її обов'язковою складовою і здійснюється:

- у процесі аудиторних занять;
- у позаурочний час;
- у процесі модульного контролю;
- у процесі семестрового контролю у формі екзамену;
- у процесі заходів внутрішнього моніторингу якості освіти.

Основними функціями контролю самостійної роботи студента є:

- освітня (розширення, поглиблення, уточнення, застосування теоретичних і практичних результатів навчання, надання допомоги студентам, консультування);
- діагностувальна (стимулювання ускладнень, проблем в опануванні змістом курсу);
- дисциплінуюча (стимулювання до систематичної самостійної навчальної роботи над змістом курсу);
- контрольна (співставлення запланованих результатів самостійної роботи з реально досягнутими студентом);
- оцінювальна (оцінка рівня досягнення результатів виконання завдань самостійної роботи студента на основі визначених робочою програмою критеріїв оцінювання).

Засоби контролю самостійної роботи студента та методика його проведення обирається викладачем. Контроль самостійної роботи студента має відповідати вимогам об'єктивності, оперативності, системності, оптимальності за витратами часу.

Для успішного опанування змісту навчального предмету студенту необхідно відповідально поставитися до виконання самостійної роботи, з перших днів навчання розробити чіткий план щодо її виконання і протягом семестру неухильно його дотримуватися. У разі виникнення питань – потрібно звертатися за консультаціями до викладача.

№ п/п	Теми і питання, що розглядаються	К-ть год.	Форми контролю
1.	Релігійний туризм як об'єкт вивчення основ практичної організації поїздок. 1. Місце релігійного туризму в системі туристичної діяльності. 2. Різновиди релігійного туризму. 3. Форми, типи і категорії релігійного туризму. 4. Індустрія релігійного туризму. 5. Туристичний продукт і туристичні організації. 6. Потенціал релігійного туризму. 7. Правила і формальності в міжнародних туристичних поїздках. 8. Суб'єкти релігійного туризму.	6	співбесіда

2.	Функції релігії в суспільстві. 1. Розуміння феномену релігії вченими і богословами. 2. Основи релігії. 3. Структура релігії. 4. Функції релігії в суспільстві.	6	співбесіда
3.	Типологія сучасних релігій. 1. За наявністю чи відсутністю Бога-творця. 2. За територіально-етнічною ознакою. 3. За кількістю богів. 4. За наявністю ряду спільних рис. 5. Суспільно-економічні основи та економічний зміст стратегічного менеджменту. 6. Суспільно-економічні чинники розвитку екологічного туризму. 7. Екотуристичний потенціал та специфічні риси екотуристського продукту.	6	співбесіда
4.	Православ'я: прихильники, територія і туристична інфраструктура. 1. Народи і країни з православним населенням. 2. Комплексна характеристика території поширення православ'я. 3 Особливості економічного розвитку і характер розвитку туристичної інфраструктури в Україні.	6	співбесіда
5.	Православне паломництво в країнах СНД. 1. Паломництво і його історія в християнстві. 2. Значення і результати православного паломництва. 3. Ряд правил і особливостей православного паломництва. 4. Релігійні центри православ'я. Паломницькі і екскурсійні поїздки. 5. Відомі храми та монастирі в країнах СНД.	6	співбесіда
6.	Католицизм. 1. Історія розвитку католицизму.	6	співбесіда

	<p>2. Католицизм в ХХ ст. і в наші дні.</p> <p>3. Католики східних обрядів (уніати).</p> <p>4. Неримські католики.</p>		
7.	<p>Протестантизм, Несторіанство, Монофісіство.</p> <p>1. Історія виникнення протестантизму.</p> <p>2. Маргінальний протестантизм.</p> <p>3. Несторіанство.</p> <p>4. Монофісіство.</p> <p>5. Чисельність християн в світі та його частинах.</p>	6	співбесіда
8.	<p>Поширення несторіанства і монофісіства.</p> <p>1. Чисельність прихильників несторіанської церкви:</p> <p>а)на Сході</p> <p>б)в Іраці</p> <p>в)в Сирії</p> <p>г)в Ірані</p> <p>д)в США</p> <p>е)в Грузії</p> <p>є)в Вірменії</p> <p>2. Сповідування монофісіства вірменами в:</p> <p>а)Вірменії</p> <p>б)Ефіопії</p> <p>в)Єгипті</p> <p>д)Сирії</p>	4	співбесіда
9.	<p>Співвідношення віруючих у країнах Європи.</p> <p>1.Католики.</p> <p>2. Протестанти.</p> <p>3. Православні.</p> <p>4. Мусульмани.</p> <p>5. Атеїсти</p>	6	співбесіда
10.	<p>Чисельність мусульман в світі.</p> <p>1. Мусульманські країни.</p> <p>2. Характеристика території поширення ісламу.</p> <p>3. Особливості мусульманського паломництва.</p>	4	співбесіда

11.	Характеристика території поширення індуїзму. 1. Прихильники поширення індуїзму в світі. 2. Територія поширення індуїзму. 3. Індустрія туризму на території індуїзму. 4. Характерні риси індуїстського паломництва.	6	співбесіда
12.	Чисельність буддистів в світі. 1. Буддистські країни. 2. Характеристика територій поширення буддизму. 3. Особливості буддистського паломництва.	4	співбесіда
13.	Стародавні релігійні пам'ятки. 1. Карнакський храмовий комплекс. Єгипет. 2. Калланіш. Шотландія. 3. Зіккурат в Урі. Ірак 4. Піраміди Теотіукана. Мексика. 5. Дельфи. Греція.	6	співбесіда
14.	Монастирі України. 1. Св.-Успенська Києво-Печерська лавра. 2. Св.-Введенський. 3. Св. Трійці Іонинський. 4. Спасо-Преображенський. 5. Михайлівський Золотоверхий.	4	співбесіда
15.	Церкви України. 1. Церква Св. Трійці в м. Кам'янці-Подільському. 2. Церква Св. апостолів Петра і Павла. 3. Церква Різдва Христового в Тернополі. 4. Миколаївська церква в м. Кам'янці-Подільському.	4	співбесіда
Всього годин		80	

ОСНОВНІ САКРАЛЬНІ ОБЄКТИ РЕЛІГІЙНОГО ТУРИЗМУ

ВАТИКАН

Ватикан є світовим центром католицької релігії. Одна з найменших держав планети розташована в центрі Риму. Тут можна оглянути Базиліку Святого Петра, музеї Ватикану, Сикстинську капелу, стелю якої розмальовував сам Мікеланджело. Якщо хочете побачити Папу Римського, постарайтеся потрапити до Ватикану в середу, коли проводиться аудієнція. Безкоштовний пропуск на неї можна отримати в офісі Префектури. По неділях, рівно опівдні, Папа благословляє всіх прихожан, присутніх на площі Святого Петра.

Для входу до Ватикану необхідно дотримуватися дрес-коду: не одягайте короткі спідниці, шорти, майки. Щоб уникнути довгих черг, можна заздалегідь купити по Інтернету квитки до музеїв.

ЄРУСАЛИМ (ІЗРАЇЛЬ)

Єрусалим є, мабуть, одним з найбільш легендарних релігійних місць у світі, яке притягує паломників протягом тисяч років. Тут ви можете знайти деякі з найбільш священних місць для трьох авраамічних релігій, якими вважаються іудаїзм, християнство та іслам. Це, наприклад, Стіна плачу, останки Другого Храму, побудованого Іродом Великим.

Ще одне священне місце Єрусалиму – Храм Гробу Господнього, який був побудований на місці розп'яття Ісуса Христа. Храм неодноразово руйнувався, відновлювався і перебудовувався. Сьогодні Храм Гроба Господня – це великий архітектурний комплекс, що включає гору Голгофу з місце розп'яття, ротонду з каплицею Гроба (Кувуклію), кафедральний храм Патріарха Ієрусалимського, храм святої рівно апостольської Олени, що належить вірменам і, нарешті, підземний храм Придбання Животворного Христа. Для християн Єрусалим пов'язаний з перебуванням на землі Ісуса Христа. Найважливішим моментом їх паломницької програми є відвідування храму Воскресіння – головної святині християнського світу.

Кожен вірний прагне поклонитися реліквіям цього храму – Голгофі, каменю Помазання, Живоносному Гробу Господньому – і помолитися. Склеп, який символізує місце поховання Сина Божого, щільно оточений молильнями різних християнських конфесій. Римські католики славлять Господа поруч з вірменськими священниками. Тут же – сирійські ортодокси. Ніхто нікому не заважає, усі сконцентровані на своєму.

Мечеть Купол Скелі, звідки, згідно з переказами, вознісся на небо пророк Мухаммад, - одна з найбільш шанованих святинь ісламського світу. Біля цієї ж скелі знаходиться місце, де Авраам готувався принести в жертву сина.

СИНАЙСЬКИЙ ПІВОСТРІВ

Його територія, що знаходиться в межах Єгипту, знаменита тим, що саме тут, біля Неопалимої Купини Бог явився Мойсеєві. У 330 році за велінням Олени, матері візантійського імператора Костянтина, біля святого була побудована церква, присвячена Богоматері, і вежа – притулок для віруючих на випадок набігів кочівників. Сьогодні тут знаходиться православний чернечий центр. За всю свою довгу історію він жодного разу не був захоплений, зруйнований або навіть пошкоджений. Тут зберігається велика колекція рідкісних ікон та бібліотека, що нараховує понад 3 тисячі манускриптів – друга за кількістю історичних джерел після Ватиканської.

Корінь Неопалимої Купини на території монастиря позначений круглим отвором в мармуровій плиті. Пливу освітлюють три лампади з негасимою посередині. Гад коренем Неопалимого Куща звели невеликий мармуровий престол. У цій каплиці віттар не відокремлений ні завісою, ні іконостасом, лише ніша, в якій знаходиться корінь виділяється яскравим святковим світлом.

Сьогодні живий не лише корінь Неопалимої Купини, але і сам Кущ, що росте відразу за віттарем, за високою кам'яною огорожею. Жодна спроба висадити його відросток у іншому місці не увінчалася успіхом.

РЕЛІКВІЇ ІСУСА ХРИСТА

Краплям крові Ісуса Христа, можна поклонитися в Брюге (Бельгія). Кров зберіглася на шерсті ягняти, якою її стирали з тіла Господа перед похованням і зараз вкладена в невелику кришталеву трубочку. Колись ерусалимський патріарх передав реліквію в дар хрестоносцю графу Ельзаському і той по поверненні з походу збудував на батьківщині капелу Святої крові. З того часу кожен п'ятницю святиню виставляють на огляд відвідувачів, а між святими Вознесіння і Трійці реліквія доступна щодня. Влаштується навіть спеціальне свято Днів крові, коли до реліквії можна прикластися, а на страстному тижні організується процесія вулицями міста.

ТЕРНОВИЙ ВІНЕЦЬ

Терновий вінець знаходиться в соборі Паризької Богоматері і покоїться на кришталевому кільці. Він був проданий Візантійським імператором французькому королю у XIII ст. Сьогодні на вінці відсутні шипи, хоча терновий вінець Ісуса Христа мав за різними даними від 20 до 40 шипів. Терновий вінець виставляється для поклоніння віруючих на страстному тижні.

СВЯТІ ЦВЯХИ

За переказами при розп'ятті Ісуса було використано чотири цвяхи. Але вданий час 29 міст в Європі заявляють, що володіють окремими реліквіями, причому в деяких місцях цвяхів більше одного. Вважають що ще св. Олена наказала з 4 цвяхів виготовити 12 менших. Також у звичайні цвяхи могли додаватися краплі розплавленого металу первинних цвяхів. Підтвердженням цьому є цвях у храмі Санта-Кроче в Римі, що має сліди більш пізньої обробки. Окрім того велике значення має факт, що на думку віруючих навіть звичайні предмети стають священними у разі дотику до них автентичних речей.

СВЯТИЙ БУДИНОК В ЛОРЕТО

Святий будинок в Лорето (провінція Анкона, Італія) вважається тим самим місцем, де виріс Ісус Христос. Цей дім до Італії свого часу перевезли хрестоносці, тому він не має фундаменту. Відсутність в будинку одної із стін засвідчує, що це типово галілейське житло початку I тис, яке являло собою вироблену у скелі печеру та прилеглу до неї прибудову. Згідно результатів археологічних досліджень, проведених в Назареті, що шанується християнами як житло Діви Марії. Зараз святий дім знаходиться всередині базиліки, спроектованої архітектором Браманте. Лорето щорічно відвідують мільйони пілігримів, особливо на свято Святого дому і на Великдень.

ТУРИНСЬКА ПЛАЩАНИЦЯ

Протягом останніх декількох століть у соборі італійського міста Турин зберігається велике полотно довжиною 4,3 м, шириною 1,1 м. На його жовтуватому – білому фоні виступають розпливчасті плями коричневих тонів – здалеку в цих плямах вимальовуються нечіткі обриси постаті людини і обличчя чоловіка з бородою та довгим волоссям. Переказ свідчить, що це Плащаниця самого Ісуса Христа. Як і раніше ведуться суперечки про те, чи дійсно цим шматком льняної тканини був обгорнутий Ісус Христос після розп'яття. Плащаниця

зберігається в срібному релікварії, поміщена в залізну скриньку, яка покоїться в кам'яній урні в соборі Туріну. Її виставляють на загальний огляд виключно в найурочистіших випадках.

ЧОРНА МАДОННА

На деяких іконах обличчя і руки Мадонни з часом потемніли від кіптяви свічок чи хімічної реакції у фарбі. Деякі статуї початково були виконані з темних порід дерева. Найбільш відомим чорні зображення Мадонни є в Австрії, Швейцарії, Німеччині. У Польщі прочани спрямовуються в Ясну Гуру, щоб вклонитися національній святині – іконі Ченстоховської Чорної Мадонни. Поляки вважають її своєю заступницею і приписують чуда. В окремі святкові дні Ясну Гуру відвідують до 300 тисяч людей.

Крім культу Ісуса Христа і Богородиці, у християнстві поважають і святі. місця, пов'язані з їх іменами, також є центрами паломництва. Наприклад, Неаполь відомий серед паломників завдяки Святому Януарію, покровителю міста. У прекрасно оформленій капеллі собору Сан-Дженнаро зберігаються череп святого і посудини з його запікшоюся кровю, яка має загадкові властивості, періодично звертаючися. Вперше цей феномен був помічений у четвертому столітті і з цих пір повторюється кілька разів на рік.

МЕККА, САУДІВСЬКА АРАВІЯ

Мекка є найважливішим релігійним місцем в ісламі. Кожен правовірний, принаймні, раз у житті зобов'язаний здійснити «хадж» - паломництво до Мекки. У центрі міста знаходиться священна Кааба, помолитися біля якої збираються мусульмани з усього світу.

На жаль, далеко не кожен турист може оглянути пам'ятки Мекки. Іноземцям для цього потрібна спеціальна віза і рекомендаційний лист від жителя Саудівської Аравії, який підтверджує, що ви є правовірним мусульманином. Вхід в Мекку прихильником інших релігій карається стратою, про що прямо свідчить табличка на вході.

КАНДІ (ШРІ-ЛАНКА)

У самому центрі міста на березі штучного озера стоїть обнесений ровом храм Даліда Малігава, у якому зберігається як найвищий скарб лівий клик Будди. Як вважають віруючі, це головне надбання держави, гарантія її незалежності. Кожен рік у кінці липня – на початку серпня в Канді проходять торжества Перахера через винос священної реліквії з храму. У них беруть участь буддисти з усього світу. На багато

вбраному слоні святиню провозять по вулицях міста. Процесія Зуба нагадує карнавальну ходу з факельщиками, музикантами, танцюристами і слонами. Вона переростає у всезагальне яскраве свято, яке триває десять днів.

Хоча сам Сіддхартха Гаутама, якого вважають засновником буддизму, виступав проти поклоніння образам і володіння матеріальними благами, буддистська церква на протязі століть надбала багато скарбів. Аж до першого століття нашої ери в пам'ятках буддистського мистецтва Будду не зображали. Показували лише символи, які мали відношення до його вчення. Сьогодні, крім предметів, пов'язаних з його життям, поважаються і образи Будди.

ВАРАНАСІ (ІНДІЯ)

Варанасі – головне священне місце для буддизму, індуїзму і джайнізму. Легенда свідчить, що місто виникло зі сльози бога Шиви, яка впала на березі священної річки Ганг. Жителі Варанасі і численні паломники вважають Ганг божеством. Обмивання в ньому очищає душу і тіло, тому завжди можна побачити людей, що моляться на березі і у воді.

Варанасі – це місце куди приїздить помирати тисячі паломників. Погребальні вогнища, не гаснуть тут уже декілька століть. На сьогоднішній день місто є одним з найбільших релігійних центрів Індії. Прихильники Шиви приїждять сюди помирати. Саме сюди їдуть поклонитися Гангі, богині великої річки.

МЕХІКО (МЕКСИКА)

Релігія – важлива частина життя мексиканського народу, вона виражена в його мистецтві, елементах культури та архітектури. Тут знаходиться базиліка Марії Гваделупської – одне з найстаріших будівель Мексики. Свою історію базиліка починає з 9 грудня 1531-го року. Як свідчить легенда, саме в цей день до юного індіанця Хуану Дієго з'явилася Діва Марія. Вона попросила передати єпископу прохання побудувати храм поблизу гори Тепейяк. Чи варто говорити, що ніхто не повірив словам якогось індіанця? У ті часи християнська громада взагалі не вважала індіанців за людей, і заперечувала існування у них душі. Але Мати Ісуса прийшла до Хуану Дієго і вдруге. Вона попросила його зірвати букет троянд і віднести їх єпископу. Хлопчисько так і вчинив, обернувши букет в свій плащ. Коли ж Дієго прийшов до єпископа і розгорнув плащ, щоб дістати букет – сталося диво. На плащі з'явився образ Діви Марії. Тоді єпископ

повірих словами індіанця, і незабаром був зведений храм. Накидка Дієго зберігається в базиліці і донині.

Від базиліки можна пройтись маршрутом Сан Хуана Дієго, зарахованого до святих Папою Римським Іоанном Павлом II, який закінчується біля величного кафедрального собору, в серці міста. У Мехіко все ще можна зустріти безліч традицій доколумбової епохи, які об'єдналися з християнськими віруваннями, таких, як святкування Дня Мертвих.

САНТЯГО ДЕ КОМПОСТЕЛА (ІСПАНІЯ)

Згідно з переказом, апостол Яків Завдєєв після вознесіння Ісуса проповідував в Іспанії, потім в Самарії та Єрусалимі доти, поки Ірод Агріппа в 44 р. не віддав наказ відтяти йому голову. Останки Якова учні перенесли до Іспанії, але з часом слід їх було утрачено. Після захвату Іберійського півострова мусульманами апостол уві сні явився Карлу Великому з дорученням звільнити його могилу. Для цього імператор мав слідувати шляхом, вказаному зорями. Звідси народна етимологія пояснює назву міста Компостела, тобто «зоряне поле». Після знахідки могили святого на початку IX ст. це місце стало особливо шануватися.

Тут закінчується популярний серед католицьких паломників маршрут, Каміно де Сантьяго або Шлях Святого Якова. У місті зберігаються мощі Святого Якова, одного з апостолів і небесного покровителя Іспанії. Маршрут, що проходить через північ країни, внесений до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО за його культурну та релігійну цінність.

Головною туристичною принадою Сантьяго де Компостела є кафедральний собор. Всередині в срібній урні під головним олтарем знаходяться святі останки Якова. Серед інших принад міста варто відзначити палац Хелмірес, церкви Сан-Фікс і Санта-Марія-Саломе.

ЛУРД (ФРАНЦІЯ)

З середини дев'ятнадцятого століття, Лурд став одним з найбільш важливих релігійних місць для християнських паломників. Історія Лурду почалася всередині XIX ст., коли 11 лютого 1858 року неосвічена дівчина Бернадетта Субіру, що походила з убогої сім'ї мірошника та пралі, збираючи з двома дівчатками хмиз на околиці селища, випадково опинилася перед гротом у скелі Массаб'ель. Саме тут, у невеликій печері, дівчинці зненацька явилася світла Панна,

вбрана у білі одежі та блакитний пояс, яка відтак протягом кількох місяців із невеликими перервами з'являлася їй на цьому місці 18 разів.

Боячись постаті, яку не бачив ніхто, крім неї, Бернадетта просила Панну назвати їй своє ім'я. Безліч разів на це прохання дівчина отримувала лише теплий усміх на вустах Незнайомки, проте одного разу виразно почула слова: «Я є Непорочне Зачаття». На цей час Бернадетта вже була під пильним наглядом священиків, односельців і навіть поліції, які з недовірою й підозрою ставилися до її дивних свідчень. Хтось вважав дівчинку божевільною, хтось звинувачував її у шахрайстві. Однак цей єдиний вислів, який вона передала людям, змінив усе. Адже дівчина, що була ледь знайома з азами катихизму і вміла лише молитися на розарії, не могла знати таких слів. «Непорочне Зачаття» – ці богословські терміни були короткою формулою складного догмату Церкви, що його проголосив Папа Римський Пій IX кількома роками раніше за ці події. Дівчинці повірили. Вмить переслідування і глузування змінилися увагою і шаную. Кожне слово з вуст світлої Панни, в якій упізнали Пресвяту Богородицю, Бернадетта передала людям: Божа Мати закликала до постійного і ревного покаяння, просила молитися за нерозкаяних грішників, заповіла на місці свого об'явлення збудувати храм на Її честь і здійснювати тут молитовні процесії.

8 000 000 прочан щорічно відвідують Лурд, щоб побачити Храм Богоматері. Згідно католицької церкви, в цьому святилищі сталося 67 випадків чудесного зцілення.

ФАТИМА (ПОРТУГАЛІЯ)

Як і у випадку з Лурдом, в 1917 році троє дітей-пастухів стали свідками явлення Діви Марії в цьому португальському місті. Діти стверджували, що жінка приходила до них в білому одязі і завжди з'являлася над дубовим деревом. Кожного разу Богоматір просила покаятися в гріхах і помолитися. Чутки швидко поширилися, але дорослі не вірили дітям.

Восени 1917 року в місті Фатіма подивитися на чудо зібралося більше 75 тисяч людей. Діва Марія явила натовпу чудо – простим змахом рук вона зупинила дощ і розігнала хмари. Ця подія увійшла в історію під назвою «Танець Сонця». Невдовзі невеличке місто отримало статус найважливішої святині католицизму.

Тут знаходиться Храм Богоматері Фатіми, який відвідують 5 000 000 паломників щороку. Також можна відвідати Музей сакрального мистецтва і печеру Ангела.

КІЮТО (ЯПОНІЯ)

Стародавня столиця Японії - найбільш важливий культурний і релігійний центр країни, особливо для буддійських і синтоїстських релігій. Воно відоме, як «місто тисячі храмів», але реальна їх кількість перевищує дві тисячі. Це одне з кращих релігійних місць для проведення дня, медитуючи в тіні дерев, посеред типового японського саду.

Сучасний Кіото являє собою історичну книгу з безліччю ілюстрацій. І немає, мабуть, кращого місця хто бажає детально познайомитися не тільки з історією Японії, але і з її культурою, релігією, традиціями, ремеслом, архітектурою. У Кіото стародавні пам'ятники як би перемішані з сучасними спорудами.

Самими популярними пам'ятками Kyoto є храми Кіемідзу, Ясака, Хейан, Золотий і Срібний павільйони, сад каменів при храмі Реандзи, сегунський замок Нидзе, старий імператорський палац Госе, заміський палац Кацура Рікю.

АПАРЕСІДА-ДУ-НОРТІ (БРАЗИЛІЯ)

У 1717 році троє рибалок знайшли в річці статую, яка подала їм знак побудувати на березі місто. Пізніше його назвали Носа-Сеньора-Апаресіда. Зараз це одне з найважливіших релігійних місць Америки, де розташована друга за величиною базиліка в світі. У ній і сьогодні зберігається статуя, яку 300 років тому знайшли рибалки.

ТАУНГ КАЛАТ (МЯНМА)

На південному заході від вулкана Попа є невеличка гора Таунг Калат, яка має висоту 737 метрів. На його вершині знаходиться буддистський монастир, який можна назвати одним з найнезвичайніших храмів у світі. Через своє унікальне розташування монастир Таунг Калат, як кажуть, має найрізноманітніші містичні властивості. Це один з найважливіших паломницьких центрів у країні. Сюди приїжджають сотні тисяч буддистів та туристів, щоб вшанувати 37 Натів (духів), що живуть на горі. Ви можете піднятися до монастиря, подолавши 777 сходинок по сходах, побудованих у вигляді критої напівспіральної галереї. На початку шляху сходи досить широкі, кам'яні, згодом вони трохи більш мінливі, а на широких сходах також є лавки для відпочинку.

ПАРО ТАКЦАНГ (БУТАН)

Паро Такцанг, також відомий як Тигрове гніздо, висить на 3000-метровій скелі в долині Паро і є одним із найвіддаленіших монастирів у світі. Легенда свідчить, що Гуру Рінпоче прибув сюди на спині великої тигриці, знайшов тут печеру і пішов у відставку на довгу медитацію. Цей монастир був побудований в 1692 році і є діючим монастирем суворої практики. Дістатися туди можна пішки або до певної висоти на мулах. Підйом непростий, підйом перевищує 1000 метрів, відвідувачів допускають лише під наглядом гідів та лише в декількох кімнатах.

МОНАСТИР ФУГТАЛЬ (ІНДІЯ)

Схований у віддаленому південно-східному районі долини Занскар, високо в Гімалаях, монастир Фугтал буквально висить на скелі заввишки 3800 метрів. Цей надзвичайний монастир був заснований у 12 столітті Ламою Гангземом Шерапом Сампо і в даний час тут мешкає близько 70 ченців. На диво, хоча споруда зроблена з цегляної цегли, каменів та дерева, вона збереглася сотні років. Дістатись до самого регіону Ладакх абсолютно непросто, і тоді вам ще потрібно подолати дорогу до долини Занскар і звідти пішки піти до монастиря.

ВИСЯЧИЙ ХРАМ (КИТАЙ)

Наступним ізольованим монастирем у списку є Висячий монастир, який розташований біля півніжжя гори Хеншань, за 65 кілометрів від міста Датун. Він був побудований в 491 році і залишився майже недоторканим. Під час його будівництва була використана унікальна техніка: балки як основу наполовину забивали в гору. Таким чином, сама гора підтримується. Монастир також незвичний тим, що поєднував буддизм, конфуціанство та даосизм. Усередині ви можете побачити статуї Шак'ямуні, Конфуція та Лаозі. В даний час монастир навряд чи можна назвати недоступним. Він був відкритий для туристів, і на це місце вилилися мільйони допитливих китайців. Однак це не виключає того, що в минулому ченці жили тут ізольовано.

МОНАСТИР ОСТРОГ (ЧОРНОГОРІЯ)

Острог – не найстаріший монастир у Чорногорії, але він дуже популярний і, безумовно, один з найбільш ізольованих монастирів у країні. Православні паломники відвідують його майже так само часто, як церкву Гробу Господнього в Єрусалимі. Він був побудований у 17

столітті, але печери в місцевих скелях служили притулком для ченців набагато довше. Сьогодні Острог – діючий монастир, в якому мешкає 12 ченців. Місце також відкрите для туристів. Монастир знаходиться в 8 кілометрах від шосе, що сполучає Подгорицю та Нікшич. Дістатися до Острога можна на автобусі чи машині, але слід зазначити, що дорога гірська, а це означає, що вона звужується та звивається, тобто подолати її може лише досвідчений водій.

МОНАСТИР КІ (ІНДІЯ)

Ще одним дуже цікавим і віддаленим монастирем є монастир Кі в Індії. Види цього монастиря чимось нагадують пейзажі з фільму «Володар кілець». Тибетський буддистський монастир розташований у селі Кі, в Гімалаях, на вершині пагорба на висоті 4166 метрів над рівнем моря з видом на долину Спіті. Монастир зазнав багатьох потрясінь, таких як напади, землетруси та грабежі, але він вижив. Сьогодні в монастирі проживає близько 300 людей. Туристів тут також запрошують і вони можуть дістатися до монастиря автобусом або таксі з Кази чи Кібер, або пішки звідти.

МЕТЕОРА (ГРЕЦІЯ)

Серед усіх ізольованих монастирів у всьому світі не можна нехтувати відомими східно-православними монастирями Метеори. Ці храми розташовані на високих скелях в центральній Греції. Існує легенда, що засновнику монастиря святому Афанасію не потрібно було лазити по скелі, оскільки орел вивів його на запаморочливу висоту. Однак для непрофесіоналів єдиний спосіб дістатися – це нудні сходи. Але навіть це добре, враховуючи, що до 20-х років минулого століття потрібно було використовувати мотузки та спеціальні сітки. Монастир також відомий зйомкою сцен із фільму про Джеймса Бонда «Тільки для твоїх очей».

МОНАСТИР АЛКОБАСА (ПОРТУГАЛІЯ)

Португальський монастир Санта-Марія де Алкобаса, заснований в 1153-му році першим королем цієї європейської країни Афонсу Енрікішем, служить притулком цистерцианців – католицьких ченців, які відкололися в XI столітті від ордена бенедиктинців. Будівля монастиря являє собою унікальний архітектурний ансамбль середньовічної готики і більш пізнього бароко, додавши до нього в XVIII столітті при розширенні португальським королем Мануелем I Щасливим. У 1989-му році весь комплекс будівель Санта-Марії де

Алкобаса був зарахований до особливо шанованим об'єктам Всесвітньої спадщини .

ПАНАГІЯ ЗУМІЛА (ТУРЕЧЧИНА)

Що поселився на схилі скелі, гордо підноситься в турецькій долині Алтиндере, православний монастир з промовистою назвою Панагія Зуміла (що в перекладі з грецького означає «Всесвята з Крейдяний гори») довгий час був осередком православ'я в імперії османів. Заснований в кінці IV століття ченцем Варнавою, він був до знищений землі турками в столітті VI-м і відновлений через століття Христофором Римлянином. Світову популярність Панагія Зуміла отримала в більш пізній час – у XVIII-XIX століттях. У XX столітті служби в монастирі були заборонені мусульманської Туреччиною , і лише 15 серпня 2010 року місцевих Міністерство Культури дозволило проведення літургії та прийом православних паломників в Панагії зумів.

ГЕЛАТСЬКИЙ МОНАСТИР (ГРУЗІЯ)

Православний Гелатський монастир Богородиці, який височить на пагорбі, розташованому неподалік від Кутаїсі, був заснований в 1106 році царем Давидом IV, відомим під ім'ям Будівельника. З глибини століть до нашого часу дійшов архітектурний комплекс, що складається з ряду господарських будівель і двох храмів – великомученика Георгія і святого Миколая. Стародавні монастирські будівлі прикрашені багатими мозаїчними і фресковими малюнками, які мають високу художню та релігійну цінність. Починаючи з моменту свого заснування, Гелатський монастир служив місцем заспокоєння грузинських царів.

СВЯТА ГОРА АФОН (ГРЕЦІЯ)

Свята гора Афон – грецький півострів з горою, що підноситься на 2033 метри над рівнем моря – місце сакраментальне для всіх православних віруючих. Тут знаходиться другий доля Пресвятої Богородиці – земля, що знаходиться під її особливим заступництвом настільки, що на ній в майбутньому можна буде врятуватися навіть від самого Антихриста. Відвідати Афон можуть тільки чоловіки, жінкам доступ туди заборонений вже багато століть. Сьогодні на Святій горі розташовується 20 монастирів, об'єднаних в єдиний адміністративний центр, підпорядкований ще з початку XIV століття Константинопольському патріарху.

РИЛЬСЬКИЙ МОНАСТИР (БОЛГАРІЯ)

Монастир святого Іоанна Рильського – один з найбільших православних чоловічих монастирів в Болгарії. Розташований в ста п'ятнадцяти кілометрах на південь від столиці країни, він уже кілька десятків років внесений до списку об'єктів культурної спадщини ЮНЕСКО. Рильський монастир був заснований у першій третині X століття в пам'ять про пустельника Іван Рильський, згодом отримав статус святого. З архітектурної точки зору Rila Monastery являє собою дивовижної краси церква, увінчану п'ятьма банями і оздоблену фресками роботи відомих художників. У монастирі зберігається ікона Діви Марії, що датується XII століттям, і серце царя Бориса III.

МОНАСТИР СВЯТОЇ КАТЕРИНИ (ЄГИПЕТ)

Заснований в Єгипті в IV столітті нашої ери, монастир Святої Катерини є одним з найстародавніших серед постійно діючих церковних громад світу. Його первісна назва – монастир Неопалимої Купини – було замінено на поточне після здобуття ченцями в середині VI століття мощів св. Катерини. У той же період було збудовано та укріплена будівля самого монастиря. Монастир Святої Катерини належить до числа православних. Переважно його населяють греки. Монастир за багато століть жодного разу не розорився і зміг зібрати величезну кількість релігійних і культурних скарбів – ікон, книг і т. п.

МОНАСТИР ЕСКОРІАЛ (ІСПАНІЯ)

Унікальний монастир-палац Ескоріал нерідко називають восьмим чудом світу. Іспанський король Філіп II створив його в XVI столітті як династичного пантеону, поєднала у собі королівську резиденцію з релігійними будовами. Виконаний з світлого пісковика монастир Ескоріал має вигляд квадратної решітки, гордо височить на тлі свіжої зелені. Палацові покої зберігають у собі незліченні скарби, зібрані під покровом двох музеїв. До їх числа відносяться найдавніші рукописи і книги, а також картини відомих іспанських і нідерландських художників – Босха, Ван Дейка та інших. В усипальниці монастиря поховані всі королі і королеви Іспанії.

ЛЯДОВСЬКИЙ СВЯТО-УСІКНОВЕНСЬКИЙ ЧОЛОВІЧИЙ МОНАСТИР (УКРАЇНА)

Найстаріший скельний монастир, заснований 1013 р. преподобним Антонієм Печерським, ще називають Подільським Афоном. Сюди щороку їдуть тисячі паломників, щоб відчутися силу

намоленості цих місць, що вражають духом аскетизму і відчуженості від земної суєти. Обитель розташована на Лівому березі Дністра неподалік від кордону з Молдовою в Вінницькій області, прямо в високих крейдяних скелях. Перший і головний печерний храм Лядовського монастиря освячений на честь Усікновення глави Іоанна Предтечі, другий пам'яті Святої великомучениці Параскеви, нареченої П'ятницею. Третій храм, збудований в честь ікони Божої матері «Відрода і втіха». Багато разів ченці піддавалися гонінням. Спочатку на монастир нападали монголо-татари, потім його закривали османи, які завоювали територію Поділля у 1672 році. Далі, панування Польського королівства із Великим Литовським князівством та греко-католиків, що зайняли обитель до того, як Поділля увійшло до складу Російської імперії, а ще революція 1917р. і дві світові війни. Відродження обителі почалося в 1998 році і будівельні роботи продовжуються досі. Цей скельний монастир унікальний тим, що все оздоблення храмів в монастирі, іконостаси, кіюти, ікони виготовляються лише з каменю та смальти.

ЖІНОЧИЙ МОНАСТИР НА ЧЕСТЬ ІКОНИ БОЖОЇ МАТЕРІ «ЖИВОНОСНЕ ДЖЕРЕЛО» (УКРАЇНА)

Цей монастир знаходиться в невеликому селі Завалійки Волочиського району Хмельницької області. За переказами, коли у селі стояла ще дерев'яна церква, на Великдень татари спалили її разом із усіма селянами, які в ній ховалися. Ті, хто вижив омивали рани у джерелі, неподалік від церкви, яке назвали «Сльози матері» і швидко зцілювалися. В 1933 р. храм св. Архангела Михаїла, що був збудований в середині 18 ст, повністю зруйнували і розібрали на будматеріали, проте вже тоді були пророцтва, що тут побудують не просто церкву, а й монастир. Менш ніж 60 років у селі дійсно збудували новий Свято-Михайлівський храм, а на місцевому цілющому джерелі – каплицю ікони Божої Матері «Живоносне Джерело». З 2006 р. на місці знесеної церкви св. Архангела Михаїла будувався храм Св.Трійці, в 2007 р. при ньому засновано жіночий монастир, а у 2009 р. на джерелі повністю відновили каплицю і купальню. Сьогодні джерело оточують інші 13 джерел, наповнюючи його дивовижною благодатною силою. Паломників сюди направляють навіть із Почаєвської Лаври, щоб зцілилися у цілющій купелі, а історії про чудеса записують в спеціальну книгу.

ВОЗНЕСЕНСЬКИЙ ФЛОРИВСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ МОНАСТИР (УКРАЇНА)

Фролівський монастир — це один із найстаріших і найбільших монастирів Києва, який в історії згадується ще в 15 ст та знаходиться під відомою Замковою горою. До кінця 19 ст. обитель залишилась єдиним жіночим монастирем міста, до того ж більшість із черниць були шляхетного походження. Монастир відомий тим, що його забудовою після страшної пожежі в 1811р, що знищила Старий Поділ, в той час займався київський архітектор Андрій Меленський. На початку 20 ст. на території монастиря було 38 будівель, серед яких храми, трапезні, притулок для дівчаток-сиріт (до 1918 році утримувалися близько 100 дітей) і маленька лікарня. В 1929 р. обитель закрили і після цього вона зазнала і руйнування храму Святої Трійці, і відродження на початку війни в 1941, і перебудову Казанського храму в швейний цех, а Воскресенського і Трапезного храму в реставраційну. Не зважаючи на це, Фролівський монастир відродився, йому повернуті всі храми (крім зруйнованого Свято-Троїцького) і тепер всі богослужіння проходять у Вознесенському соборі, а Казанський храм досі відновлюється. А ще славиться обитель своєю школою художнього шиття, де навчають вишиванню золотими нитками та іконопису.

ЄЛЕСЕЦЬКИЙ УСПЕНСЬКИЙ МОНАСТИР (УКРАЇНА)

Єлецький Успенський монастир, що знаходиться на березі Десни — є одним з найстаріших в Україні. Історія обителі починається із X ст. За переказами на Єлецькій горі, де Преподобному Антонію Печерському явилася ікона Божої Матері, чернігівський князь Олег Святославич, заснував Єлецький монастир у хвойному лісі і збудував церкву Успіння Богоматері. Обитель пережила руйнування ордою Батия, нападів польського короля Сигізмунда III Горностая і захоплення єзуїтами. В 1649 році після визволення Чернігова від поляків монастир знову відроджується. Обитель унікальна своєю архітектурою, вражає великими храмами, що поєднані між собою печерними галереями. Саме тут були збудовані перші цегляні келії на Лівобережжі, а також створена повна друкована збірка «Життя святих». У 1921 році монастир закрили, а під час Другої світової війни древній іконостас був знищений запальною бомбою. Після війни Петропавлівський храм зайняв драматичний театр імені Шевченка. Аж в 1992 році монастир відновили і він став жіночим. Зараз монастир є діючим і тут проживає 56 черниць. Основна Святиня обителі — це

чудотворна Ікона «Єлецької Богоматері», перед якою по традиції щосереді проводиться молебен із акафистом.

КРАСНОГОРСЬКИЙ ЧОЛОВІЧИЙ МОНАСТИР В ЧЕСТЬ ВСІХ СВЯТИХ (УКРАЇНА)

Ця обитель – наймолодший монастирський комплекс на Закарпатті, що вже встиг прославитися своїми чудесами. Історія його почалася із храму «Всіх Святих», який був збудований в 1995 р., а сам монастир заснований зовсім недавно в 2006 р. Відомою обитель стала 7 років тому завдяки чудотворній іконі Богородиці «Всіх скорботних Радість». Це був перший рік, коли під скло головної ікони на пасхальні свята поклали лілії. Десь через місяць, на свято Трійці, на повністю сухих ліліях розцвіли білі квіти, що дивно пахли на весь храм. Квіти стояли без води і землі і тільки кожен день на службі читався Акафист Богородиці. Засушені квіти кожен рік в пасхальний період міняють на свіжі із квітника монастиря і роздають віруючим. Ці квіти, як і чудотворна ікона зцілюють віруючих від різних хвороб, та пояснити такий феномен досі ніхто не може. Достеменно відомо тільки те, що таке відбувається лише в трьох місцях на планеті в Мукачево, в Кулевче, що в Одеській області і на о.Кефалонія в Греції. Зараз в монастирі проживає 6 монахів і 10 послушників.

ХРАМ БРІХАДЕШВАРА (ІНДІЯ)

Відоме місцевим як «Великий храм», це гігантське гранітне святилище індуїзму розташоване в штаті Таміл Наду. Його побудували у 1010 році за імператора Раджа Чола I, одного з найвидатніших правителів в історії Індії.

Одна з таємниць – величезний монолітний камінь, з якого виготовили «корону» храму і який невідомо як доставили на будівельний майданчик. Він важить понад 70 тон, а найближчі поклади граніту лежать на відстані 60 кілометрів від храмового комплексу.

Головний вхід у храм прикрашений гігантською статуєю священного бика Нанді - супутника бога Шиви. Статуя, яка важить понад 20 тон, також висічена з цілого шматка породи.

Площа храмового комплексу перевищує 320 тисяч квадратних метрів, і кожна з його споруд заслуговує на окрему увагу.

КУПОЛ СКЕЛІ (ЄРУСАЛИМ)

Одне з найвідоміших у світі місць богослужіння – Купол Скелі – вражає уяву, зазначає Дженіфер Алам із Даки в Бангладеші.

Святиня ісламського світу, що знаходиться на Храмовій горі в Єрусалимі, побудована у VII ст. і є однією з найбільш знаних пам'яток міста. Пізнаваним насамперед є неймовірний купол храму, на позолочення якого пішло 80 кілограмів золота. Вважається, що дизайн восьмигранної будівлі та різнобарвні мозаїки, які прикрашають її стіни, запозичені у візантійських церков і каплиць.

Купол Скелі має важливе значення для прихильників різних релігій. Наріжний камінь, що лежить у фундаменті храму, є однією з головних святинь іудаїзму. Саме тут, за іудейськими сказаннями, сталося створення світу.

За легендою, на цьому камені здійснювали жертвоприношення біблійні праотці – Авраам і Ной. Багато сучасних прихильників іудаїзму моляться, повернувшись у бік каменю.

А мусульмани вірять, що купол прикриває те місце, куди пророк Мухаммед прийшов вночі з Мекки до Єрусалима і звідки він знісся на небеса.

БАЗИЛІКА СВЯТОГО ПЕТРА (ІТАЛІЯ)

Навіть безкінечний натовп туристів не може зіпсувати враження від величі головного символу католицизму і християнської віри.

Один з найбільших храмів світу, базиліка Св. Петра, є видатним зразком архітектури Ренесансу. Над її створенням брали участь Донато Браманте, Мікеланджело Буонарроті та багато інших відомих італійських зодчих.

Церква на цьому місці стоїть з часів Римської імперії, але нинішню будівлю Собору було завершено лише 1626 року. Її вінчає найвищий в світі купол – понад 130 метрів заввишки.

Розкішні фасади й інтер'єри базиліки багато прикрашені мармуровим різьбленням, розписами і мозаїками. Тут зберігається безліч скульптурних шедеврів, зокрема П'єта Мікеланджело.

ХРАМ ЛОТОСА (ІНДІЯ)

Релігійна споруда не обов'язково має бути давньою, щоб являти собою дивовижний витвір архітектури. Один з найбільш приголомшливих храмів світу було побудовано 1986 року. Храм Лотоса розташований у столиці Індії і є головною культовою спорудою бахайської релігії. Свою назву він отримав від 27 конструкцій у формі квіткових пелюсток, які чітко вирізняються на тлі неба.

«Проект отримав безліч архітектурних нагород і здобув широке визнання у сферах архітектури, образотворчих мистецтв, релігії і

політики», - зазначає Муралі Крішнан з індійського міста Ченнаї. Храм Лотоса відкритий для вірян усіх конфесій. Його фасади облицьовані чудовим білим мармуром, а увінчаний куполом інтер'єр може вмістити до 2,5 тисяч осіб. За щорічною кількістю відвідувачів він обійшов Тадж-Махал.

МЕЧЕТЬ НАСИР АЛЬ-МУЛЬК (ІРАН)

Мечеть, побудована 1888 року в іранському місті Шираз, отримала назву «рожева» за колір керамічних кахлів, якими вкриті її внутрішні стіни.

Калейдоскоп кольорів в інтер'єрі цього храму одним словом пише Монік Луїз Чінг з Філіппін. Неможливо передати словами, наскільки приголомшливо виглядає його художнє оздоблення.

Вікна споруди прикрашені вітражами з різнокольорового скла, яке найкраще виглядає вранці, коли на нього падають прямі промені сонця.

Оригінальності інтер'єру надають перські килими та складний геометричний орнамент, яким розписані стіни мечеті.

МОНАСТИР ПАРО ТАКСАНГ (БУТАН)

Монастир «Гніздо тигриці» (так перекладається його назва) притулився на схилі крутої скелі на висоті 3800 метрів над вкритою пишною рослинністю долиною Паро в Бутані. Подорож до нього крізь ліси з бурхливими водоспадами є сама по собі дивом. А коли ви нарешті потрапляєте в монастир, перед вами відкривається краєвид, від якого перехоплює подих - пише Арун Мулбагал з індійського міста Бангалор. Вас оточує аромат ладану і ви вже не можете встояти перед чарівністю віри, яка приводить сюди юнаків і старців. Темний секрет щастя, яким володіють мешканці Бутану

Буддійську святиню в Гімалаях побудували 1692 року. Її походження овіяне численними легендами. Згідно з однією з них, Гуру Падмасамбхава медитував тут понад три роки. Вважається, що саме цей учитель буддійської тантри приніс у Бутан буддизм. Чотири головних храми, розташовані на чотирикутному майданчику, майстерно розписані зображеннями напівбогів і сценами боротьби Будди з демонами.

ТРИГІРСЬКИЙ ПРЕОБРАЖЕНСЬКИЙ МОНАСТІР (УКРАЇНА)

Одним з прекрасних місць Житомирщини, без сумніву, є Тригирський чоловічий монастир, розташований в двох десятках кілометрів від Житомира.

Монастирю цьому вже майже 500 років. Знаходиться він на краю стрімчастого скельного мису вигину річки Тетерів. Тут відкриваються чудові види на каньйон Дениші, лісовий масив і річку. Поблизу села Тригир'я на місці колишніх монастирських угідь є багатовікові дуби, які, якщо вірити переказам, були посаджені тут ще п'ять століть тому, за часів Богдана Хмельницького. Є у монастиря і затоплені печери, які були вирубані в XIV столітті ченцями (або кимось до них). Історія монастиря дуже не проста і цікава.

Святиною монастиря є місцевошанована чудотворна ікона Божої Матері «Тригирська», що відноситься по стилю письма до XVIII століття. За легендою, вона з'явилася на джерелі поблизу монастиря.

Після молитви в храмах монастиря і прогулянки по території можна помилуватися живописними гранітними скелями, порослими лісом, стрімким рухом води через перекати річки з моста дамби.

МГАРСЬКИЙ МОНАСТІР (УКРАЇНА)

Прекрасний куточок на Полтавщині. Мгарський монастир – духовна перлина Лубенської землі – вже багато століть височить над мальовничою річкою Сулою. Природа тут така багата і красива, що неможливо намілуватися і надихатися. Недалеко від цих місць знаходяться славний мінеральними водами Миргород і багато інших місць з розповідей Гоголя. Можна сказати, що це серцевина України, і природа Полтавської землі відображає в собі найкращі і характерні риси нашого народу, в якому є фізична краса, співучість, філософський спокій і неквапливість.

За старих часів монастирі часто будували в красивих місцях, на височині або в долинах, але, по можливості, далеко від людських поселень. Спасо-Преображенський чоловічий монастир знаходиться недалеко від провінційного, але дуже стародавнього міста Лубни, відомого за документами з 988 р. (період Хрещення Русі).

Монастир старовинний. Види з дзвіниці просто приголомшливі. Зазвичай дзвіниця закрита для відвідувачів, тільки один раз на рік після Пасхи відкритий доступ. До речі, жінкам на дзвіницю чомусь не дозволяється підніматися навіть в цей єдиний день у році.

МИКОЛАЇВСЬКИЙ МИЛЕЦЬКИЙ МОНАСТИР (УКРАЇНА)

Віддалений від людей, але не забутий Богом, чоловічий монастир на честь святого Миколая знаходиться в оточенні лісів на Волині. Якщо хтось хоче відпочити душею, помолитися в тиші і побути на природі, то це саме таке місце.

Монастир має багату історію, все ж таки половина тисячоліття позаду. Як свідчить передання, місце, де знаходиться обитель, часто відвідували під час рибної ловлі монахи Вербського монастиря, який знаходився тоді вище за течією річки Турії. Цей мальовничий куточок сподобався їм, вони нарекли милим, від чого і пішла назва «Мильці». Цими ченцями і була заснована тут ще одна обитель, поруч з місцем, де в один з походів на риболовлю на пеньку був знайдений дивом явлений образ святителя Миколая.

За останні роки в монастирі проведена колосальна робота по відновленню обителі. Тут можна помолитися в храмі, а потім посидіти на березі чудової річки.

СОФРОНІЄВСЬКА ПУСТИНЬ (УКРАЇНА)

Повна назва – Софроніївський монастир Різдва Пресвятої Богородиці. Розташований монастир на Чудній горі в селі Нова Слобода Сумської області. Поруч з цими місцями в давнину знаходилося болото Мовче, що дало географічну мітку до назви монастиря на Путивльщині.

Софронієвський монастир – один з найдавніших і відомих монастирів на Русі, і хоча точна дата створення монастиря та імена засновників невідомі, за переказами, перші монахи поселилися на горі в XI-XIII століттях. За однією з версій, вперше тут оселилися грецькі ченці, які прибули з митрополитом Михайлом за часів Хрещення Русі. Однак більш імовірною є версія про переселення ченців з Києво-Печерської лаври, які залишили Київ через нашествя орд монголо-татар в 1240 році. Про це може свідчити і підземна частина монастиря – печерний комплекс, маловивчений в наші дні, але доступний для паломників.

Якщо подивитися фотографії Софронієвського монастиря XIX – поч. XX ст., то можна побачити чудовий архітектурний ансамбль, який зовні нічим не поступався найбільшим монастирям того часу. Всього на території обителі було більше 60 будівель. Колись в цьому монастирі служив св. Іоанн Кронштадтський. Одного разу він вийшов на балкон Благовіщенського храму, низько вклонився і сказав такі слова: «Прийде час, обитель буде в запустінні, але потім вона

відродиться і стане краще, ніж раніше». Ченці вірять цьому пророцтву і докладають багато зусиль, праці і молитви для відродження обителі.

МОЛЧЕНСЬКИЙ РІЗДВА БОГОРОДИЦІ МОНАСТИР (УКРАЇНА)

Монастир, схожий на казку. Тут майже все біле – храми, стіни, корпуси. За старих часів, до речі, його так і називали – монастир «Білої Богородиці» через кам'яну побілену церкву. Гордість і візитна картка Путивля, монастир знаходиться на околиці маленького містечка.

За останні пару десятків років тут виконана колосальна робота по відновленню старовинного монастиря з руїн. У монастирі є фотографії виду обителі до реконструкції, і таке перетворення інакше як дивом важко назвати. Навіть дрібний дощ і туман не зіпсує враження, а навіть навпаки, додасть атмосфери загадковості і містичності. У монастирі є залишки старовинних фресок, а також шанована Молченська ікона Богородиці.

ГУСТИНСЬКИЙ ТРОЇЦЬКИЙ МОНАСТИР (УКРАЇНА)

Густинський Троїцький монастир – жіночий монастир Чернігівської єпархії Української Православної Церкви. Заснований в 1600 році ієросхимонахом Іоасафом, який прийшов з Афона в Києво-Печерську лавру. За часів розквіту обителі багатством монастир поступався тільки Києво-Печерській лаврі.

У 1620 році, повертаючись з Москви через Україну, Густинський монастир на запрошення гетьмана Петра Сагайдачного відвідав єрусалимський патріарх Феофан. У 1654 році, їдучи з Києва до Москви, Густинь відвідав антиохійський патріарх Макарій з сином Павлом Алеппським, який залишив чудовий опис монастиря.

Свого часу Густинський монастир вважався видатним культурним і літературним центром. Саме в ньому був створений Густинський літопис початку XVII ст. В кінці XVIII століття монастир був одним з найбагатших в Україні, але указом Катерини II від 1786 року він був переведений до розряду «позаштатних», а потім і зовсім ліквідований. Багато років він простояв недіючим; огорожа, будівлі, церкви були пошкоджені, напівзруйновані.

Зараз в обителі живе близько 50 сестер. Монастир має 53 га землі, є тваринницька ферма, птахоферма, міні-пекарня, своя сільгосптехніка. При обителі діє дитяча недільна школа, є паломницький готель, функціонує монастирська аптека.

ЗИМНЕНСЬКИЙ СВЯТОГІРСЬКИЙ УСПЕНСЬКИЙ МОНАСТИР (УКРАЇНА)

Монастир справляє приємне враження своєю красою, чистотою, поєднанням з природою. Тут легко дихається, і як сказав в одному з віршів поет, «...і віриться, і плачеться, і так легко, легко ...» (М. Лермонтов). Зрозуміло, древній монастир має і давню історію.

Монастир можна назвати перлиною всього Поліського краю або, як ще його називають, – молитовної лампадою Волині. За переказами, заснований він у 1001 році київським князем Володимиром. Про монастир під назвою «Свята гора» вперше згадує літопис Нестора кінця XI століття. Перший ігумен Києво-Печерського монастиря Варлаам помер тут на шляху з Царгорода (Константинополя) до Києва. З 1018 року в обителі подвизався відомий Києво-Печерський святий – преподобний Мойсей Угрин.

Як і в багатьох стародавніх монастирях, тут є підземні печерні ходи. У печерах Зимненського монастиря жили перші сподвижники Святої гори, пізніше тут усамітнювалися для молитви святогірські монахи (спочатку монастир був чоловічим).

УСІКНОВЕНСЬКИЙ СКЕЛЬНИЙ МОНАСТИР (УКРАЇНА)

Монастир – тисячолітній старець. Не кожна обитель може похвалитися таким багатим історичним минулим. Хоча хвалитися недобре, тому краще назвемо це найдостойнішим місцем для паломництва. Все-таки це один з перших християнських монастирів в межах сучасної України. Монастир дійсно виправдовує свою репутацію стародавнього і святого місця. Знаходиться обитель на лівому березі Дністра, біля самого кордону з Молдовою: інша країна знаходиться вже буквально на іншому березі.

Монастир влаштований в скелях на висоті понад 150 метрів над річкою. Скельний чоловічий монастир заснований 1013 року родоначальником давньоруського чернецтва преподобним Антонієм Печерським на його шляху зі Святої Гори Афон до Києва. Збереглися також печери, кістниці і печерні храми, висічені в скелі ченцями багато століть назад. Все як годиться для скельного монастиря. Головна святиня – печера святого Антонія.

Кам'яні будівлі та відсутність стандартних позолочених куполів свідчать про дбайливе ставлення нинішніх насельників до стародавнього місця: не було тут ніколи позолоти, не варто її сюди і привносити. І хоча монастир не можна назвати багатим, оскільки це дійсно віддалене від великих міст місце, багато тут зроблено зі смаком

і великою любов'ю до обителі. Єдиний мінус – рухливий ґрунт і складне місце для будівництва, неможливість використання багатьох видів будівельної техніки.

Відмінно, коли до монастиря потрібно забиратися вгору по дорозі. Є час налаштуватися на огляд визначних пам'яток обителі і намолених місць. Є такий серпантин і тут. І види з висоти пташиного польоту просто приголомшливі.

СКЕЛЬНИЙ МИКОЛАЇВСЬКИЙ (ГАЛИЦЬКИЙ) МОНАСТИР (УКРАЇНА)

Вельми цікавий монастир. Скромний, як і всі скельні монастирі, але один з найбільш незвичайних в Україні. Печерно-скельний скит на високому березі Дністра монахи заснували в XI - XII ст. Згодом ченці-християни зробили обробку природних гrotів і додатково вирубили в скелі штучні приміщення. Дістатися сюди не так-то просто, дороги не дуже, та ще й навігатор може завезти не туди. Але відвідування монастиря стоїть того.

Ліс, річка, стежки, печерки, гrotи. З оглядового майданчика з висоти 150 м ввечері чути биття води об берег. Монастир ще називають Непоротівський, за назвою затопленого неподалік села.

Монастир має 5 гектарів землі, де вирощують сільськогосподарські продукти. Готують ченці самі – ловлять рибу, заготовляють необхідну консервацію, є городи, виноградник. Запасуються дровами, тому що взимку в кам'яних келіях досить холодно. В цілому монастирський комплекс складається з понад двадцять різних приміщень – колишніх каплиць, келій, комор, печерної церкви Миколи Чудотворця, яка колись була (за давніших часів) присвячена великомученику Георгію.

У деякому віддаленні знаходиться печера відлюдника – невелике вирубане в скелі приміщення. З терас відкривається приголомшлива панорама Дністра. Так що, якщо будете пропливати по Дністру або їхати до фортець Кам'янця-Подільського та Хотина, то неодмінно відвідайте монастир Галиця.

ПРЕОБРАЖЕНСЬКИЙ МОНАСТИР (УКРАЇНА)

Новгород-Сіверський – вже сама назва міста вабить любителя старовини. Преображенський монастир в Новгород-Сіверському на Чернігівщині – один з перших монастирів Київської Русі, найдавніша християнська святиня і, як багато древніх християнських обителей, це – фортеця. Церковний переказ говорить про те, що заснований він в

1033 році за князя Мстислава Тмутараканського, сина князя Володимира Великого.

Всі ми чули про відомий стародавній твір «Слово о полку Ігоревім», так ось князь Ігор Святославович саме звідси і відправився в похід на половців, зазначений в літописі.

Стіни монастиря нагадують про тисячолітню історію слов'ян, і коли оминаєш обитель, що знаходиться в ранковому осінньому тумані, час зникає, і ти опиняєшся в далекому минулому. Тут все дихає старовиною, і здається, що саме повітря насичене історією, хочеться помацати камені і стіни монастиря, обійти навколо.

АБАТСТВО МОН-СЕН-МІШЕЛЬ (ФРАНЦІЯ)

Абатство на скелястому острові в Нормандії будували з XI по XVI століття. За зовнішнім виглядом будівлі можна здогадатися, що її намагалися перетворити на неприступну фортецю. Архітектура комплексу відрізняється лаконічністю і практичністю, в Мон-Сен-Мішеля немає багатих інтер'єрів і вигадливих прикрас, однак він вражає своєю монументальністю і величністю.

Сьогодні абатство стає островом лише під час припливу. Сюди важко дістатися. Однак, для його огляду не вистачить і кількох годин, тому краще планувати в Нормандію тривалий візит.

РУМТЕК (ІНДІЯ)

Цей буддійський монастир в Тибеті розташований в індійському штаті Сіккім. Заснований він у XVI столітті, але вже у XX його довелося відроджувати з руїн. Це дозволило звести комплекс з пишних споруд, які цікаві як внутрішніми інтер'єрами та незвичайною архітектурою, так і яскравими декоративними елементами зовні.

Перебуваючи на території комплексу, туристи зможуть помилуватися на навколишні краєвиди. У монастирі знаходиться безліч буддійських реліквій і унікальних експонатів. Крім цього, тут можна своїми очима побачити церемонії, в яких беруть участь ченці.

ГРИГОРІЯТ (ГРЕЦІЯ)

Григоріят – один з монастирів, розташованих на південному сході Афонського півострова. У XIV столітті його заснував Григорій Новий, в честь якого комплекс і отримав свою назву. Монастир зведено на невеликій ділянці скелі, а його архітектура здається спрямованою до неба.

Розташування на узбережжі робить вид на комплекс одним із наймальовничіших на півострові. Головні святині Григоріяту – мощі засновника монастиря, мощі Косми і Даміана, а також частина Животворящого Хреста Господнього.

КІ ГОМПА (ІНДІЯ)

Один з найбільших буддистських монастирів Тибету знаходиться в долині Спіті. Вважається, що він був заснований в XI столітті. Зовні Кі Гомпа більше схожий на фортецю, яка поступово все більше розросталася. Протягом століть монастир опинявся в центрі військових дій і постраждав від землетрусу, тому ченцям доводилося добудовувати зруйновані частини.

Попри це, архітектура будівлі здається витриманою в єдиному стилі. Всередині можна побачити красиві фрески, скульптури, зброю і твори мистецтва. Монастир досі займається навчанням лам.

БИРСАНА (МАРАМУРЕШ) (РУМУНІЯ)

Монастир Бирсана розташований на півночі Румунії, в Трансільванії. І хоча перші згадки про нього в літописах відносяться до XIV століття, більша частина споруд була зведена в XVII та XVIII століттях. Всі споруди на території монастиря дерев'яні та були створені майстрами з урахуванням місцевих традицій.

Майже всі будівлі можна оглянути зсередини. Найгарніший комплекс влітку, коли споруди прикрашені квітами. Бирсана припадає до душі любителям неспішного відпочинку і неквапливих прогулянок. Зараз тут знаходиться жіночий монастир.

РИЛЬСЬКИЙ МОНАСТИР (БОЛГАРІЯ)

Рильський монастир в Болгарії - найбільший чоловічий монастир на території країни та один з найкрасивіших. У 1983 році він був включений в список Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Вважається, що монастир був заснований в X ст. преподобним Іоанном Рильським, мощі якого досі зберігаються на території комплексу. Також в монастирі є чудотворна ікона Богородиці «Одигітрія».

Сильне враження на туристів справляють і розписані стіни монастиря, прикрашені нарядними колонами та арками. Комплекс гармонійно вписується в навколишній ландшафт, а перед відвідуванням пам'ятки місцеві рекомендують одягнутися тепліше: навіть влітку на території монастиря прохолодно.

КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКА ЛАВРА (УКРАЇНА)

Києво-Печерська лавра – православний монастир, заснований у 1051 р. монахами Антонієм і Феодосієм поблизу Києва. В XI ст. монастир став центром розповсюдження і затвердження християнства у Київській Русі. У XII ст. монастир отримав статус «лаври» – головного великого монастиря.

Назва лаври «Печерська» походить від слова «печери», бо саме у печерах на її території оселялись перші монахи. Частими відвідувачами печерного монастиря були князь Ізяслав, син Київського князя Ярослава Мудрого та київська знать, яка жертвувала кошти на будівництво наземного храму та келій.

Монахи Києво-Печерської обителі і, насамперед, відлюдники, вирізнялися високою моральністю та подвижництвом. Це притягувало до Лаври освічених людей. Монастир став своєрідною академією православних ієрархів. Тільки до початку XIII ст. з числа його іноків у різні міста Київської Русі було призначено 50 єпископів.

Протягом століть на території Києво-Печерської лаври здійснювалося масштабне будівництво. Наприкінці XII ст. навколо Лаври було зведено оборонні стіни (у 1240 р. вони були зруйновані ордами Батия). У 1698-1701 рр. паралельно до них було споруджено нові фортечні стіни з бійницями і баштами. У 1731–1744 рр. зведено велику лаврську дзвіницю, висота якої – 96,52 м.

Більшість лаврських споруд датується XVII–XVIII ст. і є прекрасними зразками українського бароко в архітектурі. З XII ст. збереглася майже у первозданному вигляді одна церква – Троїцька надбрамна церква над воротами головного входу в Лавру. Вона вистояла, незважаючи на численні війни, пожежі та інші нещастя, яких зазнавала Лавра впродовж своєї історії.

ПОЧАЇВСЬКА ЛАВРА (УКРАЇНА)

Почаївська лавра - найдавніший православний монастир, розташований у місті Почаєві Кременецького району Тернопільської області. За своєю масштабністю та значимістю Почаївська лавра поступається лише Києво-Печерській.

Точна дата заснування Почаївського монастиря невідома. За легендою, заснування храму пов'язане з подіями 1240 року, коли хан Батий захопив та розгромив Київ. Ченці Києво-Печерської лаври врятувалися втечею. Вони знайшли притулок на Волині, а точніше - на високій Почаївській горі, де й оселилися. З небес до них зійшла Пресвята Діва Марія у вогняній купині та благословила їх. У тому

місці, де Богородиця ступила на землю, залишився слід - відбиток правої стопи, та з'явилося джерело з цілющою водою, яке не вичерпалося й досі. На знак чудесного явління Діви Марії ченці біля підніжжя Почаївської гори заснували Свято-Успенську церкву, спочатку дерев'яну, а пізніше кам'яну.

Справжнім скарбом Успенського собору є почаївська ікона Божої Матері. З нею пов'язано безліч чудес. Вона зцілювала хворих, повертала зір сліпим, а в 1675 році, наприклад, почаївська ікона допомогла подолати облогу багатотисячного турецько-татарського війська.

Одним із видатних діячів лаври, її настоятелем був Йов Почаївський, що прославився чудесами зцілення. Він сприяв активному будівництву та зміцненню монастиря. При ньому були споруджені оборонні стіни навколо Почаївської лаври, шість церков, собор святої Трійці, чернечі келії та господарські будівлі; почали працювати школа та друкарня. Іов прожив близько ста років. Його нетлінні мощі були канонізовані й свято шануються.

СВЯТО-УСПЕНСЬКА СВЯТОГІРСЬКА ЛАВРА (УКРАЇНА)

Серед крейдяних пагорбів, вкритих реліктовим лісом Національного природного парку «Святі Гори», на правому березі Дінця розташувався архітектурний ансамбль Успенського чоловічого монастиря, який в 2004 році набув статусу Лаври.

Час і авторство Миколаївської церкви – дивовижної споруди в стилі українського бароко залишаються невідомими вже четверте століття. Єдність храму з природним матеріалом крейдяної скелі та оточуючим природним ландшафтом виводять культову споруду в розряд унікальних об'єктів культурної спадщини України, аналогів якому немає.

Свято-Успенська Святогірська Лавра – розташована на схилах навислих над водою мальовничих крейдяних гір, що здавна називали Святими. Документально Святі Гори відомі з 1526 р.

У писемних джерелах монастир у скелі згадується верше під 1624 р. Існує дві версії щодо заснування монастиря. Відповідно до однієї, монастир заснували ченці Печерської лаври, що пішли з Києва, розореного монголами у середині XIII ст., а за другою версією – афонські монахи, що йшли на Русь по Сіверському Донцю, це місце нагадало їм рідну Святу гору Афон.

З кінця XVII ст. споруджуються монастирські будівлі, в тому числі кам'яний престольний храм (1698-1708 рр.).

СВЯТОУСПЕНСЬКА УНІВСЬКА ЛАВРА (УКРАЇНА)

Найновіші археологічні матеріали засвідчують існування монастиря вже з кінця XIII ст. Однак перша писемна згадка про обитель датована 1395 роком. На початках монастирем опікувалися правителі Галицько-Волинської держави. У середині XIV ст. його новими опікунами стали православні литовські князі з роду Гедиміновичів.

1549 р. монастир спалили татари. Після пожежі шляхтич Олександр Ванько Лагодовський розпочав будівництво оборонної мурованої церкви, яку заклав на цілющому джерелі.

Давній переказ розповідає про ці події: занедужавши на хворобу ніг, Ванько Лагодовський мав уві сні видіння Богородиці. Вона порадила йому їхати на схід від своїх маєтностей і шукати джерело, умившись в якому, недужий повинен був зцілитися. Пошуки привели Лагодовського до джерела, поблизу якого було згарище монастиря. Після зцілення шляхтич дав Богові обіцянку відродити знищений храм та обитель і дотримав свого слова.

Храм Успення Пресвятої Богородиці, будівництво якого було завершене не пізніше 1770-х рр., є найціннішою пам'яткою архітектурного ансамблю монастиря. Святиню було зведено у вигляді однонавного храму з півкруглою вівтарною апсидою. Бійниці у фризі, що тягнуться по під самим дахом, свідчать про оборонний характер споруди, її приналежність до типу церков-твердинь. Було зведено також чотири наріжні вежі та мури між ними, а довкола монастир був обведений оборонним земляним валом та ровом.

Період розквіту та розбудови монастиря тісно пов'язаний із давнім українським шляхетським родом Шептицьких. У другій половині XVII — першій половині XVIII ст. архимандритами монастиря були Варлаам (1668) та Атанасій (1713) Шептицькі. Упродовж майже ста років при монастирі діяла друкарня.

УМАНЬ (УКРАЇНА)

У XVIII ст. в Україні виникла релігійно містична течія в іудаїзмі – хасидизм. Це відправна точка паломництва, яке передбачає приїзд і перебування хасидів на могилах своїх духовних наставників – цадиків і рабинів, де прибулі вшановують молитвою їхню пам'ять. Такі місця поховання є майже по всьому світі. Паломництво для хасидів є засадничим принципом їхніх духовних переконань. Хоч раз у житті для них важливо побувати на могилі духовного наставника, і найкращим періодом в році, коли це варто робити, вони вважають

іудейський Новий рік – Рош га-Шана. Популярними місцями хасидського паломництва в Україні, крім найвідоміших Умані й Меджибожа, є також Мукачево, Белз, Бердичів, Брацлав, Гадяч, Садгора.

Маленькі містечка менш адаптовані до значного напливу паломників, тож хасидське паломництво в них не таке тривале, як, наприклад, в Умані. У малих населених пунктах переважно не курсує громадський транспорт (вони маленькі за площею та кількістю населення). Тому до місць паломництва хасиди дістаються самостійно. Цей та подібні випадки створюють незручності як для самих мешканців, так і для паломників чи туристів.

ПОТАЛА (ТИБЕТ)

Палац Потала – найвищий древній замок в світі, розташований на висоті в 3,767 метрів на Червоному пагорбі посеред лхасської долини. Цей величезний буддистський храмовий комплекс був резиденцією Далай-Лами, аж до часів втечі Далай-лами XIV в Індію після вторгнення Китаю до Тибету в 1959 році. Ніхто в точності не знає, скільки кімнат на тринадцяти поверхах Потали. Відомо тільки, що їх більше тисячі, і призначення їх саме різне: від святилищ і парламентських залів до житлових та складських приміщень. Навряд чи існує людина, коли-небудь що обійшла усі кімнати Потали. Навіть щоб побачити всі головні святині палацу, потрібно витратити чимало часу. Паломники, щоб символічно охопити весь палац і відчути його таємницю, здійснюють кору – обходять палац по колу. Цікаво, що тут же, прямо в палаці, поруч з оселями, почесне місце займають похоронні ступи семи Далай-лам. Це нагадує нам, що тибетська культура всерйоз зосереджена на смерті як на неминучому етапі реінкарнації.

ДЖОКХАНГ (ТИБЕТ)

Джоканг- є одним з найбільш шанованих храмів тибетського буддизму і місцем паломництва віруючих. Він закладений в 7-му столітті царем Сронцзен Гампо для того, щоб помістити туди реліквії, привезені разом з доданим двома його дружинами. Прекрасне зображення Будди Акшобья, привезене прекрасною непальською принцесою Бхрікуті і Джово Сакьямуни, привезене китайською принцесою Венченг. Сама назва Джоканг походить від Jowo, і дослівно означає «каплиця Джово». Обидві реліквії можна побачити разом з тисячами паломників в той час, коли храм відкритий. Вхід на дах

(останній поверх), розташований усередині головного двору і відкритий з сходу до заходу сонця. Перед воротами Джоканг тибетці виконують простягання. На площі є невеликий підвал, в якому горить тисяча свічок.

СТУПА КУМБУМ (ТИБЕТ)

Ступа Кумбум – це витончений тибетський храм у формі багатоярусної ступи з безліччю внутрішніх залів і вівтарів на кожному рівні, має висоту 32 м і містить 77 кімнат і 100 000 зображень Будди. З 112 каплиць 23 відкриті для загального доступу. Ступа була побудована в 15 ст. за вказівкою принца Гьянтсе і має форму мандали з 108 гранями. Для будівництва були запрошені кращі майстри з долини Катманду, і таким чином ця споруда є прекрасним зразком неварського мистецтва.

ТАДЖ-МАХАЛ (ІНДІЯ)

Цей величезний мавзолей розташований у Агрі й побудований із білого мармуру за наказом імператора моголів Шаха Джахана на згадку про його кохану дружину. Будівництво грандіозного мавзолею, що перевершував красою й розмірами всі інші, тривало понад двадцять років. У роботі брали участь понад двадцять тисяч людей.

Висота Тадж-Махалу разом із куполом досягає 74 метрів. По кутках мавзолею здіймаються чотири витончених мінарети висотою по 42 метри. Стіни Тадж-Махала викладені білим полірованим мармуром, що сяє як сніг під променями полуденного сонця.

Прекрасний своїми досконалими формами, Тадж-Махал вражає й деталями – витонченою різьбою, ажурними решітками й дорогоцінними кольоровими камінчиками, що виблискують у білосніжних стінах. Склепінчасті переходи прикрашені арабською в'яззю, що увічнила на камені деякі із сур Корану.

ПЕЧЕРИ АДЖАНТИ (ІНДІЯ)

Печери Аджанти були створені у II столітті до н. е. зі скелі у формі підкови уздовж ріки Вагора. Вони використовувалися буддистськими ченцями як молитовні зали й монастирі протягом приблизно дев'яти століть, після чого несподівано були покинуті. Відкриті знову 1819 року.

Печери пронумеровані зі сходу на захід, від 1 до 29. Сьогодні всі печери з'єднані між собою терасою, але у стародавні часи до кожної з печер вів окремий хід від набережної.

Тут зберігається безліч шедеврів буддистського мистецтва. Будда тут зображений тільки в символічній формі, у вигляді трону або слідів. В інших печерах розташовуються барвисті фрески і статуї, що зображують життя (й колишні життя) Будди.

ЗОЛОТИЙ ХРАМ ХАРМАНДІР-САХІБ (ІНДІЯ)

Храм по праву вважається одним із найбільш шанованих і найстаріших в Індії. Це священна Мекка сикхів. Будівництво храму розпочалося в XVI столітті самим Гуру, а в XIX столітті верхні поверхи храму були покриті золотом.

Золотий храм стоїть у центрі штучного озера, й дорога до нього лежить вузьким мармуровим мостом – колись вважалося, що пройти до святилища можуть тільки праведники, і шлях через озеро прирівнювався до очищення душі.

Храмовий комплекс розкиданий по досить великій площі і складається з декількох десятків будівель, але центральне місце в ньому займає Золотий храм. Це невелика двоповерхова будівля з альтанкою на даху, яку вдень займають читці, які виголошують уривки зі священної книги.

ХРАМ ВІРУПАКШІ (ІНДІЯ)

Храм Вірупакші розташований у невеликому поселенні Хампі на півдні Індії, у штаті Карнатака. Найбільш ранні згадки про храм датовані VII століттям, проте достеменно відомо, що культові споруди тут існували задовго до появи імперії. Але саме з формуванням Віджаянагара храм Вірупакші здобув свою велич і перетворився на великий комплекс.

Храм Вірупакші зберігся досить добре, й зараз є вкрай популярним, приваблюючи не лише паломників, але й просто туристів і мандрівників. Тут проводиться безліч фестивалів та яскравих свят, наймасовішим із яких є фестиваль весілля Вірупакші й Пампи, що влаштовується у грудні.

Храмовий комплекс Вірупакші складається з основного храму та прилеглих до нього інших будівель, таких як вхідна брама, колонна аркада, невеликі святилища, внутрішні двори та інші будівлі. Основний храм представлений святилищем, трьома палатами, що примикають до нього, критою залою з колонами й відкритим майданчиком із колонами. Східна надбрамна вежа - гапурам – здіймається на 50 метрів і має цілих 9 рівнів.

ХРАМ ЛАКШМІ-НАРАЯНИ (ІНДІЯ)

Храм Лакшмі-Нараяни розташований у Делі та присвячений Крішні (Нараяні) і його дружині Лакшмі. Сама будівля храму побудована з біло-рожевого мармуру і складається з декількох концентричних квадратів. Головний вівтар розташований у внутрішньому квадраті, а решта – вздовж стін, і присвячені багатьом іншим божествам.

До храму примикає красивий і доглянутий парк, де розташовані фонтани, штучні печери для медитацій, обителі для йогів, а також готель для паломників, бібліотека з читальним залом та інші будівлі.

ПЕЧЕРНИЙ ХРАМ У ДУНЬХУАНІ (КИТАЙ)

Згідно з легендою, в 366 р. буддійському монаху Юе Цзунь було видіння: тисячі Будд на горі біля міста Дуньхуана. Щоб зробити видіння реальністю, монах почав рити печери в горі. Так почалося будівництво печерних храмів у Дуньхуані, що продовжувалося до XIV ст., і в гірському масиві з'явився значний комплекс із 492 печер, прикрашених вишуканими настінними розписами і глиняними скульптурами, яких налічується більше двох тисяч. Загальна площа настінного живопису храму становить понад 46 тис. м². Храмівий комплекс отримав назву «Печера тисячі Будд», часто його також називають печерами Могао, він знаходиться під захистом ЮНЕСКО.

ХРАМОВИЙ КОМПЛЕКС СЮАНЬКУН-СИ (КИТАЙ)

Храмівий комплекс Сюанькун-си — це єдиний в Китаї храм, в якому об'єднані три релігійно-філософські школи: буддизм, даосизм і конфуціанство. Він побудований в 491 р. на скелі біля священної гори Хеншань провінції Шаньсі. Монастир за 65 км на сході від міста Датун, де також розташовані гроти Юньган.

У монастирі уздовж стрімкої стіни утворено близько 40 залів і павільйонів. Будинки тримаються на дерев'яних палях, що упираються в скелю, яка також має виїмки для статуй Будди. Усього в монастирі стоять 80 статуй із різних матеріалів.

ВАРДЗІЯ (ГРУЗІЯ)

Вардзія – це печерний монастирський комплекс XII - XIII століть у районі Самцхе-Джавахеті. Понад 600 приміщень (церкви, каплиці, келії, лазні, трапезні, бібліотеки) здіймаються над лівим берегом річки Мткварі. Протяжність цього комплексу становить приблизно 900

метрів. Усі ці рукотворні споруди йдуть углиб гори на 50 метрів, а здіймаються на висоту восьмиповерхового будинку.

Серце будівель Вардзії – храм, висічений у скелі. Крім грузинських святих, на стінах церкви можна побачити зображення великих правителів Сакартвело - цариці Тамари та її батька Георгія III.

Вардзію засновували як фортецю-монастир, який мав перекрити ущелину для загарбників із південних країн. Під час будівництва місто складалося з 3 тис. великих печер, не рахуючи всіляких затишних закутків. Завдання цих приміщень – вміщувати до 50 тис. воїнів.

Нині Вардзія - це лише 30% колишньої величі. Але навіть і ця частина має приголомшливий вплив на туристів.

СОБОР АЛАВЕРДІ (ГРУЗІЯ)

Собор Алаверді – святиня Кахетії й один із найзнаменитіших середньовічних храмів у Грузії. Він був споруджений на початку XI століття і є одним із найвищих споруд свого часу. Храм був споруджений на місці маленької церкви Святого Георгія. І донині храм величають Собором Святого Георгія.

«Життя» собору було важке - він неодноразово руйнувався загарбниками. Постійні реставрації дещо змінили первісний вигляд собору.

Собор являє собою архітектурний ансамбль, оточений фортечною стіною. В ансамбль входять середньовічна трапезна, дзвіниця й огорожа, літній палац. Головна будівля собору прямокутного плану. Розписів у храмі майже немає, стіни сірого відтінку, але сам простір вражає. Біля собору Алаверді розміщені поховання кахетинських царів, але зараз проходи туди перекриті археологами.

ХРАМ РАЮ І ПЕКЛА (ТАЇЛАНД)

Храм Раю і Пекла - це популярне, але незвичайне місце. Він розташований в Банг Саен, в 40 кілометрах від Паттайя. По факту це сад при буддійському монастирі, де виставлені шокуючі скульптури, що зображують долі грішників і праведників після смерті.

Спочатку скульптури зображують життя і діяння Будди, медитують в райському саду праведників – все виглядає доброзичливо. Але поступово експозиція переходить до пекла – страхітливим фігурам загробних мук. У центрі пекла – дві величезні фігури чоловіка і жінки, схудлі, з величезними язиками.

Найчастіше в парк ходять тайці, так як туристів видовище іноді шокує. Але людям з міцними нервами і інтересом до місцевої культури тут побувати однозначно варто. Тільки з маленькими дітьми сюди краще не ходити.

ТУНЕЛЬНИЙ ХРАМ ВАТ УМОНГ (ТАЇЛАНД)

Старий, красивий і незвичайний храм. Його називають печерним, але знаходиться він швидше в тунелях – не в товщі скелі, а в побудованих ходах з цегли. Туристи відзначають, що місце схоже на Мігулінській печерний монастир в Ростовській області.

Ват Умонг був побудований п'ять століть тому. Тунелів мало, все оглядається за п'ять хвилин, але краще повільно прогулятися. Багато ходів зруйновані. На другому ярусі встановлена ступа, там рідко бувають люди, що сподобається любителям самоти.

СЛОВНИК

Авторське право – правова форма захисту творів авторів від незаконного використання або присвоєння (майнових позовів) інших осіб протягом обмеженого періоду. Авторські права можна отримати на бізнес – ідеї, секрети й рукописи та ін.

Агент – оптовий торговець, який представляє покупців чи продавців на більш – менш постійній основі та виконує кілька функцій, не маючи при цьому права власності на товари.

Агентство маркетингових послуг – маркетингові дослідницькі фірми, рекламні агентства, засоби масової інформації, маркетингові консалтингові фірми та інші організації, що надають допомогу компаніям у визначенні цільових ринків та просуванні на них своїх товарів і послуг.

Агентство рекламне – незалежна організація, яка спеціалізується на розробці та виробництві реклами за дорученням її замовника (рекламодавця).

Агентський договір – договір між туристичним оператором і агентством, що регламентує їхні статуси в спільній діяльності з просування і реалізації туристичного продукту населенню.

Акафіст – особливі церковні служби, що складаються з панегіричних співів і молитов на честь Христа, богородиці та святих.

Алілуя – хвалебний приспів у християнському богослужінні, звернений до всіх іпостасей Трійці.

Аллах – ім'я Бога в мусульманській релігії.

Американський план – метод розрахунку оплати за номер у готельному комплексі, коли в ціну включається послуга з надання кімнати і 3-разове харчування (пансіон) або 2-разове: сніданок + обід або сніданок + вечеря (напівпансіон).

Аналіз SWOT (аналіз ситуаційний) – етап процесу планування маркетингу, на якому здійснюється ревізія як зовнішнього середовища маркетингу (з акцентом на аналіз соціально-економічних, політико – правових, ринкових і конкурентних чинників), так і внутрішньої діяльності організації.

Аналіз зібраної інформації – обробка та вивчення первинної інформації за допомогою різноманітних методів і прийомів, а також виявлення необхідних зведень із усього масиву отриманих даних. При цьому широко використовуються економіко – статистичні та економіко – математичні методи опрацювання інформації.

Аналіз клієнтів (ціннісний) – аналіз, що проводиться для встановлення тих благ, вигод, які цінують клієнти, а також для

визначення порівняльної оцінки клієнтами різних пропозицій конкурентів.

Аналіз конкурентів – процес виявлення основних конкурентів, оцінка їхніх цілей, стратегій, вад і переваг сторін і спектра ймовірних відповідних ліній, а також вибір конкурентів, яких варто атакувати або уникати.

Аналіз плану маркетингу – аналіз, що включає порівняння реального розвитку подій із запланованими або очікуваними показниками протягом певного періоду часу.

Аналіз роботи – це процедура, за допомогою якої визначаються обов'язки і характер робіт, а також тип людей (у термінах знань та умінь), яких слід найняти. Аналіз дає змогу одержати дані про вимоги до роботи, які потім використовуються під час створення опису роботи (у чому полягає робота) і специфікації роботи (яких людей на неї наймати).

Аналіз стратегії – дослідження колишньої та нинішньої стратегії (за етапами), а також основних проблем стратегії.

Аналіз туристичного ринку – оцінка потенційних обсягів продажів на ринку тих або інших туристичних послуг.

Аналітичне дослідження – маркетингове дослідження, проведене з метою перевірки гіпотези про причинно-наслідкові зв'язки.

Аналогічні засоби розміщення – Підприємства будь-якої організаційно-правової форми власності, що складаються із номерів і надають обмежені готельні послуги, включно зі щоденним заправлінням ліжок, прибиранням кімнат та санвузлів.

Ангели – в іудаїзмі, християнстві, ісламі – небесні служителі Бога, надприродні безтілесні істоти.

Англійський сніданок – сніданок, що складається з фруктового соку, яєчні із шинкою, тостів, масла, джему та кави або чаю.

Анкета (або опитувальний лист) – об'єднана єдиним дослідницьким задумом система питань, спрямованих на виявлення кількісно-якісних характеристик об'єкта і предмета дослідження.

Анкетування – метод одержання первинної інформації, заснований на проведенні опитування з використанням анкети (опитувального аркуша). Процедура анкетного опитування передбачає визначення проблематики, розробку анкети, достовірну вибірку, спосіб анкетування (особисте інтерв'ю, поштою, телефоном тощо).

Антихрист – супротивник Христа, посланець сатани.

Апартаменти – тип номерів у готелях, що за своїм оформленням наближені до сучасних квартир, які включають місця для

приготування їжі (зазвичай вартість харчування не включається у вартість номера).

Апарт-готель – готельний комплекс, номери в якому складаються з апартаментів.

Апостоли – в ранньому християнстві – найближчі учні Ісуса Христа, мандрівні проповідники. За Новим Заповітом – 12 учнів Ісуса Христа.

Архат – у буддизмі – епітет Будди; людина, яка шляхом перевтілень наблизилася до найвищого рівня духовного розвитку – нирвани. У хінаяні – чернець вищого (четвертого) ступеня чернецтва.

Аскетизм релігійний – концепція і спосіб життя, що передбачають добровільну відмову від життєвих благ і задоволень.

Астральні культури – шанування небесних світил, природних явищ, а також пов'язані з ними релігійно-магічні дії.

Аятола – найвищий титул шиїтського мусульманського діяча, який має високий авторитет як серед своїх послідовників, так і серед представників інших релігій.

Бажання – це потреба, що набула конкретної форми відповідно до культурного рівня і особистості індивіда.

База даних клієнтів – банк інформації про відвідувачів. Запис зазвичай проводиться під час продажу. Банк даних може бути надалі використаний для отримання різних типів довідок.

База даних маркетингу – організована сукупність даних про існуючих і потенційних споживачів, в якій останні класифікуються за різними ознаками (стать, вік, соціальне становище, вид і масштаб діяльності тощо), а також про купівельну поведінку в минулому, можливих покупців у майбутньому, про конкурентів, будь-які інші дані, необхідні для ведення ефективної маркетингової діяльності.

Базиліка – християнський храм прямокутної форми, що має три або п'ять нефів, розділених колонами.

Базисний аналіз – процес порівняння товарів і процесів підприємницької діяльності готельного комплексу з товарами й процесами конкурентів або провідних компаній інших галузей для пошуку шляхів підвищення якості готельних послуг і ефективности роботи готельного комплексу.

Баптизм – один з напрямів у протестантизмі, що виник на початку XVII ст. Єдиним джерелом віровчення визнає Біблію, особисте спасіння вважає справою віри у спокутну жертву Христа.

Бар'єри виходу на ринок – перешкоди, що створюються потенційним конкурентам при спробі їхнього виходу на ринок певної галузі традиційними виробниками даної галузі.

Без харчування (ОВ) – тільки розміщення в готелі.

Безвідкличне бронювання – резервування туроператором певної кількості кімнат на порівняно невеликий часовий період (найчастіше на святкові або на інші пікові дати) із вказівкою в заявці крайнього терміну оплати броні.

Безрелігійне християнство – концепція християнства у протестантській теології ХХ ст. Один із її творців – німецький теолог Д. Бонхьоффер – проголосив необхідність нерелігійної інтерпретації християнства, оскільки релігія – явище історичне і має зникнути у ХХ ст. За Бонхьоффером, бути християнином означає не бути релігійним, а бути людиною.

Безсмертя – у сучасних релігіях – безкінечне існування бога, вічний характер його буття. Стосовно людини релігія, стверджуючи безсмертя ц душі у потойбічному світі, знімає проблему скінченного характеру земного життя індивіда.

Бермудський план (Bermudian plan) – метод надання готельних послуг, коли в ціну за номер входить оплата за сніданок.

Біблія – збір книг, що утворюють Святе Письмо християнства. Складається з двох частин: Старого і Нового Завітів. Перша її частина (Старий Завіт) вважається священною також в іудаїзмі. В Біблії викладені основи іудейського і християнського світогляду та віровчення. Використовується у богослужбовій і богословській практиці християнства та іудаїзму. Справила великий вплив на розвиток релігійно-філософської думки, а також літератури, права і мистецтва.

Бізнес аналіз – огляд прогнозів обсягів продажів, витрат і прибутку нового продукту для того, щоб визначити, чи задовольняють вони цілі компанії.

Бізнес – маркетинг (діловий, практичний) – використання принципів, методів і організації маркетингу в різних сферах практичної діяльності з урахуванням їхніх специфічних особливостей. Бізнес – маркетинг розрізняють за галуззю ринку (продукти праці, робоча сила), видами товарів (матеріальне благо та вид діяльності), галузями підприємництва (промисловість, торгівля, банки, побутові послуги тощо), типами споживачів (підприємства – споживачі та кінцеві споживачі), сферами діяльності (внутрішній і зовнішній ринок).

Бізнестур – тип подорожі, що здійснюється діловими людьми, який вимагає особливого сервісу, наприклад, наявності кімнати для переговорів, послуг секретарів.

Бізнес (Business) – підприємницька діяльність, що використовує набір ресурсів, має в своєму розпорядженні активи та забезпечує стабільний грошовий потік.

Бізнес-план – документ, який розкриває майбутній напрям діяльності компанії на вказаний період, що включає зазвичай докладний перелік та аналіз ризиків і невизначеностей. План малого бізнесу повинен містити дослідження запропонованих до випуску продуктів, ринку, галузі, стратегій управління і збуту, виробничих та фінансових потреб. Часто слугує проспектом для потенційних інвесторів і кредиторів.

Біси – у християнстві – духи зла, антагоністи Трійці й ангелів, невидимі вороги людини, слуги диявола; винуватці душевних хвороб і носії абсолютного зла.

Блок місьць – кількісно та тимчасово обмежена сукупність ліжок – місьць у готелі, матеріальну відповідальність за продаж яких перед хотельєром несе туристичний оператор.

Блуд – за народними віруваннями українців – злий дух, уособлення нечистої сили. Вважалося, що блуд вночі збиває з дороги перехожих, заманює їх у хащу, болото, тим самим примушуючи блукати до самого ранку. Надійним захистом від нього вважалися молитва і звернення до Бога.

Блюзнірство – глузування або зневажливе ставлення до сакральних місьць і речей.

Бог – верховна надприродна істота, яка наділяється різними властивостями і є головним об'єктом шанування, поклоніння майже в усіх релігіях.

Богородиця, Богоматір, Божа Матір, Цариця Небесна – земна жінка, жіноче божество у багатьох релігіях; богиня, яка народила бога чи богів. У християнстві – Діва Марія. Вона, за Переказом, народила Ісуса Христа.

Богослов'я, теологія – система обґрунтування, тлумачення і захисту релігійного віровчення та обрядності, а також сукупність церковних дисциплін. Є академічне, апофатичне, катафатичне, догматичне, моральне (практичне), пастирське, соціальне богослов'я.

Божество – у політеїстичних релігіях – бог, якому підвладні певні сфери природи, людського життя, а також нижчі боги. Божок – те саме, що й ідол.

Ботель (Botel) – спосіб розміщення, за якого готельний комплекс розташований на воді.

Брахма – у брахманізмі й індуїзмі – душа Всесвіту, вічна і безкінечна субстанція; в індуїзмі – один з трьох богів (разом з Вішну і Шивою),

які утворюють божественну трійцю (тримурті). Спочатку розглядався як творець і керманіч світу, потім відступив на задній план, поступившись першістю двом іншим членам трійці.

Брахман – представник вищої варни і касты в Індії, професійний жрець у брахманізмі й індуїзмі. В релігійно-філософському вченні веданти – абсолют, безлике божество, яке нібито є єдиною реальністю в ілюзорному світі. Воно – його творець і храни-тель, початок і кінець усього, що у ньому існує.

Брахманізм – релігія у Стародавній Індії, що прийшла на зміну ведизму. Вона була подальшим розвитком ведичної релігії у період становлення раннього рабовласництва.

Брендинг – діяльність із розробки марки продукту, просування її на ринок і забезпеченню престижності" а також моніторинг марки.

Брифінг – інструктаж, нарада, у рамках якого формулюються мета і завдання маркетингового дослідження.

Бронювання (Reserving) – процес замовлення потенційним користувачем готелю основних і/або додаткових послуг у певному обсязі з метою використання послуг у визначенні терміни конкретним споживачем або групою споживачів;

Будда – у буддизмі – істота, яка досягла у процесі багатьох перероджень абсолютної досконалості і здатна вказати іншим шлях до релігійного спасіння. У більш вузькому значенні Будда – ім'я засновника буддизму Сіддхартхи Гаутами. Після "просвітлення" його назвали Шак'ямуні.

Буддизм – одна з трьох світових релігій. Виникла в Індії у середині I ст. до н. е., потім поширилася у Південно-Східній і Центральній Азії, а також на Далекому Сході.

Бунгало (Bungalow) – невеликий туристичний готель (будівля зазвичай побудована з легких матеріалів на березі моря, часто пропонується в тропічних і південних країнах).

Бюджет маркетингу – розділ плану маркетингу, що відображає величини надходжень, які проектуються, витрат і прибутку.

Бюджет рекламної кампанії – загальна сума витрат на проведення рекламної кампанії за певний період.

Бюро обслуговування – готельна служба, що надає різноманітні інформаційні сервісні послуги, здійснює валютно – фінансові операції, забезпечує транспортними квитками й квитками для відвідування культурно – видовищних заходів та організовує необхідну медичну допомогу.

Ватикан – 1) назва одного з 7 пагорбів, на яких розташований Рим; 2) комплекс будівель, до складу якого, зокрема, входять храм Святого Петра та апостолічний палац із Сікстинською капелою, де з XV ст. обираються римські папи; 3) офіційна резиденція пал з 1870 р., постійна резиденція – з 1377 р. 4) держава-місто площею 44 га.

Ваучер (туристичний) – документ, виданий туристичною або транспортною фірмою на підтвердження факту оплати туристом конкретних видів послуг (проживання в готельному комплексі, харчування, екскурсійне обслуговування, проїзд на транспорті тощо) який є підставою для одержання цього обслуговування.

Веди – найдавніша пам'ятка індійської релігійної літератури (кінець II – початок I тис. до н. е.). У її складі: Рігведа – збірка гімнів міфічного і космогонічного змісту; Самаведа – збірка гімнів, що повторюють Рігведу, а також ритуально-обрядові поради; Яджурведа – опис ритуалів, правил жертвопринесення; Атхарведа – збірка магічних заклинань. До Вед долучаються також упанішади (філософське тлумачення сутності світу) і Веданта-сутра (збірка афоризмів, що стосуються методу осягнення ведичного знання). Веди справили великий вплив на брахманізм, індуїзм, джайнізм, буддизм.

Великдень – у християнстві – головне свято на честь воскресіння Ісуса Христа. Інші назви: Пасха, Воскресіння Господнє.

Вибір цільових сегментів ринку – оцінка й відбір одного або кількох сегментів ринку для виходу на них зі своїм готельним продуктом.

Вибірка – це процес відбору групи найбільш типових представників цільового ринку, який використовується для оцінки характеристик ринку в цілому.

Вибіркові опитування – опитування певної частини всієї досліджуваної сукупності населення, відібраної спеціальними науково обґрунтованими прийомами та методами.

Виділені послуги – певні послуги в рамках медичного страхування, за які сплата здійснюється окремо від страхового пакета. Сплата таких послуг може стягуватися з розрахунку на одну людину.

Виїзний туризм – подорожі осіб, які постійно проживають у певній країні, в іншу країну.

Виконавець – підприємство, установа, організація або громадянин – підприємець, які виконують роботи або надають послуги.

Виробничий франчайзинг (Producing franchising) – фірма, що володіє секретом виробництва і запатентованою технологією виготовлення продукції, забезпечує франчайзі сировиною і передає

права на використання своєї технології ("Мастерфайбр", "Національна пакувальна компанія "Пагода").

Виставка (Exhibition) – один із організаційних заходів щодо просування продукту із заздалегідь зумовленою кількістю учасників, терміном і місцем проведення.

Витрати на маркетинг – сукупність витрат, необхідних для здійснення маркетингової діяльності та маркетингових заходів щодо формування і відтворення попиту на товари та послуги. Основні складові витрат на маркетинг: управлінські витрати, заробітна плата персоналу служби маркетингу, амортизаційні відрахування; матеріали і ресурси для нормального функціонування служби маркетингу і, відповідно, витрати з розробки товарної, цінової, комунікативної, збутової та дистрибутивної політики.

Відвідувач (візитер) – людина, яка приїхала до іншої країни і має будь – яку мету, крім заробітку від своєї професійної діяльності.

Відділ маркетингу (маркетингова служба) – структурний підрозділ організації, що здійснює маркетингову діяльність.

Відношення – стійка сприятлива або несприятлива оцінка людиною будь -якого об'єкта або ідеї (товару, послуги, фірми), що склалася на основі знань, які виникають у процесі їхніх взаємовідносин.

Відповідальність – зобов'язання виконати завдання і забезпечувати їхнє задовільне завершення.

Віза туристична – спеціальний дозвіл відповідних органів іноземного уряду на в'їзд, виїзд, проживання або проїзд через територію даної держави.

Віра релігійна – особливе емоційно-ціннісне ставлення людини до тих чи інших ідей, теорій; визнання реального існування надприродних сил, властивостей і відносин у світі без жодних раціональних доказів.

Віросповідання – належність особи до будь-якої релігії, церкви, конфесії, релігійної організації. Окреме об'єднання, що має своє віровчення, культ й організацію.

Внутрішній туризм – це поїздки відвідувачів – резидентів за межі свого звичайного середовища, але в межах своєї країни (подорожі в межах України осіб, які постійно проживають в Україні).

Внутрішній турист – відвідувач – резидент, який здійснює поїздку в межах своєї країни, але за межі свого звичайного середовища (особа, яка подорожує в межах України і постійно проживає в Україні).

Все включено (All inclusive) – система обслуговування в готелях, коли харчування, напої (найчастіше місцевого виробництва) та окремі види послуг не вимагають додаткової оплати. Різновидом даної системи

обслуговування є система *max inclusive (ultra all inclusive)*, коли перелік додаткових послуг може бути істотно розширений і включати безкоштовне користування сауною, перукарнею, заняття різними видами спорту тощо.

Вторинне дослідження – використання вже наявних даних, раніше отриманих для інших цілей.

Вторинні дані (вторинна інформація) – дані, зібрані раніше з внутрішніх і зовнішніх джерел для цілей, відмінних від цілей маркетингових досліджень.

Галаха – система норм в іудаїзмі, що регламентує релігійне, громадське і сімейне життя. Сукупність законів, що містяться в Торі, Талмуді, іншій рабинській літературі, а також кожен із цих законів.

Галузь – сукупність продавців, які виробляють або продають ідентичний чи схожий товар (послуги).

Генерування ідеї – систематичний пошук ідей і нових продуктів (товарів).

Гід – екскурсовод (гід – провідник, гід – перекладач) – особа, компетенція якої підтверджена спеціальним сертифікатом, яка володіє спеціальною інформацією про місцевості перебування та об'єкти показу і надає екскурсійно – інформаційні та організаційні послуги й кваліфіковану допомогу учасникам тура в рамках договору про надання туристичних послуг.

Готель (Hotel) – підприємство будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, складається з номерів, надає готельні послуги, які не обмежуються щоденним прибиранням ліжок, кімнат та санвузлів.

Готельна послуга (hotel service) – дії (операції) підприємства з розміщення споживача шляхом надання номера (місця) для тимчасового проживання в готелі, а також інша діяльність, пов'язана з розміщенням та тимчасовим проживанням. Готельна послуга складається з основних та додаткових послуг, що надаються споживачу під час розміщення та проживання в готелі.

Готельний мережа (Hotel chain) – одна з мережевих, франшизних або інших готельних систем, члени якої користуються певними привілеями, особливо в національній системі бронювання.

Груповий тур – тип туристичної поїздки, кількість учасників якої робить економічно вигіднішим не придбання проїзних квитків на регулярних транспортних маршрутах, а оренду транспортного засобу цілком.

Гуртожиток (Hostel) – недорогий готельний комплекс з обмеженим сервісом, який надає платне розміщення для молоді, яка подорожує пішки, на велосипедах тощо.

Далай-лама – титул глави ламаїстської церкви в Тибеті, якого шанують як бодхісатву ("живого бога") в образі людини. Дацан – ламаїстський храм, монастир. Декалог – десять моральних повчань у Старому Завіті. Декан – помічник абата в католицькому монастирі; старший священник у католицькій та англіканській церквах, який наглядає за справами кількох парафій.

Дата зняття броні (A date of armor removal) дата, коли заброньована кімната надходить до основного продажу.

Дата придбання (A date of acquisition) – дата, з якої контроль за чистими активами і діяльністю купованого підприємства переходить до покупця.

Демони – в іудаїстській, християнській, ісламській, арабській міфології – фантастичні істоти: чорти, біси, дияволи, джини – відьми, що уособлюють нечисту силу, шкодять людині, протистоять божим творінням, ділам і намірам.

Джайнізм – одна з релігій Індії, що виникла в VI ст. до н. е. Засновником джайнізму вважається сучасник Будди – Махавіра Вардхамана, якого за дотримання ним аскетичного способу життя назвали Джиною-переможцем. Джайнізм визнає переселення душ, закон карми, можливість звільнення душі від перевтілення шляхом самовдосконалення. Шлях до спасіння – це три "скарби": досконала віра (в Джину), досконале знання (вчення Джини), досконала поведінка (дотримання правил, встановлених Джиною).

Джихад – війна проти гяурів, яку мусульмани вважають священною. Той, хто загинув у цій війні, вважається мучеником (шахидом), якому вже на час його загибелі уготоване місце в Раю. Інша назва – газават.

Дизайн продукту – зовнішній вигляд і функціональні особливості продукту, які роблять його привабливим, простим, безпечним і економічним у виробництві, доставці, експлуатації та обслуговуванні.

Директ-маркетинг (прямий маркетинг) – вид маркетингу, що є інтерактивною його системою, в якій використовуються один або кілька каналів комунікацій з метою отримання прямої відповіді.

Договір (An agreement) – усна чи письмова угода між споживачем і продавцем (виконавцем) про якість, терміни, ціну та інші умови, за якими здійснюються купівля – продаж, роботи та послуги. Письмова угода може оформлятися квитанцією, товарним чи касовим чеком,

квитком, путівкою, талоном або іншим документом (далі – розрахунковий документ)ю

Договір франшизи – договір про передачу прав і привілеїв виробника туристичних послуг на їхню реалізацію (збут), який передбачає використання торговельної марки франшизодавця як гарантії якості послуг.

Додаткові послуги – обсяг послуг, що не належать до основних послуг готелю, замовляються та сплачуються споживачем додатково за окремим договором.

Дорожній чек (Traveller's cheque) – банківський платіжний засіб, що може бути обмінаний на готівку в тій валюті, у якій він був виписаний, або на еквівалентну суму в іноземній валюті за діючим курсом. Банки, що видають дорожні чеки, гарантують повне повернення грошей після втрати цих чеків у результаті крадіжки, знищення тощо.

Дослідження рекламне – напрям маркетингових досліджень, мета якого – виявлення ризиків, невизначеностей і умов, які необхідно враховувати під час планування та проведення рекламної кампанії.

Дослідження ринку – систематичне виробниче дослідження ринків, їх здатності забезпечувати відтворення товарів або послуг для задоволення наявних і потенційних споживачів. Дослідження охоплює ринки збуту, робочої сили, капіталу, сировини та матеріалів; кількісний і якісний аналіз одного або сукупності ринків для одержання інформації про потенціал, місткість ринку, характеристики конкурентного середовища, ціни.

Дослідження споживача туристичних послуг – має за мету виявити найбільші ймовірні групи потенційних туристів, щоб доцільно направити рекламу з урахуванням їхніх демографічних, економічних, соціальних і психологічних характеристик.

Друкована реклама – одним із найважливіших засобів поширення рекламної інформації туристичних підприємств, носіями якої можуть бути журнал, газета, буклет, листівка тощо.

Духовенство – служителі культу, організовані за ієрархічним принципом. Вважають себе посередниками між богом та людьми і здійснюють культові дії, а також виконують роль проповідників віровчення певної релігії.

Дьюті-фрі (duty free) – система магазинів безмитної торгівлі (наприклад, сигарети, вино, парфумерія та сувеніри), розташована в аеропортах, на бортах літаків, поромів та інших транспортних засобів, а також в окремих місцях, які найчастіше відвідуються іноземними громадянами.

Екскурсант – тимчасовий візитер, який перебуває в місці призначення менше 24 годин.

Експеримент – метод збирання первинної інформації, в ході якого підбираються групи респондентів, які одержують різне завдання, контролюють взаємозалежні фактори і виявляють реакції потенційних споживачів на маркетинговий вплив.

Експертиза – перевірка відповідності діяльності та її результатів існуючим уявленням, вираженим у вигляді рекомендацій, норм і нормативів, що проводиться визнаними висококваліфікованими фахівцями (експертами) або групою фахівців.

Експертне опитування – інтерв'ю з людьми, які добре розбираються в предметі дослідження.

Експертні оцінки – один із методів збирання первинних даних, заснований на використанні досвіду та інтуїції експертів з питань, що розглядаються, з подальшою можливою кількісною обробкою зібраної інформації.

Екстремізм релігійний – схильність певних груп людей до крайніх протиправних дій на релігійному ґрунті з метою збудження віруючих, підбурювання їх до антигромадських протизаконних дій.

Елементи фірмового стилю – товарний знак; логотип (спеціально розроблене оригінальне зображення, повне або скорочене найменування фірми або групи її товарів); фірмовий блок (з'єднані у композицію знак і логотип, а також різні пояснювальні надписи); фірмові кольори; фірмовий комплект шрифтів; фірмові константи (формат, система верстки тексту, ілюстрацій тощо).

Ефективність маркетингу – співвідношення кінцевих показників маркетингової діяльності (обсяг продажу, прибуток, частка ринку) і витрат на маркетинг.

Ефективність організації – результативність організації, співвідношення результатів діяльності і витрачених на їх досягнення трудових і матеріальних ресурсів. Суть процесу збільшення ефективності організації полягає в підвищенні економічних результатів на кожну одиницю витрат.

Ефективність реклами – окремий випадок ефективності маркетингу, що характеризує співвідношення результатів (ефекту) конкретної рекламної кампанії і витрат на її проведення.

Ефективність роялті (Royalty Efficiency) – момент, коли операційні витрати франчайзера повністю покриваються прибутками від сервісних виплат (роялті), що отримані від існуючих франчайзі.

Єпархія – церковно-адміністративна одиниця у християнській церкві, що в основному збігається з територіально-адміністративним поділом країни.

Єпископ (архієрей) – вищий ступінь священства в християнських церквах.

Єпитимія – церковне покарання віруючих християн за порушення церковних канонів, наказів, розпоряджень духовенства, а саме: тривала молитва, посиленій піст, земні поклони перед іконою та ін.

Жертвопринесення – релігійний обряд принесення жертв на знак подяки духам померлих предків та богам. У християн – запалювання свічок і лампад, освячення хліба, плодів, поминання батьків на могилах, причастя.

Життя святих – життєписи мучеників, аскетів, князів та інших осіб, проголошених церквою святими (канонізованими).

Закон Божий – у християнстві – навчальний предмет для початкових і середніх шкіл, який включає вивчення молитов, катехізису.

Замовник – фізична або юридична особа, в тому числі суб'єкт туристичної діяльності, яка укладає відповідний договір на надання готельних послуг від імені і на користь споживача та здійснює оплату за цим договором (надає гарантії щодо оплати за цим договором).

Заповіді – релігійно-моральні настанови в іудейській релігії, які нібито власноручно написані Богом Яхве на кам'яних плитах і вручені Мойсею на горі Синай. З виникненням християнства були доповнені заповідями блаженства, що нібито були проголошені Ісусом Христом у Нагірній проповіді і включені до християнського віросповідального канону.

Зарубіжний (виїзний) туризм – це поїздки осіб – резидентів країни (регіону), які здійснюють перебування в місцях, що знаходяться за межами їхньої країни.

Засоби реклами – переважно це засоби масової інформації (телебачення, преса, радіо) та інші засоби, які розглядаються спеціалістами як носії, що доносять рекламу до аудиторії, зібраної завдяки основному (нерекламному) матеріалу.

Збутові агенти – особи, які представляють інтереси певних готельних комплексів під час збуту їхніх готельних послуг.

Зв'язки з пресою (Public Relations) – реклама послуг або підприємства через спілкування з місцевими, регіональними і загальнонаціональними засобами масової інформації.

Знак обслуговування (Service Mark) – слово, найменування, символ, атрибут або комбінація всього перерахованого, які прийняті або

використовуються в процесі продажу чи реклами послуг з метою позначити послуги однієї сторони і відрізнити їх від послуг інших сторін. Див. також "Торгова марка".

Ідея продукту – задум про можливий продукт, що компанія могла б запропонувати на ринку.

Ідол – матеріальний предмет або статуя (найчастіше з дерева або каменю), що символізує божество, якому поклонялися у глибоку давнину. В сучасних релігіях зберігається як пережиток тотемізму та фетишизму.

Імідж – сприятливе або несприятливе сприйняття споживачем певного готельного комплексу; а також його послуг.

Іміджева реклама – реклама, за якої рекламодавець ставить за мету не залучення відвідувачів, а створення або поліпшення свого іміджу серед користувачів.

Індивідуальний плановий туризм – комплексна послуга, що налається за власною програмою з нестандартними пакетами обслуговування (індивідуальний тур завжди дорожчий, ніж груповий).

Індивідуальний тур (An individual round) – тур з певним набором туристичних послуг, замовлений клієнтом (або невеликою групою), включаючи розміщення, харчування, трансфер, екскурсійну та розважальну програми.

Індульгенція – папська грамота, свідоцтво про відпущення гріхів католику. З метою збагачення католицька церква торгувала індульгенціями не тільки за скоєні, а й за ще не скоєні гріхи. Торгівля індульгенціями викликала обурення в усіх прошарках суспільства, а вимога щодо її припинення була одним із головних гасел Реформації.

Індустрія гостинності (готельна індустрія) Industry of hospitality (hotel industry) – сукупність готельних комплексів та інших засобів розміщення, засобів транспорту, об'єктів громадського харчування, об'єктів і засобів розваг, об'єктів пізнавального, ділового, оздоровчого, спортивного та іншого призначення, організацій, що здійснюють туроператорську й турагентську діяльність, а також організацій, що надають екскурсійні послуги і послуги гідів – перекладачів.

Інквізиція – судова установа католицької церкви, створена у XIII ст. для боротьби з єретиками. Виступала душителем і катом передової суспільної думки. Під назвою Конгрегація святої канцелярії існувала до 1965 р., коли була перетворена на Конгрегацію віровчення, що здійснює низку її попередніх функцій, але іншими методами.

Інклюзив тур (Inclusive tour) – основний вид індивідуального або групового туру; зазвичай є ретельно спланованою за певним

маршрутом, часом, термінами, набором і якостями послуг поїздкою, що продається туристам (споживачам готельних послуг) як нероздільний на окремі елементи товар за загальною ціною; містить у собі одночасно вартість обслуговування і проїзду за маршрутом.

Інноваційний потенціал (Innovative potential) – сукупність науково-технологічних, фінансово-економічних, виробничих, соціальних та культурно-освітніх можливостей країни (галузі, регіону; підприємства тощо), необхідних для забезпечення інноваційного розвитку економіки; інноваційна культура – складова інноваційного потенціалу, що характеризує рівень освітньої, загальнокультурної і соціально-психологічної підготовки особистості та суспільства в цілому до сприйняття і творчого втілення в життя ідеї розвитку економіки країни на інноваційних засадах.

Іноземний (в'їзний) туризм – це поїздки відвідувачів – нерезидентів у регіоні, що знаходиться за межами їхнього звичайного середовища (подорожі в межах України осіб, які не проживають постійно в Україні).

Інсайдинг – вид туropolерейтингу, що планує, просуває та реалізує внутрішній туристичний продукт, тобто тури по території своєї країни для своїх співгромадян.

Інтелектуальна власність – ексклюзивна інформація, розроблена франчайзером, що включає, але не обмежена операційними системами, посібниками з функціонування, навчальними відеокасетами, друкарськими матеріалами і комп'ютерними програмами.

Інтерактивний маркетинг (онлайн-маркетинг) – форма прямого маркетингу, що здійснюється за допомогою інтерактивних комп'ютерних служб, які наляють інформаційні послуги в оперативному режимі за допомогою систем, що забезпечують двосторонній електронний зв'язок між продавцем і покупцем.

Інтерв'ю – збирання первинної інформації, в ході якого респондентам ставляться питання, що стосуються їхніх побажань, поінформованості та особливостей їхнього купівельного поведження.

Інтернет – бронювання (The internet-reserving) – бронювання номерів, що здійснюється з Інтернет – сайту готельного комплексу з автоматичною перевіркою наявності вільних номерів на зазначені клієнтом дати та автоматичним одержанням підтвердження бронювання.

Кааба – головне святилище ісламу, мусульманська будівля у центрі Заповідної мечеті в Мецці, місце паломництва мусульман.

Кабінетне дослідження – збирання й аналіз вторинної інформації про ринок, яка одержується із офіційних джерел, публікацій, довідників тощо, використовується для дослідження загальноекономічних процесів, тенденцій.

Кадило – у християнстві – посудина для обкурювання храму, а також інших приміщень під час богослужіння.

Кадіуказі – суддя у мусульман, який розглядає цивільні та кримінальні справи і виносить рішення на підставі шаріату.

Канон – зведення положень, які мають догматичний характер. Установлене християнською церквою догматичне правило, що не підлягає сумніву.

Капелан – католицький священик, який перебуває при капелі (церкві). Інститут капеланів впроваджено в арміях багатьох країн.

Каплиця – у католицькій та англіканській церквах – невелика культова споруда для проведення приватних богослужінь і молитов, а також для зберігання релігійних реліквій.

Кардинал – другий за значенням сан після Папи Римського у католицькій церкві. Призначається Папою Римським за згодою консисторії – зібрання кардинальської колегії. Кардинали – найближчі помічники Папи, їх зібранням (конклавом) і з їх же середовища обирається Папа.

Карна – особлива містична сила у брахманізмі, індуїзмі, буддизмі; такий, що автоматично діє, "закон відплати" за реальне життя людини, який визначає її долю у процесі перевтілення душі після смерті індивіда.

Катарсис релігійний – стан психологічної заспокоєності після молитви, богослужіння, інших культових дій.

Квота (Quota) – мінімальна кількість товару, яку франчайзі зобов'язаний купити у франчайзера відповідно до франчайзингового договору.

Кейтеринг (Catering) – вид підприємства громадського харчування, літнє кафе.

Кемпер (Camper) – турист, який подорожує на автотранспорті і користується кемпінгом.

Кемпінг (Camping) – табір для туристів, які подорожують наземними видами транспорту (автомобіль, велосипед, тощо), обладнаний наметами або іншими легкими спорудженнями типу "бунгало", автомобільною (велосипедною) стоянкою, системами водопостачання, каналізації та пристосуваннями для приготування їжі.

Кластерний аналіз – аналіз, який дає змогу об'єднувати об'єкти в групи чи так звані кластери таким чином, щоб розходження між об'єктами, які складають один кластер, були б менші за їхні відмінності від інших кластерів.

Клір – сукупність священнослужителів та церковнослужителів, богослужебний штат церкви.

Клірос – узвишся перед іконостасом, на якому знаходяться півчі та читці.

Комерційна концесія (Commercial Concession) – схожий із франчайзингом вид комерційної діяльності, коли одна сторона (правоволоділець) зобов'язується надати іншій стороні (користувачеві) за винагороду на термін або без вказівки терміну право використовувати в підприємницькій діяльності користувача комплекс виняткових прав, що належать правоволодільцю, зокрема право на фірмове найменування і/або комерційне позначення правоволодільця, на комерційну охоронну інформацію, а також на інші передбачені договором об'єкти виняткових прав: товарний знак, знак обслуговування та ін. Договір комерційної концесії передбачає використання комплексу виняткових прав, ділової репутації і комерційного досвіду правоволодільця в певному обсязі (зокрема з установленням мінімального і/або максимального обсягу використання), з указівкою або без вказівки території використання щодо певної сфери підприємницької діяльності (продажу товарів, отриманих від правоволодільця або проведених користувачем, здійснення іншої торгової діяльності, виконання робіт, надання послуг). Див. також "Франчайзинг".

Комплекс маркетингу – набір змінних факторів маркетингу, які підлягають контролю, що застосовуються фірмою для виклику, бажаної відповідної реакції цільового ринку. Основними елементами комплексу маркетингу є товар, ціна, методи розповсюдження товару, стимулювання збуту.

Комплекс просування – специфічне сполучення реклами, особистого продажу, заходів щодо стимулювання збуту й організації зв'язків із громадськістю, що використовуються компанією для досягнення рекламних і маркетингових цілей.

Конверсійний франчайзинг (Conversion Franchising) – це спосіб розширення мережі, коли самостійне дієве підприємство переходить на роботу за договором франчайзингу і приєднується до системи франчайзингових підприємств, що працюють під контролем одного франчайзера.

Конкордат – договір між Папою Римським і урядом певної держави, згідно з яким визначаються становище та привілеї католицької церкви у цій країні.

Конкуренція (Competition) – суперництво між учасниками ринку за кращі умови виробництва, купівлі і продажу товарів. На ринку або в галузі можливі різноманітні конкурентні моделі від кількості і розмірів діючих там фірм: чиста або досконала конкуренція (кілька сотень дрібних фірм на ринку одного товару); монополістична конкуренція (кілька десятків середніх фірм); олігополія (2-10 великих фірм); монополія (одна велика фірма в галузі).

Консалтингові фірми – фірми, які спеціалізуються на консультуванні з широкого кола питань економічної роботи підприємств.

Конституція церковна – документ віровизначального характеру, затверджений на вселенських соборах католицької церкви.

Контролінг – система управління процесом досягнення кінцевих результатів діяльності організації, враховуючи досягнення високих рівнів економічних показників; система внутрішнього і стратегічного контролю (аудиту) діяльності організації.

Контроль – вирішальний вплив на фінансову, господарську і комерційну політику підприємства з метою одержання вигод від його діяльності.

Конфесія – певне віросповідання, релігійна течія.

Конфлікт – зіткнення протилежних інтересів, поглядів, гостра суперечка, ускладнення, боротьба ворогуючих сторін різного рівня та складу учасників.

Концепція продуктова – управлінська маркетингова концепція, яка виходить з того, що для споживачів, які прихильні до продукту з найкращими споживчими властивостями, організація прагне постійно вдосконалювати цей продукт, не надаючи належної уваги іншим аспектам маркетингової діяльності.

Концепція управління маркетингом – підходи, на основі яких комерційні організації ведуть свою маркетингову діяльність. З початку ХХ століття до сьогодні визначені п'ять концепцій управління маркетингом: концепція вдосконалення виробництва, концепція удосконалення товару, концепція інтенсифікації комерційних зусиль, концепція маркетингу, концепція соціально-етичного маркетингу.

Концесія – надання з метою задоволення громадських потреб уповноваженим органом виконавчої влади чи органом місцевого самоврядування на підставі концесійного договору на платній та строковій основі юридичній або фізичній особі (суб'єкту

підприємницької діяльності) права на створення (будівництво) та управління (експлуатацію) об'єкта концесії (строкове платне володіння), за умови взяття суб'єктом підприємницької діяльності (концесіонером) на себе зобов'язань зі створення (будівництва) та/або управління (експлуатації) об'єктом концесії, майнової відповідальності та можливого підприємницького ризику.

Корпоративна індивідуальність – ексклюзивні риси, що відрізняють підприємство, які можуть включати, але не бути ними обмеженими: кольорові схеми, написи, написи на машинах, зовнішній і внутрішній дизайн, меблі) канцелярські товари і упаковку

Корпоративний франчайзинг (Corporate Franchising) – це спосіб, коли франчайзі оперує не окремим підприємством, а мережею франчайзингових підприємств з використанням найманих менеджерів.

Котедж (A cottage) – номери, що розташовуються в окремому небагатоповерховому будинку.

Кредит (Credit) – кошти, які надаються банком юридичній або фізичній особі у власність на засадах повернення, платності та строковості.

Кредитна картка (Credit card) – іменний грошовий документ, випущений кредитною установою, який засвідчує наявність у цій установі рахунку клієнта й дає право на придбання товарів і послуг в роздрібній торговій мережі без оплати готівкою грошима.

Крива попиту – відображає зміну кількості споживачів на даний період залежно від зміни рівня цін. Графічне зображення залежності попиту від рівня цін.

Круїз – морська або річкова туристична поїздка на теплоході, що використовується як засіб перевезення, розміщення, харчування, розваг тощо та включає в програму берегове обслуговування.

Кулінарна продукція (Culinary products) – сукупність страв, кулінарних виробів та кулінарних напівфабрикатів.

Кулінарний виріб (Ready-to-serve food) – харчовий продукт (сукупність харчових продуктів), доведений до кулінарної готовності, але може вимагати незначного додаткового оброблення (охолодження, розігрівання, порціювання та оформлення).

Кулінарний напівфабрикат (A culinary intermediate product) – харчовий продукт (сукупність харчових продуктів), кулінарно оброблений, але не доведений до кулінарної готовності, який використовується для подальшого виготовлення кулінарних виробів.

Культура – загальновизнані норми, цінності і звичаї, що зумовлюють єдині форми поведінки.

Культура обслуговування (A culture of service) – організаційна культура, яка підтримує систему обслуговування клієнта через політику фірми, циркуляри, заохочення та інші дії організації.

Курорт (Resort) – освоєна природна територія на землях оздоровчого призначення, що має природні лікувальні ресурси, необхідні для їхньої експлуатації будівлі та споруди з об'єктами інфраструктури, використовується з метою лікування, медичної реабілітації, профілактики захворювань та для рекреації і підлягає особливій охороні.

Лавра – назва великих православних чоловічих монастирів.

Ладан – ароматична смола, що виділяє під час горіння ароматичний дим. її добувають із надрізів кори дерева босвелії, що росте у Східній Африці.

Лама – буддистський монах, якого в ламаїзмі вважають посередником між богом і людьми.

Лікування – процес, що проводиться з метою домогтися бажаного стану здоров'я для пацієнта з використанням різних медичних технологій.

Ліцензіат – юридична особа або індивідуальний підприємець, які мають ліцензію на здійснення конкретного виду діяльності.

Ліцензія (A license) – дозвіл (право) на здійснення ліцензованого виду діяльності при обов'язковому дотриманні ліцензійних вимог і умов, виданий органом, що ліцензує, юридичній особі або індивідуальному підприємцеві. Ліцензія – це виданий компетентним органом влади дозвіл на ведення бізнесу, роботу або діяльність, яка інакше була б незаконною.

Ліцензування – заходи, пов'язані з видачею ліцензій, переоформленням документів, що підтверджують наявність ліцензій, призупиненням і анулюванням ліцензій і наглядом органів, що ліцензують, за дотриманням ліцензіатами під час здійснення ліцензованих видів діяльності відповідних ліцензійних вимог і умов.

Логотип (Logo) – це ексклюзивний символ, число або символи, що використовуються підприємством для ідентифікації.

Майстер франчайзі (також субфранчайзер) (Master Franchisee, Subfranchisor) – це фізична або юридична особа, яка купила права на розробку великої території (часто країни) для продажів франшиз на цій території. Франчайзингова плата виплачується франчайзеру за права на розробку території, і при цьому часто майстер франчайзі повинен виплачувати франчайзеру роялті або дотримуватися угоди про постачання. Фактично майстер франчайзі є франчайзером на даній

території, оскільки він безпосередньо укладає договори з франчайзі та отримує їхні первинні внески та сервісні виплати. Проте він зобов'язаний забезпечити навчання, маркетинг, підтримку на місці і решту всіх послуг в таких само обсязі і якості, як і франчайзер.

Майстер-клас (Master class) – один із інструментів стимулювання туристичних агентів, проводиться для зацікавлених в одержанні нових знань і навичок працівників туристичних агентств за участю відповідальних за напрямок менеджерів туристичного оператора.

Мантри – вірші з ведичних текстів, що використовуються як заклинання і чарівні формули.

Мара – в міфології багатьох народів світу – демонічне уособлення зла.

Маркетинг–контролінг – система організації контролінгу результатів маркетингової діяльності підприємства. Включає підсистеми контролю і аудиту, які припускають відповідне планування, організацію та проведення процесів вимірювання, ревізії та оцінки результатів реалізації концепцій, стратегій і планів маркетингу, ефективності управлінських заходів для досягнення тактичної і стратегічної мети маркетингу.

Маркетинг – термін, що включає в себе значення, серед яких: купівля – продаж, діяльність на ринку; реалізація, збут; виробництво товарної продукції; принцип господарювання; система господарювання; галузь господарської діяльності; спосіб мислення; філософія ведення справи; концепція діяльності на ринку; процес створення й відтворення попиту кінцевих споживачів на конкретні товари й послуги з метою одержання прибутку; процес взаємодії суб'єктів маркетингової системи із приводу організації підприємницької діяльності з метою задоволення попиту на товари і послуги й одержання прибутку; дії щодо задоволення потреб клієнтів за допомогою товару (послуги) і цілого ряду факторів, пов'язаних зі створенням, поставкою й, нарешті, споживанням цього товару.

Маркетинг внутрішній – маркетинг, що проводиться всередині сервісної організації та спрямований на ефективне навчання і мотивацію праці співробітників, які безпосередньо здійснюють контакти з клієнтами, а також на створення умов, за яких співробітники працюють як єдина команда, забезпечуючи найбільш повне задоволення запитів клієнтів.

Маркетинг-менеджмент – управління маркетингом на різних рівнях ринкової економіки; цілеспрямована координація та формування всіх заходів фірми, пов'язаних із ринковою діяльністю на рівні підприємства, на рівні ринку та на рівні суспільства в цілому;

управлінська діяльність, пов'язана зі здійсненням планування, організації, координації, контролю, аудиту, стимулювання всіх підрозділів відділу (керування) маркетингу підприємства; сукупність принципів, методів, засобів і форм управління маркетингом з метою інтенсифікації процесу формування і відтворення попиту на товари та послуги, збільшення прибутку.

Маркетинг-мікс – компоненти маркетингу, що включають у себе сам товар, ціну на нього, стимулювання збуту товару і канали його розподілу. Ці компоненти часто називаються «Чотири Пі» від перших букв їхніх назв англійською мовою: product, price, promotion and place.

Маркетингова інформаційна система (МІС) – система, що включає в себе експертів, устаткування і процедури, за допомогою яких збирається, сортується, аналізується, оцінюється і розподіляється необхідна своєчасна і точна інформація, яка допомагає приймати маркетингові рішення.

Маркетингова стратегія – елемент стратегії діяльності підприємства, спрямований на розробку, виробництво й доведення до покупця товарів і послуг, найбільш відповідних його потребам. Розрізняють стратегію залучення покупців і стратегію просування продукту.

Маркетингове дослідження – систематичне визначення кола даних, необхідних у зв'язку з маркетинговою ситуацією, що стоїть перед фірмою, їх збирання, аналіз і звітування про результати. Основними напрямками маркетингових досліджень є: дослідження ринку, потреб, конкурентів, товарів, цін, руху та продажу товару, стимулювання збуту і реклами, внутрішньої сфери підприємства.

Маркетингове рішення – відповідь, одна або кілька альтернатив з безлічі можливих варіантів здійснення одного або сукупності маркетингових заходів, необхідних для стійкого формування, розвитку та задоволення попиту на товари або послуги споживачів; набір цілеспрямованих впливів на суб'єкти і об'єкти маркетингової системи для поліпшення або збереження конкурентної переваги фірми, товару або послуги, а також для підтримки або зростання прибутку.

Маркетингові посередники – це юридичні і фізичні особи, які допомагають фірмі в просуванні, розповсюдженні та збуті товарів і послуг. До маркетингових посередників належать: торгові посередники (оптові, роздрібні продавці, брокери, дилери, дистриб'ютори тощо); фірми – спеціалісти з організації товаропросування (транспортно – експедиторські фірми, склади тощо); агентства з надання маркетингових послуг (консалтингові

фірми, рекламні агентства і організації засобів реклами, інжинірингові, лізингові фірми тощо).

Маркетингові послуги (Marketing Services) – маркетингові та рекламні послуги франчайзера, що надаються за окрему постійно стягувану плату (зазвичай це – відсоток від валових продажів або фіксована періодична плата).

Маркетинг-статистика – галузь статистики, що вивчає стан і динаміку ринку та ринкових відносин на різних ієрархічних рівнях підприємницької діяльності; вид професійної діяльності зі збирання, обробки і аналізу даних про стан та розвиток систем маркетингу; сукупність даних і показників, що характеризують стан внутрішнього та зовнішнього середовища маркетингу.

Махді – особа, яка йде правильним шляхом під керівництвом Аллаха і має сповістити про кінець світу; мусульманський Месія.

Медресе – релігійна ісламська школа, де готують мулл, суддів шариатських судів, викладачів і навіть окремих службовців державного апарату.

Мерчендайзинг – комплекс маркетингових заходів, що здійснюються в торгових приміщеннях, передусім під час ведення роздрібною торгівлі, і спрямованих на те, щоб "підвести" покупця до товару та створити сприятливу ситуацію, яка забезпечує максимальну ймовірність здійснення купівлі.

Мечеть – ісламський храм, культова споруда в ісламі.

Міжнародна асоціація франчайзингу (International Franchise Association – IFA) – приватна некомерційна організація, розташована в м. Вашингтоні (федеральний округ Колумбія), яка є світовим центром обміну франчайзингової інформації і просування франчайзингу.

Міжнародний маркетинг – маркетинг, що використовується підприємствами і державою в зовнішньоекономічній діяльності; припускає дослідження зовнішнього середовища, доцільності виходу на міжнародний ринок, вибір конкретних ринків і методів виходу на них, розробку плану маркетингу, вивчення інформаційної підтримки під час організації робіт на міжнародному ринку, дослідження конкурентних переваг тощо.

Міжнародний туризм – це сукупність іноземного (в'їзного) та зарубіжного (виїзного) туризму.

Місткість ринку – обсяг реалізованих на даному ринку товарів за певний відрізок часу у фізичних одиницях або вартісному вираженні.

Місце (ліжко – місце) (Place) – частина площі номера з ліжком, постільною білизною, рушниками та іншим інвентарем відповідно до категорії готелю, призначена та придатна для проживання однієї особи.

Місце надання туристичних послуг – країна, на території якої безпосередньо надаються туристичні послуги.

Молитва – звернення священика чи самого віруючого до Бога з проханням про дарування блага і відвернення зла.

Моніторинг – цілеспрямована діяльність, що включає перманентне спостереження, аналіз, оцінку та прогноз стану об'єкта (процесу, явища, системи); це аналітична система спостереження.

Монотеїзм – релігійне уявлення та вчення про єдиного Бога, єдиногобожжя, на протигагу політеїзму – багатобожжю.

Мулла – служитель культу в ісламі.

Мультифранчайзі (також франчайзі систем філій) (Мілілі – Unit Franchise) – франчайзі, який містить кілька власних підприємств, що експлуатуються у рамках однієї франчайзингової мережі.

Напис на етикетці (Tag lines) – це ексклюзивні слова, що використовуються підприємством в додаванні до свого корпоративного імені та логотипу для самоідентифікації й посилення їхніх продуктів послуги.

Напівпансіон (Semiboarding) – вид харчування в готелях, коли сніданок і вечеря або сніданок і обід включені у вартість проживання.

Нірвана – термін, що у буддизмі і джайнізмі означає відсутність бажань, абсолютний спокій, розрив у ланцюгу перетворень; у брахманізмі та індуїзмі – стан злиття з Брахмою.

Ноу-хау (Know-How) – сукупність знань і умінь, що передаються різними шляхами від франчайзера до франчайзі.

Обіговий капітал (Working capital) – це поняття визначає, скільки грошових коштів необхідно для придбання товарно-матеріальних запасів, оплати торгового персоналу, орендних платежів і т.ін. до тих пір, поки клієнти не почнуть купувати і платити.

Обов'язки туриста – під час здійснення подорожі, включаючи транзит, турист зобов'язаний: дотримуватися законодавства країни (місця) тимчасового перебування, поважати її соціальний устрій, звичаї, традиції, релігійні вірування; зберігати навколишнє природне середовище, дбайливо ставитися до пам'яток природи, історії й культури в країні (місці) тимчасового перебування; дотримуватися правил в'їзду в країну (місце) тимчасового перебування, виїзду із країни (місця) тимчасового перебування й перебування там, а також у

країнах транзитного проїзду; дотримуватися під час подорожі правил особистої безпеки.

Обробка інформації – процес розташування її інформації в певному порядку, додання їй якихось завершених форм, що наповнює інформацію новим сенсом і значенням. Обробка інформації створює образи, форми, які людина може розпізнати і які розуміються нею певним чином. При цьому відбувається процес зведення комплексу інформаційних сигналів до спрощених синтезованих образів і категорій.

Описове дослідження – маркетингове дослідження, що проводиться для того, щоб точніше визначити маркетингові проблеми, ситуації або ринки, такі, як ринковий потенціал товару або демографічні характеристики та погляди споживачів.

Опитування – збирання первинних даних, спрямоване на з'ясування знань, поглядів, переваг споживачів і особливостей купівельної поведінки.

Організатор туру (tour organizer) – приватна особа або турагент, або нетуристична організація, що комплектує групу туристів для участі в турі, запропонованому туроператором. Зазвичай, організатору тура або його представнику надається право безкоштовної участі в даному турі.

Організаційна культура – система цінностей і переконань, що дає співробітникам уявлення про організацію, а також визначає норми і правила їхньої поведінки в ній.

Організований туризм – поїздка, організована туристичними фірмами за стандартним або спеціально розробленим особисто туристом (групою туристів) маршрутом.

Пакет – заздалегідь підготовлений тур, що включає транспортування, проживання, харчування, трансфер, відвідування визначних пам'яток, оренду автомобіля тощо, має фіксовану ціну; комплексний тариф, що включає, крім вартості, проживання додаткові послуги готелю. Наприклад, пакет ВВ (Bed & Breakfast) включає проживання та сніданок.

Паломництво – похід віруючих (паломників, прочан, пілігримів) до святих місць (місць паломництва) в надії отримати божественну святість. Найвідоміші у християнській культурі місця паломництва – Палестина, Лурд (Франція), Афон (Греція); в Україні – Києво-Печерська лавра, Почаївська лавра та ін.

Парафія – у православній і католицькій церквах – первинна територіальна адміністративна одиниця церкви на чолі з церковною радою, яку обирають віруючі на зборах релігійної громади.

Паушальний внесок – одноразова винагорода франчайзера у вигляді визначеної твердо зафіксованої в договорі (угоді) суми, яка встановлюється, виходячи з оцінок можливого економічного ефекту і очікуваних прибутків франчайзі, на основі використання франшизи, також може розраховуватися як оплата витрат франчайзера, пов'язаних із продажем франшизи.

Пекидж-тур – будь – який тур (індивідуальний або груповий), що включає в собі певний набір послуг (транспортування, розміщення, харчування, екскурсії тощо), загальна продажна вартість якого дорівнює вартості його елементів.

Первинна інформація – формується безпосередньо в процесі проведення спеціальних маркетингових досліджень (опитувань, спостережень, тестування тощо), спрямованих на розв'язання конкретної проблеми.

Первинний внесок – сума, яку франчайзі зазвичай виплачує франчайзеру під час укладення контракту на ліцензію з використання його торгової марки, операційної системи, інструкцій і технологій бізнесу.

Підручник – керівництво зі здійснення діяльності, яке отримує франчайзі під час вступу до єдиної франчайзингової системи, що містить опис правил, стандартів, процедур і рекомендації щодо запуску і ведення бізнесу в межах єдиної франчайзингової системи.

Пік сезону – час року в даній країні, коли торгівля турпослугами і ціни на них найвищі.

Пік-тайм – найбільш зручний (із залучаюченням масової аудиторії) час для реклами на радіо та телебаченню.

Пілотний проект – магазин або підприємство, що служить для випробування схеми, яку франчайзер має намір покласти в основу мережі.

Планування маркетингу – логічна послідовність окремих видів діяльності і процедур з постановки цілей маркетингу, вибору стратегій маркетингу і розробки заходів щодо їхнього досягнення за певний період, виходячи з пропозицій про майбутні ймовірні умови виконання плану, тобто це діяльність із розробки різних видів плану маркетингу.

Повний пансіон – вид харчування в готелях, коли у вартість проживання включається три- або чотириразове харчування.

Повний пансіон (FB) – режим 3-разового харчування в готелі (сніданок + обід + вечеря), напої за обідом і вечерею зазвичай у вартість не входять.

Подвійне збільшення (Double – up) – організація системи подвійного заселення, коли незнайомі люди заселяють один номер, а в адміністрації на спеціальному стенді зберігаються 2 картки (чеки) під номером цієї кімнати.

Позиціювання – комплекс заходів, завдяки яким у свідомості цільових споживачів дана готельна послуга займає власне, відмінне від інших і вигідне для готельного комплексу місце щодо аналогічних послуг.

Покупець – особа, яка здійснює купівлю продукту з метою споживання чи перепродажу, чи для подальшого використання у виробництві нового продукту.

Польові дослідження – збирання оперативних даних (первинної інформації) про умови продажу конкретного товару на певному ринку, а також про реакцію покупців на запропоновані вироби та про їхнє ставлення до фірм – виробників.

Послуга – будь-яка діяльність, вигода або спосіб задоволення потреб, які одна сторона може запропонувати іншій.

Постачальники – фірми та інші особи, які забезпечують підприємства та організації матеріальними ресурсами, необхідними для виробництва конкретних товарів і послуг.

Потенційний франчайзі (Potential Franchisee) – приватний підприємець або компанія, дії яких спрямовані на підготовку до франчайзингової діяльності (купівля франшизи).

Праведник – людина, яка виконує всі вимоги релігії і не грішить.

Пресвітер – керівник громади в протестантських церквах і сектах, який обирається з числа активних віруючих і затверджується вищими органами церкви.

Престол – чотирикутний стіл посередині вівтаря у католицькому і православному храмі, на якому розміщуються антимінс, Євангеліє, один або декілька нап্রেстольних хрестів. Біля нього здійснюється таїнство причастя, проводяться богослужіння.

Причт – штатні священнослужителі і церковнослужителі одного храму або парафії у християнстві. Інша назва – клір.

Продаж (Sales) – акт фактичного законного переходу продукту від виробника до споживача.

Продаж прямий – вид роздрібної торгівлі, який здійснюється торговими агентами безпосередньо вдома, в конторах клієнтів або на спеціально організованих зустрічах із групою потенційних покупців.

Продаж туристичної путівки – продаж туристичної путівки туристу як кінцевому покупцю на реалізацію комплексу туристичних послуг.

Продуктова стратегія – передбачає розробку туристичного продукту, у найбільшому ступені відповідну потребам туристів, а також розробку і впровадження на ринок нових туристичних послуг.

Проектування продукту – процес розробки дизайну та функцій продукту. Продукт повинен бути привабливим, простим, безпечним для вживання і ощадливим у виробництві та розподілі.

Проповідь – промова релігійно-настановчого змісту, що виголошується священнослужителями в храмі під час або після богослужіння.

Просування – це сукупність різних видів діяльності з доведення продукту до потенційних споживачів і стимулювання виникнення в них бажання його

Процес продажу – етапи, подолані комівояжером під час продажу товару: відшукання та оцінка потенційних покупців, попередня підготовка до візиту, підхід до клієнта, презентація та демонстрація товару, подолання заперечень, висновки угоди і доведення до кінця робіт з угоди, перевірка результатів.

Псалми – короткі та порівняно нескладні за формою релігійні гімни і пісні, що входять до Псалтиря.

Путівка туристична – документ строгої звітності, що підтверджує факт угоди між туристичною фірмою й споживачем, факт оплати туристом повної вартості туру, зазначеної в договорі, й гарантії щодо певних умов туру туроператора.

Рай – місцеперебування душ померлих праведників як винагорода за дотримання приписів релігії, вимог духовенства. Протиставляється пеклу. Поняття "Рай" характерне для багатьох релігій.

Реклама – дієвий інструмент у спробах туристичного підприємства донести інформацію до своїх клієнтів, модифікувати їхню поведінку, привернути увагу до запропонованих послуг, створити позитивний імідж самого підприємства, показати його суспільну значимість тощо.

Рекламна кампанія – комплекс рекламних засобів, спрямований на досягнення конкретної маркетингової мети в межах маркетингової стратегії рекламодавця.

Рекламні тури (інфо-тури) – безкоштовні або пільгові тури, що призначені для ознайомлення з новим туристичним продуктом

представників турагентів, які згодом будуть здійснювати продаж даного продукту.

Рекреаційні ресурси (Recreation resources) – це природні та антропогенні геосистеми, тіла і явища природи, що мають специфічні властивості та можуть бути використані для організації відпочинку та оздоровлення певного контингенту людей у певний час або сезон за допомогою існуючих технологій і наявних матеріальних можливостей.

Респондент – особа або сукупність осіб, які підлягають статистичному спостереженню у встановленому законодавством порядку і визначені у статті 4 цього Закону.

Ресторан (Restaurant) – підприємство громадського харчування, що пропонує гостям різноманітний асортимент страв складного і фірмового приготування, високий рівень сервісу, послуги офіціантів, метрдотелів; організацію культурного й розважального дозвілля клієнтів, корпоративного й банкетного обслуговування.

Реструктуризація підприємства (Restructuring of enterprise) – здійснення організаційно – господарських, фінансово – економічних, правових та технічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємства, зокрема шляхом його поділу з переходом боргових зобов'язань до юридичної особи, яка не підлягає санації, якщо це передбачено планом санації, на зміну форми власності, управління, організаційно – правової форми, що сприятиме фінансовому оздоровленню підприємства, збільшенню обсягів випуску конкурентоспроможної продукції, підвищенню ефективності виробництва та задоволенню вимог кредиторів;

Рецепція (Reception) – загальна зала, кімната або стійка, розташована в приміщенні готельного комплексу, призначена для приймання, реєстрації і оформлення гостей, а також знаходження чергових – порт'є, які здійснюють приймання і видачу ключів від номерів туристів і виконання різних доручень постояльців і гостей готельного комплексу.

Ритейлінг (Retailing) – ритейлінгове представництво полягає в тому, що відомий туроператор дає агентству право на користування власною торговельною маркою (найменування, логотип) з рекламною метою, здійснює деякі капіталовкладення в обмін на те, щоб воно стало ритейловим. Агентство зобов'язується поставляти туроператору певну кількість туристів кожний звітний період.

Ритуал – сукупність і порядок обрядових дій, церемоній релігійного культу.

Ритуальні процеси – судові процеси, на яких розглядалися звинувачення у вбивствах, що нібито були вчинені з метою людського жертвопринесення. Найвідоміший ритуальний процес у Російській імперії – справа Бейліса в Києві (1913).

Розп'яття – 1) за Євангеліями – страта і мученицька смерть Ісуса Христа на хресті; 2) хрест з фігурою розп'ятого Христа.

Розробник території (Area Developer) – приватна особа, товариство або корпорація, яка купила права на розробку певної території шляхом знаходження франчайзі на цій території для франчайзера. Первинна виплата за цю територію визначатиметься оцінкою числа потенційних франшиз на ній. Кожного разу, коли розробник території знаходить нового франчайзі, він отримує частину його первинної плати, так що до моменту досягнення наміченого числа франчайзі він отримує назад внесену франчайзеру первинну плату. У нього також буде прибуток у вигляді відсотка від сервісної плати (роялті), і він повинен буде надавати підтримку франчайзі і виконувати вказівки франчайзера. У нього немає жодних контрактів із франчайзі. Франчайзі укладають договір безпосередньо з франчайзером. У подібних угодах зазвичай існує пункт щодо розвитку. Якщо розробник території не виконує цих вимог, франчайзер може вдатися до деяких заходів.

Ротель (Rotel) – готельний комплекс-вагон, що пересувається. Роялті (Royalties) – винагорода у вигляді періодичних відрахувань фіксованих ставок, що визначаються франчайзером на підставі власної оцінки вартості права використання торгової марки єдиної франчайзингової мережі, які виплачуються франчайзі франчайзеру щомісяця. Вони становлять від 0 до 15% прибутку. В обмін на виплату роялті франчайзі може отримати такі послуги, як реклама, складання фінансових звітів і консультації з питань управління. Як і для будь-якого іншого підприємства, фінансування франшизи може викликати проблеми, якщо у підприємця мало заощаджень. Зазвичай визнаний франшизер хоче, щоб підприємець уніс принаймні половину грошових коштів, потрібних, щоб розпочати справу як власний капітал. Часто підприємець намагається зібрати необхідні гроші шляхом продажу акцій родичам і друзям або взяти у них позики для купівлі акцій на своє ім'я. Частина, що залишилася, може бути запозичена в комерційному банку; часто за участю франшизера як поручителя за векселем.

Сакралізація – надання матеріальним предметам, істотам, діям, нормам поведінки тощо магічних властивостей, святості, а також поширення впливу релігії на сферу соціальних відносин та інститутів.

Сатана (диявол, шайтан) – злий дух, супротивник Бога, уособлення зла на землі, володар пекла в іудаїзмі, християнстві та ісламі.

Священик – у християнстві сан служителя культу, котрий має право здійснювати богослужіння і таїнства, крім таїнства священства. Інша назва – ієрей.

Сегмент (Segment) – це частина ринку. Покупці в одному сегменті однаково реагують на спонукальні стимули маркетингу (товар, ціну, рекламу, тощо).

Сегмент ринку – певним чином виділена частина ринку, група споживачів, які мають загальні характеристики.

Сегментація (Segmentation) – творчий процес поділу ринку на сегменти. Робота на конкретний сегмент забезпечує туристичній фірмі кращу взаємодію з покупцями, однак сегмент повинен бути достатнім за кількістю принесеного прибутку, щоб забезпечувати рентабельність розробки спеціальної програми маркетингу, розрахованої на конкретну групу покупців.

Сезонні знижки (Seasonal discounts) – це цінові стимули для придбання турпродукту поза сезоном продажів.

Сезонні норми (Seasonal norms) – розмаїтість цін на різні послуги, що змінюються залежно від сезону.

Секта – релігійне об'єднання, що відокремилося від панівного релігійного напрямку, не погоджуючись із його віровченням, висуваючи ті або інші доповнення, пропонуючи зміни в системі культу.

Сервіс (обслуговування) – це система забезпечення, яка дає змогу покупцеві вибрати для себе оптимальний варіант придбання і споживання продукту.

Сервісний франчайзинг (Service Franchising) поширений у сфері послуг. Франчайзі отримує право займатися певним видом діяльності під торговою маркою франчайзера.

Сертифікований постачальник – постачальник сировини, аксесуарів, запасних або комплектуючих частин, який відповідає вимогам франчайзера за якістю своєї продукції.

Система управління – сукупність адміністративних ланок, наділених певними повноваженнями управління, яка впорядковано функціонує для досягнення головної мети діяльності. Принципова схема системи управління містить у собі суб'єкт і об'єкт управління, цілеспрямовані дії і зворотний зв'язок.

Система фірмового стилю (The system of brand name style) – товарний знак, логотип, фірмовий блок.

Система якості (The system of quality) – сукупність організаційної структури, відповідальності, процедур, процесів і ресурсів, що забезпечує здійснення загального керівництва якістю.

Системний аналіз (The system analysis) – розгляд будь – якої ринкової ситуації як певного об'єкта для вивчення з великим діапазоном внутрішніх і зовнішніх причинно – наслідкових зв'язків.

Системний підхід (Systems approach) – підхід до дослідження і управління об'єктом, що розглядає його як систему, в якій виділені елементи, внутрішні і зовнішні зв'язки, що впливають на його функціонування, а мета кожного з елементів формується, виходячи із загального призначення системи.

Спільне підприємство (Joint Venture) – юридична особа, яка має статус товариства, що у франчайзингу утворене з метою створення та управління франшизою через спільне володіння власністю. Спільні підприємства є найпоширенішим явищем під час здійсненні діяльності в тих країнах, де існують закони, що встановлюють обмеження на іноземну власність.

Стандарт обслуговування – це комплекс обов'язкових для виконання правил обслуговування клієнтів, які повинні гарантувати встановлений рівень якості всіх операцій, які виконуються.

Стандартний циркуляр пропозиції (Uniform Franchise Offering Circular) – документ, що містить відомості про мережу, яку франчайзер повинен надати майбутньому партнерові перед укладенням договору. Згідно з міжнародною практикою, стандартний циркуляр пропозиції включає інформацію про компанію, її історію, керівний склад, копію фінансових звітів, договір про придбання франшизи, а також список тих, які діють і раніше діяли, франчайзі.

Стиль (Style) – основна своєрідна форма вираження. Стратегічний маркетинг – систематичний і постійний аналіз потреб і вимог ключових груп споживачів, а також розробка концепцій ефективних товарів або послуг, що дають змогу компанії обслуговувати обрані групи покупців краще, ніж конкуренти, і тим самим забезпечувати продуцентів стійку конкурентну перевагу; аналіз потреб фізичних осіб і організацій; уточнення лінії фірми, визначення мети, розробка стратегії розвитку і забезпечення збалансованої структури товарного портфеля; процес розробки стратегічного комплекс-міксу, основних напрямків стратегічної політики фірми у сфері товару, цін, комунікацій, розподілу і збуту з урахуванням факторів, постійно мінливого маркетингового середовища.

Страждання – почуття, пов'язане з терпінням болю, недостатків, тягостей. Страждання начебто було дане Богом як кара людству за гріхопадіння.

Стратегія (Strategy) – план реалізації стратегічної концепції туристичного підприємства, припускає визначення основних напрямків розподілу її обмежених ресурсів. Результатом стратегічних рішень повинна бути поява в туристичній компанії довгострокових конкурентних переваг.

Стратегія проникнення на ринок – базується на навмисно низькому рівні цін із метою надання впливу на можливо більше число споживачів.

Стратегія розвитку ринку – полягає в тому, що фірма повинна прагнути збільшити збут існуючих товарів на нових ринках та сегментах, попит на які ще не задоволений.

Страховка – умови страховки докладно визначаються в страховому полісі. Страховий поліс є документом, що забезпечує гарантоване медичне обслуговування у разі хвороби або травми. Для в'їзду до деяких країн наявність страховки є обов'язковою.

Субфранчайзинг форма, при якій одержувач майстер – франшизи контролює певний район з правом пролажу субфраншизи франчайзеру ("GOLD'S Gym", "Ким драй").

Супутні туристичні послуги та товари (Concomitant tourist services and commodities) – послуги та товари, призначені для задоволення потреб споживачів, надання та виробництво яких несуттєво скоротиться без їхньої реалізації туристам.

Суспільний маркетинг – розробка, втілення в життя і контроль за виконанням програм, що мають метою домогтися сприйняття цільовою групою суспільної ідеї, рухи або практики.

Сфера туризму сукупність готелів та інших засобів розміщення, засобів транспорту, об'єктів громадського харчування, об'єктів і засобів розваг, об'єктів пізнавального, ділового, оздоровчого, спортивного та іншого призначення, організацій, що здійснюють туроператорську та турагентську діяльність, а також організацій, що надають екскурсійні послуги та послуги гідів – перекладачів.

Таймшер (Time-sharing) – купівля права користування номером на один – два тижні у тому або іншому місці. При цьому створюються умови для обміну місцями відпочинку, що дає змогу власникам таймшерів міняти місце відпочинку.

Тантризм – спільна назва різних шкіл і напрямів у буддизмі та індуїзмі, які, застосовуючи методи йоги, розробили специфічну

систему езотеричної практики. За тантризмом, людина розглядається як мікрокосмос, її тіло побудоване з того самого матеріалу, що й космос, і аналогічне йому. Вважається за можливе, з використанням практики йоги, звільняти сили людини, що дримають у ній. Тантризм поширений в Японії, Непалі, Китаї, особливо в Тибеті.

Тарифний план (A tariff plan) – сукупність тарифів для різних типів номерів з урахуванням сезонів, робочих і вихідних днів, кількості проживаючих у номері гостей і варіантів, включених у тариф послуг.

Теїзм – релігійне вчення про існування богів або єдиного бога, трансцендентного світу, його творця і управителя. Теїзм є внутрішньою ідейною основою політеїстичних та монотеїстичних релігій. Найрозвинутішими системами теїзму є іудаїзм, християнство, іслам.

Телефонне опитування – телефонна розмова між представником дослідницької компанії або інтерв'юером і респондентом або опитуваним.

Теологія – вчення про Бога, побудоване на підставі текстів, що сприймається як свідчення Бога про себе самого, тобто божественне одкровення. Теологія пов'язана з концепцією особистого абсолютного Бога, який передає людям знання про себе через власне слово, а тому можлива лише в рамках теїзму. В точному значенні слова про теологію можна говорити стосовно трьох релігій – іудаїзму, християнства, ісламу. В індуїзмі та буддизмі теологія можлива як форма мислення лише тією мірою, якою вони містять елементи теїзму. Стосовно інших релігійних систем (конфуціанство, даосизм, дзен-буддизм тощо) термін теологія у сучасному розумінні застосовувати не можна. Цей термін частково відповідає поняттю «богослов'я».

Теорія очікування (A theory of expectation) – концепція, згідно з якою наявність у людини активних потреб не є єдиною і достатньою умовою мотивації її поведінки на досягнення якої-небудь мети. Людина очікує при цьому, що її дії обов'язково при ведуть до досягнення цієї мети.

Теорія систем (The system theory) – концепція, згідно з якою менеджери повинні розглядати організацію як відкриту систему взаємопов'язаних частин, що намагається досягти різноманітних цілей у зовнішньому змінному середовищі.

Тип закладу громадського харчування – категорія закладів громадського харчування, об'єднаних за характерними ознаками асортименту кулінарної продукції, контингентом споживачів та формами організації їхнього обслуговування.

Товар – це предмет, що може задовольнити потребу споживача, пропонується на ринку з метою привернення уваги, придбання, використання або споживання. Виробники повинні знайти споживачів, яким вони хочуть здійснювати продаж, з'ясувати їхні потреби, а потім створити товар, що найбільше задовольняє ці потреби.

Товарний франчайзинг (Product franchising) – є продажем товарів, що виробляються франчайзером під зареєстрованим товарним знаком. Франчайзі, зазвичай, здійснює їхнє післяпродажове обслуговування.

Тора – давньоєврейське найменування П'ятикнижжя. У культових діях використовується тільки рукописний текст Тори, виконаний на сувої пергаменту.

Торгова марка (Trademark) – відмітний логотип, символ або марка, що використовується підприємством для самоідентифікації і є офіційно зареєстрованою на території всієї країни і, за можливості, інтернаціонально. Вона може бути використана франчайзі за ліцензійною угодою з франчайзером.

Транзитний відвідувач – особа, яка робить зупинку в даній місцевості або країні під час дороги до місця призначення.

Транзит-чартер – чартерне перевезення, організоване кількома розташованими в різних регіонах туроператорами (або філіями одного туроператора), що припускає проміжну посадку в третьому аеропорту з метою прийняття на борт туристів, які прямують на відпочинок у DESTINATION рейсу.

Трансфер (Transfer) – будь-яке перевезення туриста всередині туристичного центру (доставка з вокзалу, аеропорту або морського порту в готель і назад; з одного вокзалу, аеро- або морського порту на інший; з готелю в театр і назад).

Трансферна ціна – різновид оптової ціни підприємства. Застосовується під час здійснення комерційних операцій між підрозділами однієї й тієї самої фірми.

Тримурті – в індуїзмі та брахманізмі – три іпостасі єдиного неперсоніфікованого космічного духовного начала – брахмана, які відображають три його основні функції: Брахма – боготворець Всесвіту, Вішну – його охоронець, Шива – руйнівник. На скульптурних зображеннях члени тримурті або стоять тісною групою, або їх тіла нібито виростають одне з одного. Триптих – ікона, що складається з трьох частин. Трійця – 1) у християнстві – три особи Бога: Бог-Отець, Бог-Син і Бог-Дух Святий. Догмат про існування єдиного Бога у трьох іпостасях сформульовано на церковному соборі

(381) в Константинополі; 2) християнське свято, що відзначається у православ'ї.

Тур – туристична поїздка за певним маршрутом у певний строк із певним комплексом послуг (перевезення, розміщення, харчування тощо). Розрізняється індивідуальна і групова подорож.

Турагентська діяльність – діяльність із просування й реалізації туристичних, зокрема готельних послуг, що здійснюється на підставі ліцензії юридичною особою або індивідуальним підприємцем (турагентом чи готельним комплексом).

Турдокументи (Tour documents) – документи, які видаються туристам туристичною фірмою, що їх обслуговує, в обмін на ваучер у першому пункті обслуговування (готельні талони, талони на харчування та екскурсії), за якими туристам надаються конкретні туристичні послуги.

Туризм – діяльність осіб, які здійснюють поїздки та перебувають у місцях, що знаходяться за межами їхнього звичайного середовища на термін від 24 годин до одного року, з будь – якою метою, але без здійснення діяльності, що оплачується з джерел, які знаходяться у місці відвідання.

Туризм виїзний – подорожі осіб, які постійно проживають в Україні, в іншу країну.

Туризм в'їзний – подорожі в межах України осіб, які не проживають постійно в Україні.

Турист – особа, яка здійснює подорож Україною або іншими країнами з незабороненою законом країни перебування метою на термін від 24 годин до одного року без здійснення будь-якої оплачуваної діяльності та із зобов'язанням залишити країну або місце перебування в зазначений термін.

Туристична діяльність – туроператорська й турагентська діяльність, а також інша діяльність з організації подорожей.

Туристична послуга – економічне благо, спожите туристом і виражене в результаті виконання відповідним виконавцем договору відшкодованих послуг із перевезення, розміщення, харчування, екскурсійного та іншого обслуговування туриста.

Туристична фірма (турфірма) – підприємство, що здійснює збут туристичних (зокрема готельних послуг) споживачам. Залежно від функцій, виконуваних туристичними фірмами, їх розділяють на турагентів і туроператорів.

Туристичне агентство (турагентство) – туристична фірма, що займається реалізацією населенню турів, організованих оптовими

туристичними фірмами, а також продажем споживачам окремих туристичних послуг (транспортних квитків, екскурсій тощо).

Туристичний агент – фізична або юридична особа, що має з готелем договірні відносини на постачання клієнтів.

Туристичний ваучер – супровідний документ, що встановлює право туриста на туристичні послуги, які входять до складу туру, а також визначає їхні обсяг, якість та інші характеристики і підтверджує факт їх надання.

Туристичний договір (A tourist agreement) – договір про надання туристичних послуг, є основним документом, що юридично підтверджує факт комерційної домовленості між туристом і туристичною фірмою.

Туристичний клас (Tourist Class) (економічний клас). У номері такого класу гість не має особистої ванни.

Туристичний продукт – попередньо розроблений комплекс туристичних послуг, який поєднує не менше, ніж дві такі послуги, що реалізується або пропонується для реалізації за визначеною ціною, до складу якого входять послуги перевезення, розміщення та інші, не пов'язані з перевезенням і розміщенням (послуги з організації відвідувань об'єктів культури, відпочинку та розваг, реалізації сувенірної продукції тощо).

Туристичні ресурси (Tourist resources) – природні, історичні, соціально-культурні об'єкти, що включають об'єкти туристичного показу, а також інші об'єкти, здатні задовольнити духовні потреби туристів, сприяти відновленню та розвитку їхніх фізичних сил.

Туроператор – це юридична особа (або індивідуальний підприємець), яка здійснює діяльність із формування, просування та реалізації туристичного продукту на підставі ліцензії. Компанія, що спеціалізується на плануванні, складанні турів (туристичних маршрутів) і продає турпутівки за допомогою турагентів або безпосередньо туристові.

Туроператорська діяльність (tour operator activity) – діяльність із формування, просування та реалізації туристичного продукту, що здійснюється на підставі ліцензії юридичною особою або індивідуальним підприємцем (туроператором).

Факір – мусульманський чернець, жебрак, дервіш – спеціаліст з релігійного права, вправний у казуїстиці.

Фанатизм релігійний – сліпе, доведене до крайніх проявів визнання релігійних ідей і намагання наслідувати їх у практичному житті; нетерпимість до іновірців та інакодумців. Типи фанатизму – від

пасивно-споглядального до активно-екстремістського. Крайнім проявом є бузувірство релігійне. Фатіха – назва першої сури Корану.

Фетва – письмовий умовивід, думка релігійного авторитета (муфтія) з богословсько-юридичних питань в ісламі.

Фінансовий звіт (Financial Statement) письмовий протокол стану фінансів підприємства, зокрема балансові звіти та звіти про прибутки і збитки.

Фірмова страва – страва (кулінарний, борошняний кондитерський виріб), яку готують у конкретному закладі (підприємстві) громадського харчування за оригінальною авторською рецептурою із присвоєнням їй фірмової назви, на яку розповсюджується право захисту інтелектуальної власності.

Фірмовий стиль (Brandname style) – сукупність товарного знака (і властивих йому кольорів), колірною і графічною оформлення ділових паперів.

Флайтер – туроператор, який є активним фрахтувальником повітряних судів, що належать місцевим авіакомпаніям.

Флуктуація – незначне коливання цін.

Фокус – група – групове інтерв'ю, у процесі якого намагаються зробити так, щоб люди говорили відверто на якісь теми або про якісь готельні послуги.

Фокусування – конкурентна стратегія, завдяки якій організація концентрує свої зусилля на невеликому числі ринкових сегментів, а не на всьому ринку.

Формальні членські групи – колективи, до яких належить людина і які впливають на її поведінку.

Форс-мажор – дія непереборної сили або інша обставина, настання якої не могло бути відвернене стороною, відповідальною за виконання зобов'язання за договором (угодою), і яка є причиною його невиконання (наприклад, війна, стихійне лихо, страйки тощо).

Франчайзер (Franchisor) – той, хто ліцензує або продає свою торгову марку, ноу-хау і виробничу систему.

Франчайзинг – форма організації бізнесу; коли компанія (франчайзер) передає право на продаж своїх продуктів і послуг партнерові – франчайзі, яким можуть бути незалежна компанія або приватна особа. Франчайзі зобов'язується продавати ці продукти і/або послуги за заздалегідь визначеними правилами ведення бізнесу, встановленими франчайзером, і отримує дозвіл використовувати ім'я компанії – франчайзера, її репутацію, досвід, маркетингові технології, експертизу і механізми підтримки.

Франчайзинг бізнес – формату (Business Format Franchising) – франчайзер ліцензує франчайзі на ведення бізнесу під своїм ім'ям і забезпечує повну основу для діяльності франчайзі. Ця форма франчайзингу включає не тільки товар, послугу і торговий знак, але й охоплює всю структуру самого бізнесу, зазвичай включаючи план маркетингу, керівництво по здійсненню діяльності, стандарти, а також контроль якості.

Франчайзинг продукту та імені (Product and Name Franchising) – франчайзер ліцензує франчайзі на ведення бізнесу з використанням його імені. Франчайзі/ліцензіат при цьому володіє меншими правами, ніж у франчайзингу бізнес – формату. Франчайзинг продукту та імені може варіюватися від простого вивішування фірмового знака над підприємством до повного бізнес – пакета.

Франчайзинговий договір (також договір комерційної концесії) (Franchise Agreement) – договір, за яким одна сторона (правоволоділець) передає іншій стороні (користувачеві) за відповідну плату і на певний або невизначений термін права на використання фірмового найменування, на комерційну інформацію, на товарний знак, знак обслуговування тощо. Сторонами за договором комерційної концесії можуть бути юридичні і фізичні особи, зареєстровані як індивідуальні підприємці.

Франчайзинговий куточок (Franchise Corner) – частина території магазину або підприємства, відведена під продаж товарів і/або послуг на основі франчайзингу.

Франчайзі (англ. Franchisee) – фізична або юридична особа, яка купує у франчайзера право на створення бізнесу і виплачує сервісну плату (роялті) за використання товарного знака, ноу – хау, системи ведення бізнесу і допомогау його організації з метою створення власного бізнесу.

Франчайзі систем філій (Multi Unit Franchisee) – приватна особа, товариство або корпорація, які купують права у франчайзера на ведення бізнесу на певній території і управляють всіма франчайзинговими підприємствами самостійно. В подібних угодах зазвичай існує пункт щодо розвитку території. Якщо франчайзі систем філій не виконує цих вимог, франчайзер може вжити деяких заходів.

Франшиза (також франчайзинговий пакет) (Franchise) – повна бізнес – система, яку франчайзер продає франчайзі.

Франшизний внесок (Franchise fee) – надає франчайзі право вести справу за конкретною адресою або на конкретній території. Залежно

від франшизи цей внесок може починатися з нуля і доходити до мільйонів доларів;

Хадж – паломництво мусульман до Мекки.

Халіф – духовний і світський глава теократичної мусульманської держави (халіфату).

Хасидизм – релігійна течія серед євреїв Польщі та Правобережної України на початку XVIII ст. Існує в Україні, Ізраїлі, США.

Хедер – початкова релігійна школа в єврейській громаді.

Херем – прокляття, відлучення від синагоги тих, хто порушив настанови і правила єврейської громади, бере під сумнів Тору і Талмуд.

Ходжа – титул мусульман, які ведуть своє походження (як правило, фальсифіковане) від одного з чотирьох "правильних" арабських халіфів.

Хотельєр (Hotelier) – людина, що є власником або представником топ – менеджменту готельного комплексу й представляє інтереси готельного комплексу у відносинах із третіми особами.

Храм – культова споруда, призначена для відправлення богослужінь і релігійних обрядів.

Цадик – у хасидизмі – глава громади.

Царські врата – у храмах візантійського обряду – двійчаста брама, що веде з притвору в середню частину храму. Назва пов'язана з тим, що візантійський імператор знімав із себе перед входом сюди вінець і зброю та відпускав охорону. Згодом так стали називати невисоку браму в іконостасі, що слугує входом до вівтаря. Це своєрідна ікона, поділена навпіл. У католицизмі назва тлумачиться в такий спосіб: крізь Царські врата у вигляді святих дарів проходить Цар царів Ісус Христос, щоб наситити паству своїм тілом і кров'ю.

Целібат – безшлюбність, обітниця, що її дають католицькі священники.

Цензура духовна – система нагляду з боку церкви за друкованими виданнями з правом заборони їх виходу.

Церква – тип релігійних організацій, а також християнська культова споруда, що має вівтар і приміщення для богослужіння.

Цілі маркетингового дослідження – цільові орієнтири, що характеризують інформаційний вакуум, який повинен бути усунений для надання менеджерам можливості вирішувати маркетингові проблеми.

Ціль реалізації концепції маркетингу – керування туристичним підприємством, виходячи з вимог ринку, що дає змогу надавати

споживачам необхідний туристичний продукт у визначений час і у визначеному місці.

Ціна – це кількість грошей, заправлений за продукцію чи послугу; або сума благ, цінностей, якими може пожертвувати споживач в обмін на придбання визначеної продукції чи послуги.

Чадра – вид покривала, яке, згідно з настановами шаріату, зобов'язані носити жінки-мусульманки.

Чалма – головний убір з полотнища тканини, що обертається поверх іншого головного убору – фески, тьобетейки тощо, рідше – просто навколо голови.

Чартер (Charter) – договір між власниками транспортного засобу (теплохода, літака, автобуса тощо) і фрахтувальником (наймачем) на оренду всього транспортного засобу або його частини на певний рейс або строк.

Часослов – церковно-богослужбова книга, що містить псалми, молитви, пісні та інші тексти добового кола богослужіння.

Чорне духовенство – частина духовенства, на відміну від білого – не ченців. Поширене головним чином у християнстві (католицизмі, православ'ї, Українській греко-католицькій та Вірмено-Григоріанській церквах). Назва пов'язана з тим, що після постригу ченці носять чорний одяг на знак зречення світського життя.

Чотири Р -маркетинг: (1) продукт (Product) – містить у собі проектування і розробку продукту, установа товарної марки та упакування; (2) місце (Place) – містить у собі канали, що використовуються для переміщення продукту від виробника до покупця; (3) ціна (Price) – містить у собі ціну, за якою продукт або послуга пропонуються на продаж, і встановлює рівень прибутковості; ^) просування (Promotion) – містить у собі персональний продаж, рекламу, зв'язки із громадськістю, заохочення збуту, прямий маркетинг, а також інформацію в пункті торгівлі та на пакуванні.

Шаріат – зведення законів і норм, складених на основі Корану і Суні.

Шведський стіл (The Swedish table) – вид самообслуговування в ресторанах та кав'ярнях, який відрізняється тим, що відвідувачі за єдину усереднену плату одержують будь-яку кількість страв за своїм вибором із числа запропонованих, заздалегідь виставлених у залі.

Шейх – в ісламі – видатна духовна особа, богослов, законознавець, керівник релігійної громади (секти).

Шива – один із богів тримурті в індуїзмі. Для послідовників шиваїзму – найвищий бог, який знищує і відроджує все існуюче. На початку

космічного циклу створює Всесвіт, а потім, на кінець цього циклу, знищує. Часто Шива зображався у вигляді людини з п'ятьма або чотирма обличчями і чотирма руками, яка танцює у вогняному колі.

Шоп-тур – туристична поїздка, метою якої є купівля певних видів товарів, характерних для країни перебування.

Штатна структура (A regular structure) – склад підрозділу і перелік посад, розміри посадових окладів і фонд заробітної платні.

Штриховий код, бар – код (Bar code) – комбінація темних і світлих вертикальних смуг (штрихів) різної ширини з нанесеними під ними цифрами. Ефект застосування штрихового коду полягає в значному зниженні вартості облікових робіт на складі, зменшенні витрат обігу, підвищенні рівня контролю за станом запасів та ін.

Ягве, Єгова, Яхве – верховний Бог в іудаїзмі. Віра в єдиного Бога Яхве поширилася, зокрема, і серед протестантської течії свідків Єгови.

Язичництво, поганство – термін богословського походження, що вживається на означення первісних культів і вірувань та політеїзму взагалі.

Яшмак – вуаль, що закриває нижню частину обличчя, ніс, рот і підборіддя. Мусульманки носять її під чадрою. Носіння яш-мака – показник благопристойної поведінки, покірності жінки.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Азимов А. Путеводитель по Библии. Новый Завет. Москва, 2007.
2. Академічне релігієзнавство. Підручник / За ред. проф. А. Колодного. Київ, 2000.
3. Александрова А. Ю. Международный туризм. Москва, 2001.
4. Алиев М. М. Мусульмане. Круг жизни: от рождения до смерти. Санкт-Петербург, 2007.
5. Библейские места Иерусалима. Москва, 2004.
6. Божук Т. І. Поняття, функції та завдання релігійного туризму // Вісник Львівського університету. 2010. Випуск 28.
7. Браславец О. Київ католицький. Київ православний: путівник. Київ, 2001.
8. Бэшем А. Цивилизация древней Индии. Екатеринбург, 2007.
9. Вайнтрауб И. В. Священные лики цивилизаций. Київ, 2001.
10. Васильев Л. С. История религий Востока (религиозно-культурная традиция и общество). Москва, 1983.
11. Воронцова О. А. Лаврські печери: путівник. Київ, 2000.
12. Елисеєв В. Цивилизация классического Китая. Екатеринбург, 2007.
13. Елисеєв В., Елисеєв Д. Японская цивилизация. Екатеринбург, 2008.
14. Зеленюк Ю. О. Релігійний туризм як комунікаційний засіб виховання людської особистості // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». 2013. Випуск 23.
15. Керимов Г. М. Шариат: Закон жизни мусульман. Ответы шариата на проблемы современности. Санкт-Петербург, 2007.
16. Лубський В., Лубська М. Історія релігій. Київ, 2004.
17. Любіцева О. О., Романчук С. П. Паломництво та релігійний туризм. Київ, 2011.
18. Назарук В. К. Україна духовна. Київ, 2006.
19. Павлов С. В. Географія релігій. Київ, 1998
20. Панченко С. А. Релігійний туризм в Україні: стан, потенціал, перспективи. Київ, 2019.
21. Релігієзнавство: підручник / За ред. М. М. Заковича. Київ, 2000.
22. Сапелкіна З. П. Релігійний туризм. Київ, 2009.
23. Светлов Г. Е. Путь богов: Синто в истории Япония. Москва, 1985.
24. Христов Т. Т. Религиозный туризм: Учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений. Москва, 2005.

25. Шевчук Л.Т. Сакральна географія: Навч. посібн.. Львів, 1999.

Додаткова

1. Академічне релігієзнавство: Підручник / За наук. ред. проф. А. Колодного. Київ, 2000.
2. Бабін Б. В. Розвиток традиційних релігій корінних народів України як фактор їх національної самобутності // Наука. Релігія. Суспільство. 2003. №2.
3. Бейдик О. О. Словник-довідник з географії туризму, рекреології та рекреаційної географії. Київ, 1997.
4. Брайчевський М. Ю. Утвердження християнства на Русі. Київ, 1988.
5. Винниченко І. І. Середовище турбізнесу. Київ, 2006.
6. Войналович В. А. Туризм як один із засобів задоволення духовних потреб віруючих // Туристично-краєзнавчі дослідження. Київ, 1998.
7. Димеденко І. В. Управління розвитком підприємств туристичного бізнесу. Донецьк, 2007.
8. Дорошенко Д. Православна церква в минулому і сучасному житті українського народу. Берлін, 1940.
9. Дудкіна О. П. Релігійне паломництво як перспективний вид туризму // Туристичні ресурси України. Київ, 1996.
10. Історія і теорія релігії та вільнодумства : курс лекцій для студентів педінститутів / За заг. редакцією М. М. Заковича. Київ, 2003.
11. Килимистий С. М. Анімація в туризмі. Київ, 2007.
12. Ковальчук А. С. Географія релігії в Україні. Львів, 2003.
13. Курас І. Ф. Філософія туризму. Київ, 2005.
14. Лобовник Б. Вірування давніх українців та їх пращурів. Київ, 1996.
15. Любіцева О. О. Туризмознавство: вступ до фаху. Київ, 2008.
16. Малахов В. А. Етика. Київ, 2004.
17. Мухаммад Ф. Р. Исламская культура. Москва, 2016.
18. Олійник Я. Б., Степаненко А. В. Туристичні основи туризмології. Київ, 2005.
19. Опря Б. О. Організація туристичних подорожей. Кам'янець-Подільський, 2021.
20. Опря Б. О. Повсякденне життя парафіяльного духовенства Правобережної України (1860-ті – 1917 р.). Кам'янець-Подільський, 2015.

21. Опря І. А. Становище та діяльність пізньопротестантських громад Правобережної України (1894-1917 рр.). Кам'янець-Подільський, 2010.
22. Пазенок В. С., Федорченко В. К. Філософія туризму. Київ, 2004.
23. Петрова І. В. Дозвілля в зарубіжних країнах. Київ, 2004.
24. Пламеницька О. А. Християнські святині Кам'янця на Поділлі. Київ, 2001.
25. Релігієзнавство: Навч. посібн. / За ред. С. А. Бублика. Київ, 2001.
26. Релігієзнавство: Навч. посібн. для дист. навч. / А. М. Колодний, Т. А. Ніколюк. Київ, 2003.
27. Релігієзнавчий словник / За ред. А. Колодного, Б. Лобовика. Київ, 1996
28. Русавська В. А. Гостинність в українській традиційній культурі. Київ, 2015.
29. Соколенко С. І. Глобалізація і економіка України. Київ, 2009.
30. Туризмологія: концептуальні засади теорії туризму: монографія / В. К. Федорченко, В. С. Пазенок, О. А. Кручек та ін. Київ, 2013.
31. Уніфіковані технології готельних послуг: Навч. посібн. / За ред. В. К. Федорченка. Київ, 2001.
32. Устименко Л. М., Афанасьєв І. Ю. Історія туризму. Київ, 2005.
33. Федорченко В. К. Історія екскурсійної діяльності в Україні. Київ, 2004.
34. Чорненька Н. В. Організація туристичної індустрії. Київ, 2009.
35. Чудновский А. Д., Жукова М. А. Менеджмент туризму. Москва, 2002.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Робоча програма навчальної дисципліни.....	6
Плани практичних занять і методичні рекомендації до їх виконання.....	20
Питання для поточного та підсумкового контролю.....	55
Тести для поточного та підсумкового контролю.....	59
Завдання для самостійної роботи і методичні рекомендації до їх виконання.....	69
Основні сакральні об'єкти релігійного туризму.....	75
Словник.....	108
Рекомендована література.....	150

Опря Богдана Олексіївна

РЕЛІГІЙНИЙ ТУРИЗМ

навчально-методичний посібник
для студентів 4 курсу природничо-економічного факультету
спеціальностей 241 Готельно-ресторанна справа та 242 Туризм

Підписано до друку 25.03.2021 р.

Формат 60x84\16

Гарнітура Times New Roman.

Папір офсетний. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 8,95.

Тираж 100 прим. Замовлення № ???.

Віддруковано ТОВ «Друкарня «Рута»
(свід. Серія ДК №4060 від 29.04.2011 р.)
м. Кам'янець-Подільський, вул. Руслана Коношенка, 1
тел. 0 38 494 22 50, drukruta@ukr.net